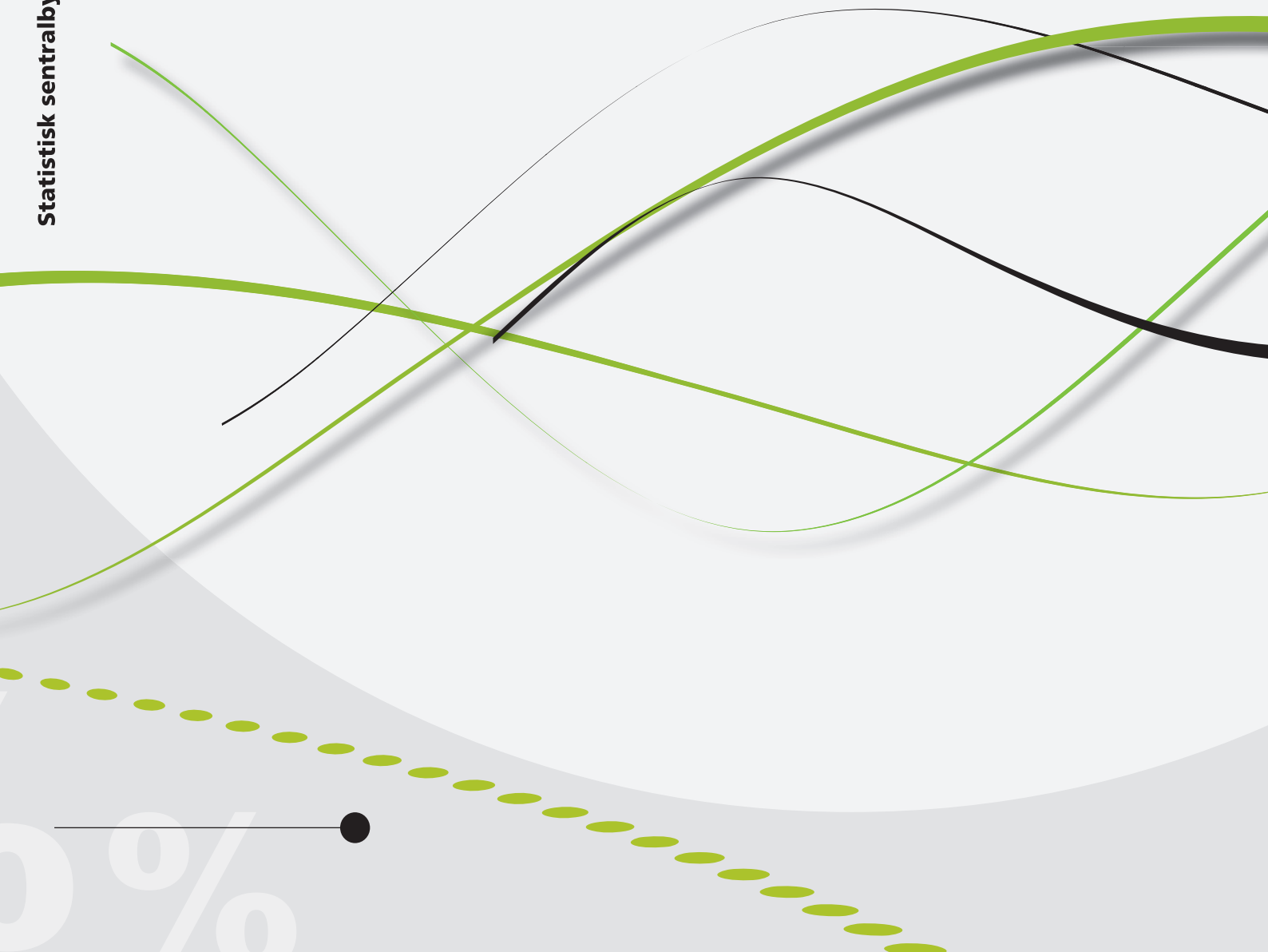

Kjersti Stabell Wiggen og Vebjørn Aalandlid

Valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn ved stortingsvalget 2013

Kjersti Stabell Wiggen og Vebjørn Aalandslid

**Valgdeltakelsen blant personer med
innvandrerbakgrunn ved stortingsvalget 2013**

Rapporter I denne serien publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

	Standardtegn i tabeller	Symbol
© Statistisk sentralbyrå	Tall kan ikke forekomme	.
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Oppgave mangler	..
Publisert oktober 2014	Oppgave mangler foreløpig	...
	Tall kan ikke offentliggjøres	:
	Null	-
ISBN 978-82-537-9002-2 (trykt)	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
ISBN 978-82-537-9003-9 (elektronisk)	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
ISSN 0806-2056	Foreløpig tall	*
Emne: Valg. Innvandrere.	Brudd i den loddrette serien	—
	Brudd i den vannrette serien	
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Desimaltegn	,

Forord

I denne rapporten analyserer vi valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn ved Stortingsvalget i 2013. Datakildene er en manntallsundersøkelse gjennomført i forbindelse med stortingsvalget 2013. Valget i 2013 er det femte i rekken av stortingsvalg hvor deltagelsen blant personer med innvandrerbakgrunn har blitt undersøkt av Statistisk sentralbyrå (SSB). Dette gjør at vi kan sammenligne valgdeltakelsen i 2013 med de fire foregående stortingsvalgene.

SSB har tidligere publisert to analyserapporter om innvandreres valgdeltakelse ved stortingsvalg (Aalandslid 2006 og Henriksen 2009), og det er også publisert analyserapporter om innvandreres valgdeltakelse ved kommunevalg (Aalandslid 2008 og 2013). Ved kommunestyrevalget i 2007 kartla vi også for første gang hvilke parti personer med innvandrerbakgrunn stemte på (Bergh m.fl. 2007), og i 2013 ble det for første gang ble gjennomført en tilsvarende undersøkelse ved stortingsvalget. Resultatene av denne undersøkelsen blir også presentert i denne rapporten.

Rapporten er skrevet av Kjersti Stabell Wiggen og Vebjørn Aalandslid. Kapittel 7 er basert på en artikkel i Samfunnsspeilet 3/2014 av Johannes Bergh og Tor Bjørklund, begge ved Institutt for Samfunnsforskning (ISF) og Vebjørn Aalandslid. Johan Heldal har vært metoderådgiver for analysen i kapittel 4.7. Tove Bergseteren har tilrettelagt data.

Prosjektstøtte: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) har finansiert arbeidet med rapporten.

Statistisk sentralbyrå, 17. september 2014

Hans Henrik Scheel

Sammendrag

Innvandrere og deres norskfødte barn utgjør en stadig større del av den stemmeberettigede norske befolkningen. Ved stortingsvalget i 2013 hadde 213 000 personer med innvandrerbakgrunn stemmerett ved stortingsvalget noe som utgjorde 6 prosent av alle stemmeberettigede.

Stadig lav valgdeltakelse

Innvandrere har ved alle valg siden 1997 (det første året SSB målte valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn) hatt lavere valgdeltakelse enn det vi finner i befolkningen i alt. Ved stortingsvalget i 2013 deltok 78 prosent av alle stemmeberettigede i Norge. Blant norske statsborgere med innvandrerbakgrunn var valgdeltakelsen bare 53 prosent, en forskjell på 25 prosentpoeng. Undersøkelsene viser at valgdeltakelsen varierer mye mellom ulike landgrupper. Innvandrere fra Nord-Europa og USA har høy deltakelse, på linje med befolkningen i alt, mens innvandrere fra enkelte land i Asia og Afrika, og særlig Balkan, har svært lav deltakelse. Av enkeltland utenfor Europa var det høyest valgdeltakelse blant dem med bakgrunn fra Sri Lanka, Somalia og Eritrea, alle med om lag 60 prosent. Blant personer med landbakgrunn fra Asia var deltakelsen 50 prosent, mens 53 prosent av dem med afrikansk bakgrunn deltok.

Høyere valgdeltakelse blant de yngste

For aldersgruppen 18-25 år økte deltakelsen med 4 prosentpoeng, opp fra 40 prosent i 2009 til 44 prosent i 2013. Denne økningen finner vi også i befolkningen i alt. Vi ser også at for denne aldersgruppen har norskfødte med innvandrerbakgrunn en høyere valgdeltakelse enn innvandrere.

Høyere deltakelse blant kvinner og særlig blant kvinner fra Somalia

55 prosent av kvinnene med innvandrerbakgrunn deltok ved stortingsvalget, mot 50 prosent av mennene. Ved valget i 2009 var det ingen forskjell mellom menns og kvinners valgdeltakelse. For noen enkeltland er forskjellene mellom kjønnene særlig store. Blant personer med innvandrerbakgrunn fra Somalia deltok 66 prosent av kvinnene, mot bare 51 prosent av mennene.

De med høy utdanning og høy sysselsetting har også høy valgdeltakelse

Både utdanning og sysselsetting synes å innvirke på om en person deltar ved valget eller ikke, og særlig utdanning har en stor effekt. Nesten 70 prosent av personene i utvalget med universitets- og høyskoleutdanning stemte ved stortingsvalget i 2013, mens blant dem med grunnskole som høyeste utdanningsnivå var valgdeltakelsen 20 prosentpoeng lavere. Ser vi på sysselsetting så deltok rundt 60 prosent av de som er i arbeid, mens det gjaldt under 50 prosent av dem som ikke var sysselsatte.

Sammenhengen mellom botid og valgdeltakelse er svekket

Ved tidligere valg har det vært en klar forskjell mellom dem med kortest og lengst botid. Dette stemmer for øvrig godt med hypotesen om at jo lenger man bor i et land, jo bedre tilpasser man seg landets politiske liv og valgdeltakelsen stiger. For de to siste stortingsvalgene ser vi imidlertid at differansen mellom dem med kortest og lengst botid har blitt mindre. I 2013 har gruppen med kortest botid (0-9 år) høyere valgdeltakelse enn de påfølgende gruppene med lengre botid (10-19 år og 20-29 år). Dette finner vi både hos innvandrere fra Europa, Asia og Afrika og er et resultat som bryter med tidligere funn.

Arbeiderpartiet fortsatt størst, men oppslutningen om Høyre øker

Innvandrere stemmer på venstresiden, og da først og fremst Arbeiderpartiet. Ved fjorårets valg stemte 55 prosent av dem med innvandrerbakgrunn på Arbeiderpartiet. Høyre fikk 26 prosent av stemmene, omtrent samme oppslutning som partiet fikk i befolkningen for øvrig. Sammenlignet med tidligere er dette en klar framgang for Høyre.

Abstract

Immigrants and their Norwegian-born children account for a growing share of the Norwegian population entitled to vote. In the 2013 Storting election, 213 000 people with immigrant background were entitled to vote. This comprised 6 percent of all voters.

Constantly low turnout

In all elections since 1997 immigrants have had a lower turnout than what we find in the population as a whole. In the 2013 Storting election 78 percent of all voters in Norway participated. Among Norwegian citizens with immigrant background turnout was only 53 percent. Participation varies widely between different immigrant groups. Immigrants from Northern Europe and the United States have high participation, while immigrants from some countries in Asia and Africa, and particularly the Balkans, have very low participation. Of the countries outside Europe we find the highest turnout among those with a background from Sri Lanka, Somalia and Eritrea, all around 60 percent.

Higher turnout among the youngest

For the age group 18-25 years the voter turnout increased by 4 percentage points, compared to the 2009 election. This same increase among the young is also found in the population as a whole. We also see that for this age group Norwegian-born to immigrant have higher turnout than immigrants.

Higher participation among women, especially among women from Somalia

55 percent of women with immigrant backgrounds participated in the election, compared to 50 percent of men. The differences between the sexes are particularly large for some country backgrounds. For instance, among immigrants from Somalia 66 percent of women participated, compared to only 51 percent of men.

Immigrants with high education and high employment rates also have high turnout

Both education and employment seem to influence whether a person participates in the election or not, and especially education has a great effect. Nearly 70 percent of those in the sample with tertiary education voted, while among those with primary level education, the turnout was 20 percentage points lower. Looking at employment, 60 percent of immigrants who were employed participated, while voter turnout for those who were not employed was below 50 percent.

Length of residence does not influence voter participation to the same degree as before

In previous elections, there was a clear difference between those with the shortest and longest period of residence. For the last two general elections, we see that the difference between those with the shortest and longest residence time has been reduced. In 2013, the group with the shortest residence time (0-9 years) had higher turnout than subsequent groups with longer residence time (10-29 years). This is a result that breaks with previous findings.

Labour Party is still the most popular, but support for the Conservative increases

Immigrants vote on parties to the left of the political spectrum, and then primarily the Labour Party. At last year's election 55 percent of those with an immigrant background voted for the Labour Party. The Conservative Party got 26 percent of the votes, about the same level of support as the party won in the general population. Compared to earlier elections this is a significant increase for the Conservatives.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
1. Innledning	7
1.1. Rapportens struktur.....	8
1.2. Datakilder, trekkemetode og usikkerhet.....	8
1.3. Hvem har stemmerett?.....	9
1.4. Natuxralisering – skifte av statsborgerskap.....	10
1.5. Hvem er innvandrere?.....	10
2. Demografisk bakteppe	10
2.1. Langt flere personer med innvandrerbakgrunn med stemmerett.....	10
2.2. En viktig velgergruppe i Oslo.....	12
2.3. Ikke tilfeldig hvem som naturaliseres.....	12
2.4. Mange unge voksne blant dem med bakgrunn fra «Afrika, Asia etc.».....	15
2.5. Norskfødte med innvandrerforeldre - en stadig større velgergruppe.....	17
3. Tidligere funn og teorier om valgdeltakelse - og hva er egentlig høy valgdeltakelse?	18
3.1. Teorier om valgdeltakelse.....	18
3.2. Stabil valgdeltakelse ved stortingsvalg.....	19
3.3. Flest til urnene i Akershus, færrest i nord.....	20
3.4. Flere kvinner enn menn bruker stemmeretten.....	21
3.5. Høyest deltagelse blant eldre – men førstegangsvelgerne deltar mer enn før.....	21
3.6. Noe lavere valgdeltakelse blant dem med lav utdanning.....	22
3.7. Lavere inntekt gir lavere valgdeltakelse.....	23
3.8. Hva betyr dette for deltagelsen blant personer med innvandrerbakgrunn?.....	23
3.9. Demokratiske tradisjoner.....	24
3.10. Stemmer innvandrerne i andre nordiske land?.....	24
4. Valgdeltakelsen blant innvandrere 1997-2013	25
4.1. Stor variasjon etter landbakgrunn.....	25
4.2. Øyere valgdeltakelse blant de eldre.....	26
4.3. Økt deltagelse blant dem med kortest botid.....	27
4.4. Kvinnene deltar i større grad enn mennene.....	28
4.5. Høyere valgdeltakelse blant de norskfødte med innvandrerforeldre.....	29
4.6. Valgdeltakelse henger sammen med utdanningsnivå og sysselsetting.....	32
4.7. Hva har størst betydning for valgdeltakelse?.....	33
5. Hovedfunn for utvalgte land	36
5.1. Størst økning i valgdeltakelse blant personer fra Bosnia-Hercegovina og Vietnam ..	36
5.2. Fortsatt lav deltagelse blant flyktninger fra Balkan.....	37
5.3. Familieinnvandrere fra Filippinene, Thailand og Russland – relativt høy deltagelse ..	40
5.4. Lavere valgdeltakelse blant innvandrere fra Sri Lanka og India.....	42
5.5. Pakistan, Tyrkia og Marokko – de 'gamle' arbeidsinnvandrerlandene.....	44
5.6. Flyktninger fra Somalia, Afghanistan og Irak – høy valgdeltakelse blant somaliske kvinner spesielt.....	46
5.7. Flyktninger fra Vietnam, Iran og Chile – økende deltagelse blant vietnamesere.....	49
6. Valgdeltakelsen blant stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn i Oslo	51
6.1. Ikke høyere deltagelse i innvandretette bydeler – men minst forskjell til befolkningen i alt.....	52
7. Hva stemte innvandrerne?	53
7.1. Hva stemte innvandrerne?.....	54
7.2. Velgere fra Asia, Afrika og Latin-Amerika.....	55
7.3. Afrikanere stemmer på partier på venstresiden.....	55
Referanser	57
Vedlegg A: Tabeller	60
Figurregister	64
Tabellregister	64

1. Innledning

I denne rapporten analyserer vi resultatene fra undersøkelsen om valgdeltakelse blant stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn ved stortingsvalget i 2013. Vi fokuserer spesielt på utvalgte land fra Afrika, Asia (med Tyrkia), Latin-Amerika og Europa utenfor EU. I tillegg vil vi sammenligne med resultatene fra undersøkelsene ved valgene i 1997, 2001, 2005 og 2009. Valget i 2013 er det femte i rekken av stortingsvalg hvor valgdeltakelsen blant stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn har blitt undersøkt av Statistisk sentralbyrå (SSB).

I samme periode, fra 1997 til 2013, har tallet på innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med stemmerett ved stortingsvalg økt med 143 000 personer, hele 200 prosent, så tallmessig utgjør disse en stadig viktigere del av den stemmeberettigede norske befolkningen. Mens 2 prosent av de stemmeberettigede i 1997 var innvandrere eller barn av to innvandrere, gjaldt det 6 prosent i 2013. I Oslo utgjorde personer med innvandrerbakgrunn i 2014 over 17 prosent av de stemmeberettigede og var derfor en potensielt viktig gruppe.

At innvandrerne blir en viktigere velgergruppe har ikke gått upåaktet hen hos politikerne, og det har blitt økt oppmerksomhet om dette fra de politiske partienes side. Og man kan også tenke seg at det har blitt en økt bevissthet innad i gruppen om muligheten til å påvirke valgenes utfall. I sum vil et forventet resultat være økt valgdeltakelse. Slik har det ikke gått. Utvalgsundersøkelser viser at deres deltakelse ved stortingsvalgene og lokalvalgene har vært påfallende lav, særlig ved lokalvalg (Aalandslid 2013).

Ved de seneste kommunevalgene viser undersøkelser blant personer med innvandrerbakgrunn at rundt to av tre er hjemmesittere. Undersøkelsene i forbindelse med de seneste stortingsvalgene viser at det har vært like vanlig for denne gruppen velgere å stemme som å ikke stemme: ved de fire siste stortingsvalg har andelen som har stemt vært på 52-53 prosent, mens tilsvarende undersøkelser i befolkningen som helhet vist at rundt 76-78 prosent har stemt.

Undersøkelsene viser at valgdeltakelsen varierer sterkt mellom ulike landgrupper. Innvandrere fra Nord-Europa og USA har hatt høy deltakelse ved alle valg, på linje med befolkningen i alt, mens innvandrere fra enkelte land i Asia og Afrika, og særlig Balkan, har svært lav deltakelse. Nedgangen i valgdeltakelse etter 1997 skyldes blant annet at innvandrergrupper hvor valgdeltakelsen er lav, som de fra Balkan, utgjorde en mindre andel av de stemmeberettigede i 1997 enn ved de senere valgundersøkelsene.

Sammenlignet med befolkningen ellers ligger valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn altså vesentlig lavere. Kan vi på bakgrunn av dette si noe om innvandrernes integrasjon i det norske samfunnet? I så fall, hva ville være et «riktig» nivå på valgdeltakelse for innvandrere med norsk statsborgerskap?

Å delta ved valg er en viktig demokratisk handling. For å styrke fellesskapet og for at et representativt demokrati skal fungere etter hensikten, er det viktig at valgopplutningen ikke blir for lav for enkelte grupper. I følge den rød-grønne regjeringen var det en målsetning at valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn skal tilsvare valgopplutningen samlet (Meld. St. 6, 2012-2013).

Dette er ambisiøse målsetninger, og er hittil ikke blitt innfridd. Ved undersøkelsene i forbindelse med de tre siste stortingsvalgene har valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn ligget omtrent 25 prosentpoeng lavere enn i befolkningen i alt. Som vi skriver om i kapittel 3, varierer valgdeltakelsen ved norske valg sterkt med befolkningens demografiske sammensetning og hvordan den fordeler seg på forskjellige levekårsindikatorer som utdanning og inntekt. Det er langt mer sannsynlig at en høyt utdannet eldre person med høy inntekt, bosatt i Akershus, vil

delta ved valg enn en som er ung, med lav utdanning og inntekt, bosatt i Finnmark. Når vi vet at personer med innvandrerbakgrunn er yngre enn befolkningen uten innvandrerbakgrunn, de har lavere utdanning, sysselsetting og inntekt, kan dette bidra til å forklare hvorfor det politiske målet om at deltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn skal tilsvare samlet valgoppslutning ikke er nådd. Det er imidlertid store forskjeller etter hvilke landgrupper vi ser på, og etter botid, kjønn og alder, som vi skal se i kapittel 5.

Norske myndigheter har iverksatt programmer for å få innvandrere til å delta i valg. Det er utarbeidet husstandsbrosjyrer som er oversatt til mange forskjellige språk, og det er laget egne informasjonsfilmer. Ved de siste valgene har Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), i samarbeid med «Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene» (KIM), frivillige organisasjoner og politiske partier, gjennomført ulike informasjons- og mobiliseringstiltak. Gjennom kampanjer har de blant annet spredd kunnskap om fremgangsmåten ved valg og hvorfor det er viktig å bruke stemmeretten. Informasjonskampanjene har vært rettet mot bestemte målgrupper, som grupper med lav eller minkende valgdeltakelse, førstegangselgere og nye statsborgere. Frivillige organisasjoner og innvandrerorganisasjoner har fått bistand til å mobilisere egne nettverk. Kampanjene har også vært rettet mot de politiske partiene, blant annet har partiene deltatt på valgarrangementer IMDi og KIM har stått bak (Meld. St. 6, 2012-2013 og IMDi 2010).

1.1. Rapportens struktur

I kapittel 1 gjennomgår vi datagrunnlag, datakvalitet, begreper og definisjoner. I Kapittel 2 gis det en oversikt over viktige demografiske bakgrunnsvariabler i en beskrivelse av populasjonen. Kapittel 3 skisserer noen teorier fra valgforskningen, en gjennomgang av utviklingen av valgdeltakelsen i Norge samt noen hovedfunn fra valgundersøkelsene de siste år. Kapittel 4 viser hovedtrekk i utviklingen i den samlede valgdeltakelsen blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i valgene fra 1997 til 2009, og vi ser også spesielt på de norskfødtes valgdeltakelse. Kapittel 5 har en grundigere gjennomgang for noen viktige innvandrergrupper. I kapittel 6 har det blitt gjort en egen analyse av valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn i Oslo. I kapittel 7 presenteres tall over stemmegivning blant personer med innvandrerbakgrunn.

1.2. Datakilder, trekkemetode og usikkerhet

Datakildene er manntallsundersøkelser gjennomført i forbindelse med stortingsvalgene 1997, 2001, 2005, 2009 og 2013. Det har blitt brukt samme trekkemetode ved de fem valgene. Populasjonen i 2013, stemmeberettigede norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, utgjorde på det tidspunktet omlag 213 000 personer. Av disse ble det trukket et bruttoutvalg på nær 6 800 personer. Utvalget ble trukket stratifisert, med landbakgrunn som stratifiseringsvariabel.

Tabell 1.1. Oversikt over de 32 strataene

De 10 største landgruppene (etter antall stemmeberettigede) ¹	10* 250	2 500
De 15 neste landgruppene ²	15* 200	3 000
Resten av Vest-Europa	200	200
Resten av Øst-Europa	200	200
Resten av Asia, inkl Tyrkia	200	200
Resten av Afrika	200	200
Resten av Nord- og Mellom Amerika	200	200
Resten av Sør-Amerika	200	200
Oseania	150	150
Total		6 850

¹ Pakistan, Somalia, Vietnam, Bosnia-Hercegovina, Irak, Iran, Tyrkia, Sri Lanka, Kosovo, Filippinene.

² Chile, Marokko, India, Danmark, Sverige, Kroatia, Tyskland, Kina, USA, Storbritannia, Thailand, Russland, Makedonia, Polen, Afghanistan.

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Denne trekkemetoden ble valgt for å unngå en overvekt av observasjoner fra de store landgruppene. Det ble trukket 250 personer fra de 10 største landgruppene og

200 personer fra de påfølgende 15 landgruppene. Fra hver av de syv verdens-regionene ble det trukket 200 personer blant de resterende nasjonalitetsgruppene. For at alle landgrupper skal telle like mye som den andelen de utgjør av populasjonen blir resultatene vektet etter landbakgrunn.

Utvalget ble trukket på bakgrunn av antall bosatte i Norge per 30.06.2013. Det er derfor noe avvik fra populasjonen på trekketidspunkt og på valgdagen. Personer som er døde eller har utvandret i perioden 30. juni til 12. september har alle blitt fjernet.

En liste med opplysninger om de personer som var trukket ut til undersøkelsen ble i forkant av valget sendt ut til valgstyret i alle kommunene som hadde personer bosatt i kommunen som var med i undersøkelsen. Kommunene ble bedt om å undersøke i manntallet hvorvidt disse personene hadde stemt ved stortingsvalget. Listene ble deretter returnert til SSB som har bearbeidet materialet.

Undersøkelsen viser bare hvorvidt de som er trukket ut i utvalget har stemt eller ikke stemt - ikke partivalg. Når det gjelder stemmegivning i kapittel 7, er data-grunnlaget fra «Velgerundersøkelse blant personer med innvandrerbakgrunn 2013». Utvalget til denne undersøkelsen er trukket blant de i manntallsutvalget som faktisk møtte opp i valglokalet og derfor avga stemme. Dataen ble samlet inn ved telefonintervju. De som deltok i undersøkelsen, var stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn som stemte ved stortingsvalget i 2013. De som var med i undersøkelsen, ble stilt spørsmål over telefon om stemmegivning ved valget samt en rekke spørsmål om holdninger til ulike politiske saker. Det ble trukket et utvalg på 2 000 personer med innvandrerbakgrunn som ifølge valgmanntallet faktisk stemte ved valget. Av disse deltok 753 personer i undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 38, som er omtrent på samme nivå som for tilsvarende undersøkelse gjennomført i forbindelse med kommunevalget i 2011. Av de 753 som deltok, var 673 innvandrere, mens 80 var norskfødte med innvandrerforeldre. For mer om spørreskjema, metodevalg, utvalgsplan, skjevheter i utvalget, feilmarginer og vekter, se egen dokumentasjonsrapport for undersøkelsen (Høstmark 2014).

For alle utvalgsundersøkelser vil det være en viss usikkerhet i resultatene som det må tas hensyn til i tolkningen av resultatene. Manntallsundersøkelsen har to fortrinn: det ene ved at det er den observerte valgdeltakelsen som legges til grunn, i form av det avkryssede manntallet. I andre utvalgsundersøkelser av lignende type brukes det ofte erindringsspørsmål for å avdekke hvorvidt respondentene har stemt eller ikke, denne type undersøkelser har erfaringsmessig et langt større avvik fra det faktiske valgresultatet. Det andre fortrinnet er at det ikke er frafall i utvalget, og resultatet blir dermed ikke påvirket av frafallsskjevhet.

Likevel – ettersom resultatene bygger på opplysninger om et utvalg av befolkningen, er det knyttet statistisk usikkerhet til dem. Og når vi deler inn utvalget i manntallet etter for eksempel land og kjønn, blir gruppene såpass små at få forskjeller blir statistisk signifikante på et signifikansnivå på 5 prosent. I rapporten vil noen av resultatene som er gjengitt ikke være signifikante, men funnene presenteres likevel da de kan angi en trend. Vi oppgir imidlertid absolutte tall i vedleggene, slik at det er mulig å regne ut signifikansnivået selv.

1.3. Hvem har stemmerett?

Hvem som har stemmerett bestemmes av Valglovens § 3, jf. Grunnlovens §§ 50 og 53 som setter opp følgende vilkår for stemmerett ved stortingsvalg:

- a) Manntallsført i kommunen
- b) Norske statsborgere, jf. statsborgerloven.
- c) Alder 18 år oppnådd senest i løpet av valgåret
- d) Norske statsborgere som har mer enn 10 års registret sammenhengende utenlandsopphold bak seg må søke om å bli manntallsført
- e) Stemmeretten må ikke være tapt, jf. Grunnlovens § 53

1.4. Naturalisering – skifte av statsborgerskap

Etter lov om norsk statsborgerskap av 2005 kan man bli norsk statsborger etter søknad etter 7 års opphold i riket i løpet av de ti siste årene, dersom lovens øvrige krav også er oppfylt (jfr paragraf 7, første ledd):

- har dokumentert eller på annen måte klarlagt sin identitet
- har fylt tolv år
- er og vil forbli bosatt i riket
- fyller vilkårene for permanent oppholdstillatelse i utlendingsloven
- fyller kravet om norskopplæring
- ikke er ilagt straff eller strafferettslig særreaksjon eller har utholdt karenstid
- fyller kravet om løsning fra annet statsborgerskap

Noen grupper av søkere kan få statsborgerskap etter kortere botid enn 7 år. Viktigst i vårt henseende er de som er gift med norske borgere. For disse kreves 3 års opphold i riket i løpet av de siste 10 årene. Oppholdstiden i riket og tiden som gift må utgjøre minst syv år, men denne tiden løper parallelt. Dette gjelder altså for eksempel mange kvinner fra Thailand, Filippinene og Russland som er gift med norske borgere, som omtales i kapittel 5.

1.5. Hvem er innvandrere?

Denne rapporten omhandler stemmeberettigede *personer med innvandrerbakgrunn*, som vi bruker som en samlebetegnelse for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Med innvandrere mener vi de som er født i utlandet av utenlandske foreldre, og som selv har innvandret til Norge. Norskfødte med innvandrerforeldre er personer født i Norge med to foreldre som er innvandrere. Vi skiller stort sett ikke mellom disse to gruppene i denne rapporten. Andelen norskfødte som er stemmeberettigede er fortsatt liten, men der det er mulig, ser vi spesielt på deres valgdeltakelse. Der vi ikke skiller mellom valgdeltakelsen til innvandrere og deres norskfødte barn, omtaler vi det altså samlet som personer med innvandrerbakgrunn.

Landbakgrunn er eget fødeland, eller for norskfødtes sin del: foreldrenes fødeland (i de tilfeller der foreldrenes fødeland ikke er likt, brukes mors fødeland). Personer uten innvandringsbakgrunn har kun Norge som landbakgrunn.

I rapporten bruker vi noen ganger en todeling av personene etter landbakgrunn, og vi skiller da mellom:

1. «*EU, Nord-Amerika etc*» er en forkortelse for EU/EØS-land, USA, Canada, Australia og New Zealand. Inkluderer også Sveits.
2. «*Afrika, Asia etc*» er en forkortelse for Asia (inkl. Tyrkia), Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

2. Demografisk bakteppe

I dette kapitlet vil vi gi en beskrivelse av populasjonen av stemmeberettigede personer med innvandrerbakgrunn. Vi vil også gi en beskrivelse av utvalget til undersøkelsen i 2013.

2.1. Langt flere personer med innvandrerbakgrunn med stemmerett

Ved inngangen til 2013 bodde det 593 321 innvandrere i Norge og 117 144 norskfødte personer med innvandrerforeldre. Til sammen utgjorde disse over 700 000 personene 14 prosent av hele befolkningen.

Av alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som er 18 år eller eldre er 38 prosent stemmeberettigede, det vil si omtrent 213 000 i alt. Til sammen utgjorde de 6 prosent av alle stemmeberettigede i befolkningen.

Stortingsvalget i 1997 var det første valget hvor det ble gjennomført en undersøkelse om valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn. Siden da har antallet stemmeberettigede personer med innvandrerbakgrunn økt kraftig. I 1997 var det 70 000 stemmeberettigede personer med innvandrerbakgrunn, og 16 år senere over 213 000.

Det var med andre ord 143 000 flere stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn i 2013 sammenlignet med i 1997, en vekst på 200 prosent. Størstedelen av denne veksten har kommet blant innvandrere med bakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika. Resten av veksten har kommet blant de med bakgrunn fra Europa utenfor EU/EØS, hvorav de fleste er fra Balkan. Kun en liten andel av de mange arbeidsinnvandrerne fra nye EØS-land som har kommet etter 2004 hadde stemmerett i 2013. Samtidig er det blitt færre stemmeberettigede personer med innvandrerbakgrunn fra Norden og Nord-Amerika. Antallet stemmeberettigede fra Vest-Europa var omtrent likt i 2013 som i 1997.

Tabell 2.1. Antall stemmeberettigede norske statsborgere med innvandrerbakgrunn i 1997, 2005, 2009 og 2013

Land/bakgrunn	1997	2005	2009	2013	Endring i absolutte tall 1997- 2013	Endring i prosent
Stemmeberettigede i alt	3 311 190	3 421 741	3 530 785	3 643 600	332 410	10
Stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn	70 007	122 071	163 103	213 383	143 376	205
Europa	30 136	46 133	56 132	65 658	35 522	118
Afrika	6 523	13 303	21 151	33 390	26 867	412
Asia	27 120	54 471	76 329	102 968	75 848	280
Nord- og Mellom-Amerika, og Oseania	3 414	3 099	3 200	3 584	170	5
Sør-Amerika	2 814	5 065	6 291	7 783	4 969	177
Pakistan	6 156	12 786	16 586	20 668	14 512	236
Vietnam	6 423	10 986	12 718	14 689	8 266	129
Iran	3 422	6 856	9 327	11 617	8 195	239
Bosnia Hercegovina	*	7 030	8 845	10 059	*	*
Irak	*	2 976	8 425	13 279	*	*
Tyrkia	3 040	6 380	7 999	9 728	6 688	220
Somalia	*	3 336	7 029	12 409	*	*
Sri Lanka	2 432	5 344	6 645	8 348	5 916	243
Serbia	2 443	4 404			*	*
Kosovo			5 984	7 660	*	*
Filippinene	2 500	4 191	5 459	6 992	4 492	180
Polen	3 000	4 255	4 518	5 027	2 027	68
Marokko	2 024	3 363	4 318	5 370	3 346	165
Chile	1 986	3 629	4 294	4 900	2 914	147
Danmark	5 180	4 523	4 218	4 049	-1 131	-22
India	1 845	3 300	4 217	5 205	3 360	182
Russland	*	1 651	3 329	4 981	*	*
Sverige	3 612	3 155	3 021	3 207	-405	-11
Tyskland	2 962	2 774	2 870	3 118	156	5
Thailand	*	1 662	2 770	4 031	*	*
Kina	1 258	2 176	2 695	3 491	2 233	178
Storbritannia	2 037	1 731	1 615	*	*	*
USA	2 531	1 820	1 525	*	*	*
Ungarn	1 311	1 199	*	*	*	*
Afghanistan	*	*	1 821	4 953	*	*
Makedonia	*	1 415	1 725	2 001	*	*
Kroatia	*	*	1 827	2 132	*	*
Eritrea	*	1 175	*	2 132	*	*

*Var ikke med i manntallsundersøkelsen dette året.

Kilde: Befolkningsstatistikk og valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Når vi ser på hvilke land de stemmeberettigede personene med innvandrerbakgrunn kommer fra, utgjør de med bakgrunn fra Pakistan den største gruppen. Denne gruppen er også blant dem med størst økning siden 1997. Over 20 000 innvandrere

fra Pakistan og norskfødte med pakistanske foreldre hadde stemmerett i 2013, 14 500 flere enn i 1997. Det er de norskfødte med innvandrerforeldre fra Pakistan som i hovedsak står bak økningen.

Slik er det også for andre grupper som har vært lenge i Norge, og hvor innvandrerne norskfødte barn etter hvert begynner å bli myndige, som de fra Tyrkia og Vietnam. I andre grupper skyldes økningen i stemmeberettigede hovedsakelig at det er blitt flere innvandrere, og at mange etter hvert har fått norsk statsborgerskap, som de fra Somalia og Irak.

Av de 213 000 stemmeberettigede, var 28 000 norskfødte med innvandrerforeldre – det vil si 13 prosent. I kapittel 4.5 ser vi nærmere på denne gruppens valgdeltakelse spesielt, ut fra funnene i utvalgsundersøkelsene.

2.2. En viktig velgergruppe i Oslo

Tallmessig utgjør innvandrere og deres norskfødte barn en stadig viktigere del av den stemmeberettigede norske befolkningen. Deres tallmessige tyngde varierer sterkt i ulike deler av landet, hvor bare fire av nitten fylker har en andel med innvandrerbakgrunn som overstiger landsgjennomsnittet. I Oslo utgjorde innvandrere og norskfødte barn av innvandrere i 2013 over 17 prosent av de stemmeberettigede og var derfor en viktig gruppe. Oslo er i en klasse for seg, hvor stemmeberettigede personer med innvandrerbakgrunn utgjør over en dobbelt så stor andel som i fylket på andre plass – Akershus. I Nord-Trøndelag, Nordland og Sogn og Fjordane utgjorde personer med innvandrerbakgrunn under 2 prosent av de stemmeberettigede. I kapittel 6 ser vi spesielt på valgdeltakelsen til personene i utvalget som er bosatt i Oslo. Med unntak av Oslo, ser vi ikke på valgdeltakelsen fordelt på fylker eller kommuner, da utvalget er for lite til det.

Tabell 2.2. Stemmeberettigede, etter fylke. Antall og andel. 2013

	Stemmeberettigede i alt	Stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn	Stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn i prosent av alle stemmeberettigede
I alt	3 643 600	213 383	6
Østfold	209 139	14 280	7
Akershus	394 503	28 936	7
Oslo	435 146	75 961	17
Hedmark	148 306	4 183	3
Oppland	142 256	3 649	3
Buskerud	193 496	13 374	7
Vestfold	176 783	8 381	5
Telemark	128 489	5 545	4
Aust-Agder	81 926	3 074	4
Vest-Agder	126 382	7 036	6
Rogaland	309 143	14 557	5
Hordaland	357 683	13 600	4
Sogn og Fjordane	78 405	1 364	2
Møre og Romsdal	187 858	4 021	2
Sør-Trøndelag	222 299	7 138	3
Nord-Trøndelag	100 052	1 587	2
Nordland	179 683	3 037	2
Trøms/Romsa	118 700	2 327	2
Finmark/Finnmárku ...	53 351	1 333	2

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

2.3. Ikke tilfeldig hvem som naturaliseres

Naturalisering er en internasjonal betegnelse for prosessen hvor personer med utenlandsk statsborgerskap aktivt søker vertslandets statsborgerskap (Pettersen, 2012). Hvem er det som blir norske statsborgere og dermed har stemmerett ved valget?

De formelle reglene sier at man i hovedsak må ha syv års botid (se kapittel 1.4). I 2013 hadde 62 prosent av innvandrerne i Norge med minst 7 års botid norsk

statsborgerskap. I tabell 2.3 ser vi andel med norsk statsborgerskap blant innvandrere over 17 år og med minst syv års botid, etter landbakgrunn.

Det er personer med bakgrunn fra Afrika som har høyest tilbøyelighet til å ta norsk statsborgerskap. Nest høyeste andel med norsk statsborgerskap finner vi blant personer med bakgrunn fra Asia inklusive Tyrkia. Deretter følger de fra Europa utenom EU/EØS, og Sør- og Mellom-Amerika. Lavest tilbøyelighet finner vi blant personer fra resten av Europa, Nord-Amerika og Oseania. Her er det nok flere som ikke sikter mot å bli boende permanent i Norge, og personer med bakgrunn fra disse landene har allerede mange av de samme rettighetene som norske statsborgere, unntatt det som er i fokus her: retten til å delta ved stortingsvalg.

At flere fra «Asia, Afrika etc.» har norsk statsborgerskap er naturlig: Mange i denne gruppen har flyktningbakgrunn og har ingen planer om å returnere til opprinnelseslandet. Det kan være at den tryggheten norsk statsborgerskap gir gjennom varig beskyttelse og garanti mot utvisning til andre land, har stor betydning for dem som har kommet til Norge på grunn av flukt og vanskelige kår i opprinnelseslandet.

Videre er det naturlig at innvandrere som har bodd i Norge en stund og eventuelt har opparbeidet en samfunnsmessig og kulturell tilknytning til landet, ønsker å delta i det norske samfunnet på lik linje med norske statsborgere (Pettersen, 2012). Dette kan gjelde arbeidsinnvandrere som kom før innvandringsstoppen på midten av 1970-tallet, fra land som Pakistan, Tyrkia eller Marokko, eller familieinnvandrere til disse. Et norsk statsborgerskap vil i de fleste tilfeller gi disse gruppene flere rettigheter enn hva de har med sitt opprinnelige statsborgerskap.

Tabell 2.3. Innvandrere over 17 år, med minst 7 års botid, etter landbakgrunn og andel med norsk statsborgerskap. 01.01.2013

	Antall	Andel med norsk statsborgerskap
I alt	272 292	62
Norden	40 138	18
Europa utenom EØS	33 229	75
EØS utenfor Norden	46 670	31
Asia med Tyrkia	100 236	83
Afrika	29 897	85
Mellom- og Sør-Amerika	10 918	69
Nord-Amerika, Oseania	6 410	22
Statsløse	4 794	68
.....		
EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	93 724	26
Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EØS	140 777	81
.....		
Vietnam	11 345	96
Iran	10 693	92
Marokko	4 099	91
Sri Lanka	7 322	89
Somalia	10 871	87
Kosovo	12 513	87
Filippinene	6 713	86
Pakistan	14 308	85
India	4 138	83
Tyrkia	8 429	82
Afghanistan	4 682	82
Irak	14 021	80
Bosnia-Hercegovina	9 624	77
Chile	5 225	73
Russland	7 875	56
Thailand	6 709	52
Polen	9 363	44
Tyskland	9 644	27
Danmark	13 950	24
Litauen	1 545	15
Storbritannia	8 048	15
Sverige	18 105	15

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

I tabell 2.3 er det også skilt ut utvalgte land som er med i valgundersøkelsen. Generelt ser vi en høy andel med norske statsborgere fra land hvor de fleste innvandrerne kommer som flyktninger, som f.eks. Vietnam, Iran, Sri Lanka, Somalia og landene på Balkan. Men vi ser også en høy andel norske statsborgere blant personer fra typiske tidlige «arbeidsinnvandererland», som i snitt har bodd lenge i Norge, som f.eks. Marokko og Pakistan.

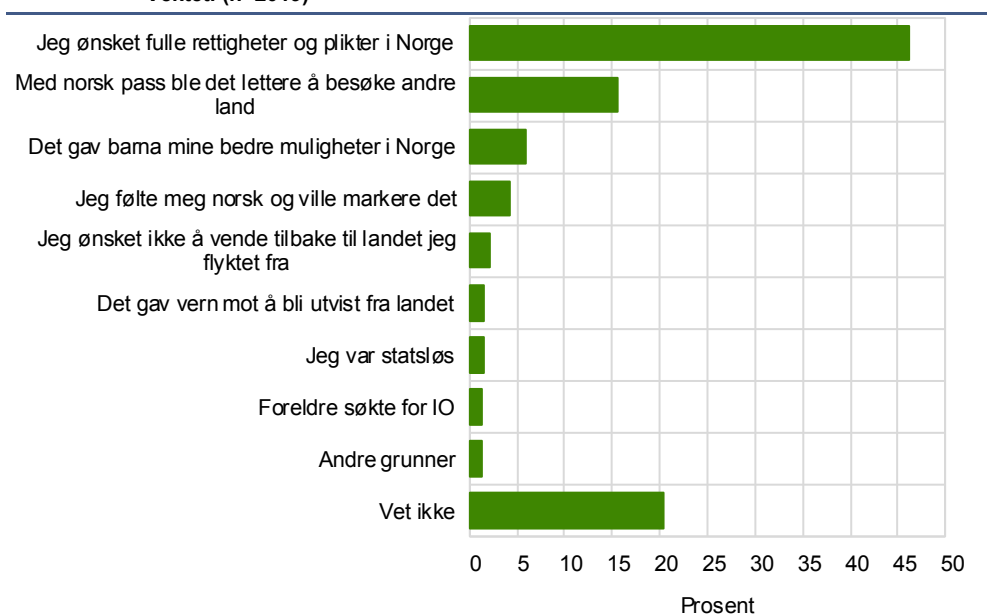
Innvandrere fra Thailand og Russland har noe lavere andel norske statsborgere enn «Afrika, Asia etc.» i alt. Fra disse landene har det kommet mange kvinner som har giftet seg med menn uten innvandrerbakgrunn, flere av disse kan ha valgt å ikke skifte statsborgerskap. Tendensen er imidlertid ikke entydig; også fra Filippinene kommer det mange kvinner av samme grunn som fra Thailand og Russland, men her har flere enn åtte av ti norsk statsborgerskap.

Chilenerne har også en relativt lav andel med norsk statsborgerskap. Dette er kanskje et uttrykk for at noen chilenerne ønsker å vende tilbake eller beholde tilknytningen til Chile, og derfor har beholdt sitt gamle statsborgerskap.

Til sammen utgjør personer med bakgrunn fra Polen den største innvandrerguppen i Norge ved inngangen til 2013. Det er imidlertid få fra Polen som er stemmeberettigede, og dette kommer av en kombinasjon av at de i gjennomsnitt har kort botid, og at det blant de med minst syv års botid er få som så langt har valgt å ta norsk statsborgerskap (kun 44 prosent).

Tallene over hvem som faktisk skifter statsborgerskap gir oss et inntrykk av at det å skifte statsborgerskap ikke nødvendigvis er et uttrykk for integrasjon i et samfunn. Fra Levekårsundersøkelsen blant innvandrere fra 2005/2006 har vi fått litt innsikt i motivasjonen til de som har valgt å skifte statsborgerskap, og inntrykket blir her bekreftet. Levekårsundersøkelsen avdekket at det å få fulle rettigheter og plikter i Norge var hovedmotivasjonen til dem i utvalget som hadde skiftet statsborgerskap. Den nest viktigste motivasjonen var at det blir lettere å besøke andre land med norsk pass (Pettersen, 2012). De som hadde skiftet statsborgerskap hadde altså et relativt instrumentelt forhold til dette – de gjorde det for å oppnå rettigheter. Bare 4 prosent i Levekårsundersøkelsen svarte at de skiftet statsborgerskap først og fremst fordi de følte seg norske og ville markere det.

Figur 2.1. Fordelingen av viktigste årsak til å søke om norsk statsborgerskap¹. Prosent. Vektet. (n=2019)

¹ På grunn av oversettelsesfeil i skjema er svar på urdu holdt utenfor.
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006, Statistisk sentralbyrå.

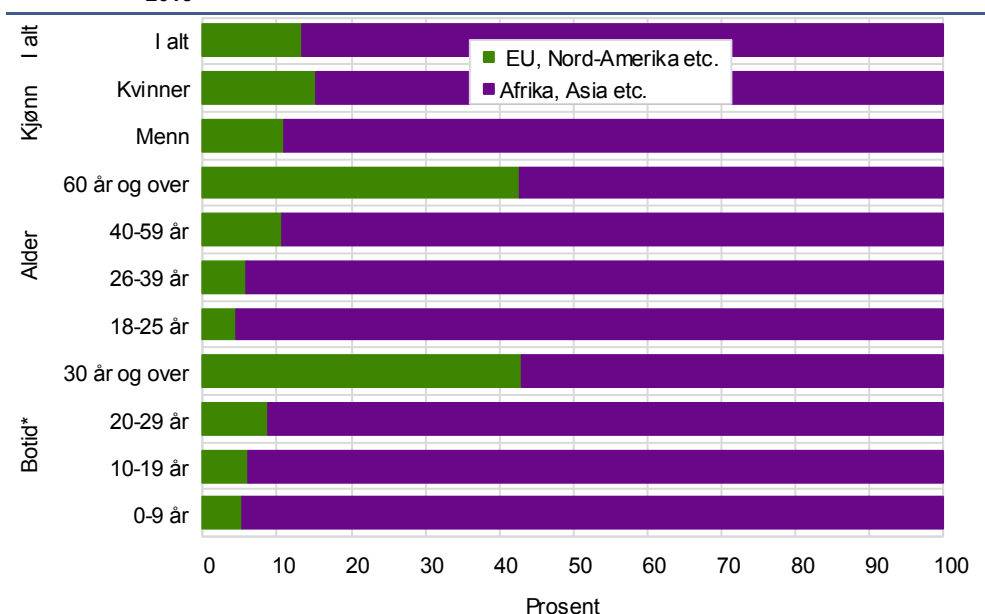

Dette bekrefter antakelsen om at andelen norske statsborgere varierer sterkt med innvanderens landbakgrunn. De som allerede har pass som gir dem nær like sterke rettigheter som det norske passet, vil være mindre tilbøyelige til å skifte statsborgerskap, ettersom man må si fra seg sitt gamle statsborgerskap for å skifte. Dessuten vil de som ikke har planer om å bli i Norge ha færre grunner for å endre statsborgerskap enn de som er her på mer permanent basis.

2.4. Mange unge voksne blant dem med bakgrunn fra «Afrika, Asia etc.»

Det finnes store variasjoner i de ulike landgruppene når det gjelder fordeling etter alder, botid og kjønn. Variasjonene i populasjonen gjenspeiles også i utvalget¹. Disse variasjonene kan forklare noe av forskjellen når det gjelder valgdeltakelse. Vi skal her se litt nærmere på sammensetning etter nevnte variable.

Figur 2.2. Landbakgrunn for personene i utvalget, etter kjønn, alder og botid*. Stortingsvalget 2013

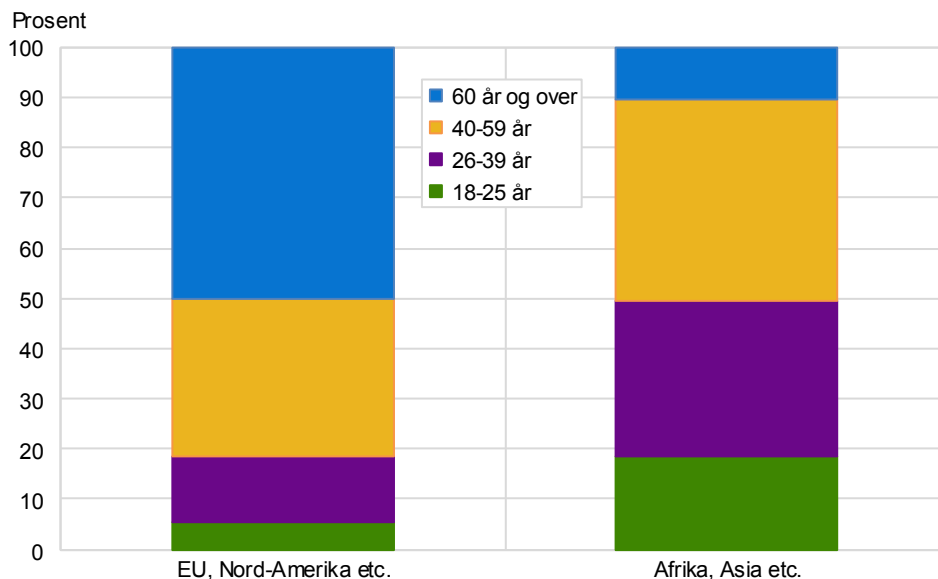

*Botid: Kun innvandrere, ikke norskfødte med innvandrerforeldre.
Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Alderssammensetningen er svært forskjellig for personer med innvandrerbakgrunn fra «EU, Nord-Amerika etc.» sammenlignet med dem med bakgrunn fra «Afrika, Asia etc.» (figur 2.3). Først og fremst utgjør de over 59 år en langt større andel blant dem fra «EU, Nord-Amerika etc.». 50 prosent fra disse landene var 60 år eller eldre, mot 10 prosent fra «Afrika, Asia etc.». Motsatt utgjør unge voksne en større gruppe blant dem fra «Afrika, Asia etc.». Halvparten herfra er i alderen 18-39 år, mot under 20 prosent av dem fra «EU, Nord-Amerika etc.». I alt utgjør de fra «Afrika, Asia etc.» 87 prosent av populasjonen, slik at personer med innvandrerbakgrunn fra disse landene er dominerende i alle aldersgrupper, men det er en betydelig større andel av personer med bakgrunn fra «EU, Nord-Amerika etc.» blant dem over 59 år.

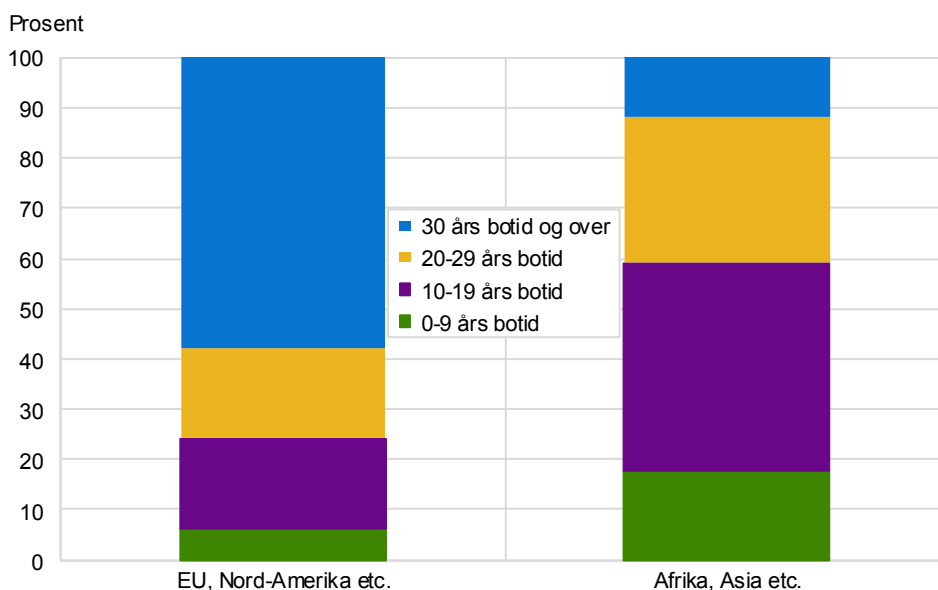
I den senere tolkningen av funn er dette viktig å ha med seg, da valgforskningen har vist at unge har vesentlig lavere valgdeltakelse enn eldre (se kapittel 3). At mange av de største landgruppene har lav valgdeltakelse kan delvis forklares med at de fleste er i en alder hvor valgdeltakelsen generelt er relativt lav.

¹ Utvalget er stratifisert etter landbakgrunn, og resultatene er vektet slik at utvalget er representativt for populasjonen. Figurene i dette kapittelet viser det vektete utvalget.

Figur 2.3. Aldersfordeling i utvalget, etter landbakgrunn. Stortingsvalget 2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Variablene botid henger også sammen med alder – etter hvert som innvanderens botid i Norge øker, så øker selvsagt alderen. Når vi ser på sammensetningen etter botid, ser vi på innvandrere, og ikke norskfødte med innvandrerforeldre som har bodd i Norge hele livet. De ulike botidskategoriene består av svært forskjellige typer innvandrere, på samme måte som vi så når vi dekomponerte de ulike aldersgruppene. Innvandrere fra «Afrika, Asia etc.» er flest i antall og dominerer dermed i alle botidsgruppene. Innvanderne i utvalget fra «EU, Nord-Amerika etc.» utgjør en langt større andel blant dem med over 30 års botid enn blant dem med kortere botid, og ser vi på personer i utvalget med bakgrunn fra «Eu, Nord-Amerika etc.», har nær 60 prosent 30 års botid eller mer, mot 12 prosent fra «Afrika, Asia etc.».

Figur 2.4. Stemmeberettigede innvandrere i utvalget, etter botid og landbakgrunn. Stortingsvalget 2013

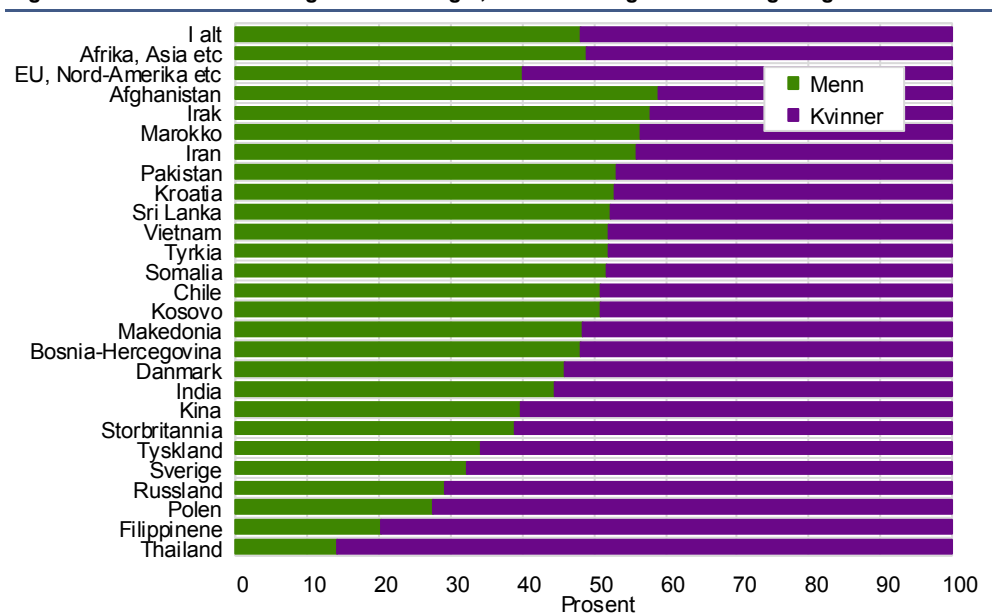
Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Som vi også kommer inn på i kapittel 3, har vi i de seneste årene sett at kvinner har høyere valgdeltakelse enn menn – dette gjelder i befolkningen som helhet, og vi ser den samme tendensen når det gjelder valgdeltakelsen til personer med innvandrer-

bakgrunn. Samtidig vet vi at dette kan variere dersom vi bryter ned på landbakgrunn. Kjønnfordelingen kan derfor ha betydning for resultatene i undersøkelsen.

Blant dem med innvandrerbakgrunn fra «EU, Nord-Amerika etc.», er det en overvekt av kvinner, mens blant dem med innvandrerbakgrunn fra landene i kategorien «Afrika, Asia etc.», er det en noe mer jevn fordeling kvinner og menn. I figur 2.5 ser vi også hvordan kjønnfordelingen varierer etter enkeltland.

Figur 2.5. Andel kvinner og menn i utvalget, etter landbakgrunn. Stortingsvalget 2013

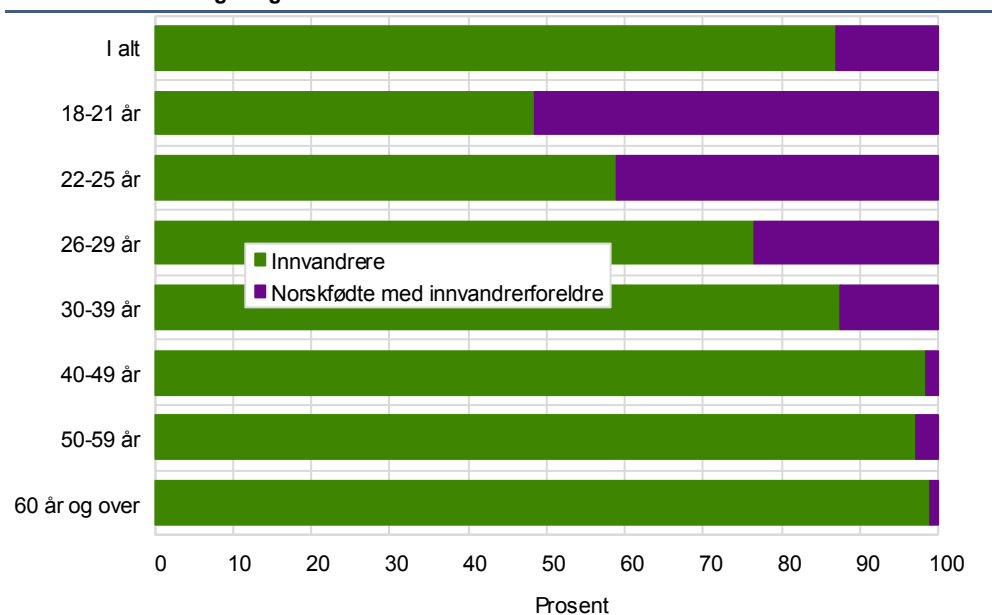

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

2.5. Norskfødte med innvandrerforeldre - en stadig større velgergruppe

Etter hvert som de norskfødte med innvandrerforeldre utgjør en større andel av den samlede populasjonen av stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn (i alt 13 prosent i 2013), er det hensiktsmessig å se hvordan de er representert i utvalget, og også se spesielt på deres valgdeltakelse.

Figur 2.6. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i utvalget, etter alder. Stortingsvalget 2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

De norskfødte med innvandrerforeldre er en ung gruppe, og til sammen utgjør de hele 40 prosent av utvalget i alderen 18-29 år. I aldersgruppen 18-21 år utgjør de omtrent halvparten av utvalget. Når vi ser på valgdeltakelse fordelt på alder, vil derfor de norskfødtes valgdeltakelse ha stor betydning for resultatet totalt for de yngste aldersgruppene.

Kjønnsfordelingen i de to gruppene (innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre) er noe ulik. Andelen menn blant stemmeberettigede innvandrere er 47 prosent, mens andelen menn blant de norskfødte, er 51 prosent. Kvinner har tradisjonelt hatt en noe høyere valgdeltakelse enn menn ved de foregående valgundersøkelsene blant personer med innvandrerbakgrunn, slik at forskjellen i kjønnsfordeling kan ha betydning for valgdeltakelsen i de ulike gruppene.

3. Tidligere funn og teorier om valgdeltakelse - og hva er egentlig høy valgdeltakelse?

I dette kapitlet skal vi vise utvikling i valgdeltakelsen i Norge over de siste tiårene og hvordan valgdeltakelsen varierer med ulike kjennetegn som alder, kjønn, inntekt og utdanning. Vi ser også nærmere på hvordan valgdeltakelsen er i Norge sammenlignet med våre naboer og i hvor stor grad innvandrere i våre naboland deltar ved valg.

3.1. Teorier om valgdeltakelse

Det finnes en rekke teorier og forklaringer på hvorfor noen velger å delta i valg, mens andre velger å bli hjemmesittere. I statsvitenskapen går det et hovedskille mellom såkalte rasjonelle valgforklaringer, institusjonelle forklaringer og forklaringer som bygger på sosiale og demografiske karakteristika. I den rasjonelle aktørmodellen antar man at folk treffer et rasjonelt valg når de bestemmer seg for å stemme eller ikke. Gevinsten ved det å stemme veies opp mot hvorvidt den enkeltes stemme påvirker valgutfallet og hvor viktig dette vurderes å være. Bare hvis fordelene veier tyngre enn kostnadene, vil den rasjonelle velger bruke stemmeretten. Dette leder ofte til det såkalte "stemmeparadokset". Hvorfor stemmer de fleste velgere i demokratier når sannsynligheten for at en enkelt stemme skal påvirke mandatfordelingen er tilnærmet lik null, slik at gevinsten ved det å stemme alltid vil være mindre enn kostnadene? Dette er et perspektiv som ikke vil bli beskrevet nærmere her. Vi skal bare kort nevne at flere (se for eksempel Bjørklund og Kval 2003 og Togeby 1999) har vært inne på at 'ghettoisering' blant innvandrere kan ha en positiv effekt på valgdeltakelsen, hvor deltakelsen øker når tilstrekkelig mange er samlet til å kunne ha en påvirkning på valgutfallet. Bjørklund og Kval viser blant annet til pakistaneres høye deltakelse ved lokalvalget i Oslo i 1999.

En annen retning fokuserer mer på institusjonelle ordninger slik som valgordningens utforming. Undersøkelser viser for eksempel at valgdeltakelsen er høyere i land som har proporsjonalitetsvalg (Norge) enn i land med flertallsvalg (Storbritannia). Videre kan valg på søndag og muligheter for poststemmegivning ha en positiv innvirkning på valgdeltakelsen. Land som har stemmeplikt eller bøter for å unnlate å stemme, har (ikke uventet) i snitt høyere deltakelse enn land som ikke har det (Bennulf og Hedberg 1999).

En tredje retning i statsvitenskapen bygger på sosiologiske modeller, som ble utviklet i årene etter andre verdenskrig basert på store datasett fra utvalgsundersøkelser i forbindelse med valgene. Deltakelse ved valg sees her i forhold til variabler som alder, kjønn, bosted og inntekt. Gjennom kjennskap til disse variablene kan en forutsi deltakelse i befolkningen. Fra norske valgundersøkelser vet vi blant annet at unge stemmer i mindre grad enn eldre, at kvinner nå stemmer i noe større grad enn menn og at personer bosatt på Østlandet bruker stemmeretten

mer enn personer bosatt i Nord-Norge. SSBs undersøkelse av valgdeltakelsen blant innvandrere og deres norskfødte barn er bygd på denne sistnevnte retningen, kalt sosiologiske modeller, hvor vi går nærmere etter i sømmene forskjeller i deltakelse etter ytre kjennetegn.

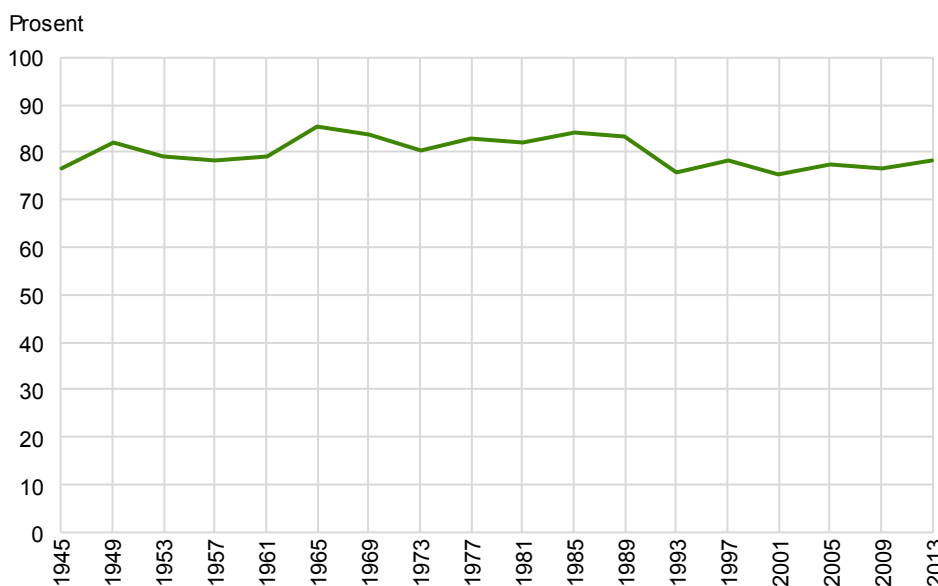
3.2. Stabil valgdeltakelse ved stortingsvalg

I tolkning og analyse av valgdeltakelsen blant innvandrerne i Norge kan det være fornuftig å skjele til funn fra den øvrige valgforskningen og særskilt til de generelle funnene fra analysene av valgdeltakelse ved stortingsvalget gjort med hele befolkningen som analyseenhet. I Norge var valgdeltakelsen i årene etter krigen omtrent like stabil som stemmegivningen. Det var små forskjeller fra valg til valg, og deltakelsen lå rundt 80 prosent. Stortingsvalget i 1965 representerte en sterk mobilisering av velgerne med en økning i valgdeltakelsen på hele 6 prosentpoeng fra 79 til 85 prosent.

Valget i 1965 har i ettertid blitt sett på som det store mobiliseringsvalget – aldri har valgdeltakelsen vært så høy ved noe stortingsvalg i Norge. Dette valget var også det første med todagers valg. Etter tiår med Arbeiderpartistyre fant det sted en sterk mobilisering på borgerlig side. Ifølge Stein Rokkan representerte denne mobiliseringen noe varig, valgdeltakelsen forble stabil på et høyere nivå etter at mobiliseringen fant sted (Rokkan 1970), med unntak av stortingsvalget i 1973, da valgdeltakelsen gikk noe ned. Statsvitere forklarer denne nedgangen med det krysspreset som mange velgere hadde blitt utsatt for ved folkeavstemningen i 1972, samt at partiloyaliteten hadde sunket. Svaret på kryssende lojaliteter mellom parti og stemmegivning ved folkeavstemningen ble hjemmesitting ved det påfølgende stortingsvalget.

Denne nedgangen var derimot ikke varig, og ved valget i 1977 var valgdeltakelsen tilbake på nær samme nivå som før folkeavstemningen. En ny økning i valgdeltakelse så vi på 1980-tallet hvor valgdeltakelsen var oppe i 84 prosent i 1985. Valget i 1993 skiller seg ut med spesielt lav deltakelse, valgdeltakelsen gikk ned med 7,4 prosentpoeng fra 1989. Vi ser av figur 3.1 at i årene etter 1993 har valgdeltakelsen variert lite og vært på et nivå mellom 75-78 prosent.

Figur 3.1. Valgdeltakelse ved stortingsvalg 1945-2013. Prosent

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

På samme måte som at den økte valgdeltakelsen på 1960-tallet representerte en mobilisering av velgerne, så kan det være fristende å snakke om en tilsvarende demobilisering på 1990-tallet. Denne demobiliseringen har nok gjort seg mest

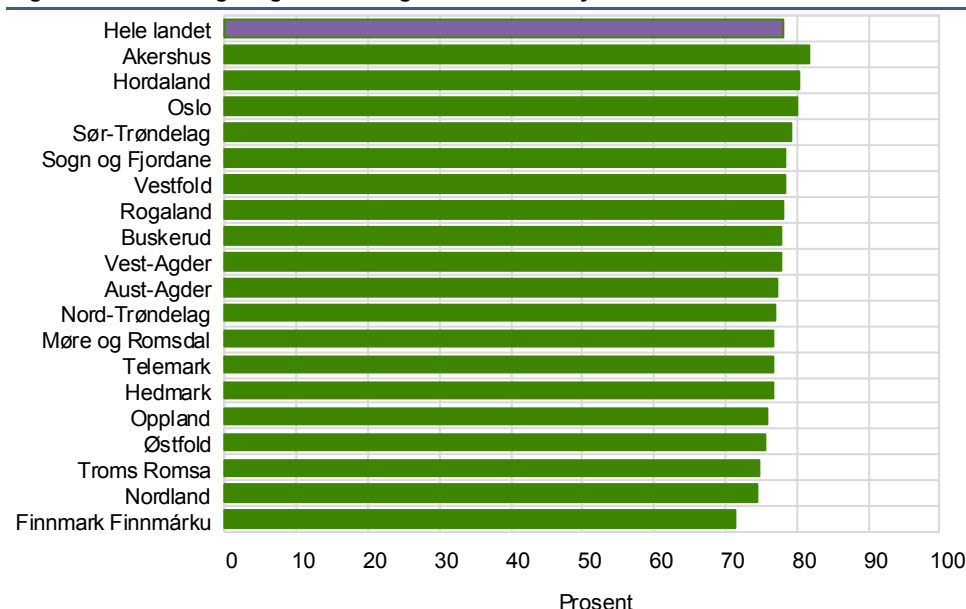
gjeldende ved lokalvalg ettersom fallet i valgdeltakelsen ved stortingsvalg ikke har vært like stor, og like dramatisk, som man kan få inntrykk av til tider i norsk presse. Valgdeltakelsen ved de tre siste stortingsvalgene var nær den samme som i 1957 – omtrent tre av fire stemte.

Sammenlignet med andre land i Europa har Norge høy valgdeltakelse ved parlamentsvalg. En sammenstilling gjort av International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA)² viser at av de 50 land i Europa som har hatt parlamentsvalg på 2010-tallet kommer Norge på en 10. plass. I Norden har både Danmark, Sverige og Island høyere deltagelse enn Norge, mens Finland har lavere.

3.3. Flest til urnene i Akershus, færrest i nord

Ved stortingsvalget i 2013 hadde Akershus, som vanlig, høyeste valgdeltakelse med 82 prosent, mens Finnmark, også det som vanlig, kom lavest av fylkene med en valgdeltakelse på 71 prosent. Alle fylker hadde en økning i valgdeltakelsen, størst var økningen i Sogn og Fjordane. De tre fylkene med flest stemmeberettigede (Akershus, Oslo og Hordaland) var de eneste med en valgdeltakelse over 80 prosent.

Figur 3.2. Stortingsvalget 2013. Valgdeltakelse etter fylke. Prosent

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Ser vi på kommunene, var det høyest deltagelse i den lille kommunen Utsira i Rogaland, hvor 91 prosent av de stemmeberettigede gikk til urnene. Utsira hadde også høyest deltagelse av kommunene i 2009. De samme kommunene er gjengangere på lista over kommuner med både høyest og lavest valgdeltakelse: Lavest valgdeltakelse hadde Moskenes kommune i Nordland, også som i 2009. Blant de 10 kommunene med lav valgdeltakelse var alle i de tre nordligste fylkene. Av kommunene med høyest deltagelse finner vi flere små vestlandskommuner (Utsira, Fedje, Kvitsøy, Hornindal) og mellomstore/større kommuner på den sentrale Østlandet (Oppegård, Bærum, Frogn, Asker og Rømskog).

I Oslo stemte 80 prosent, men det var store forskjeller mellom bydelene, hvor de bosatt i vest deltok i større grad enn dem bosatt i bydelene i øst.

Det er ikke mange nok innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i utvalget i manntallsundersøkelsen til at vi kan si hvordan deres valgdeltakelse

² <http://www.idea.int/vt/index.cfm>

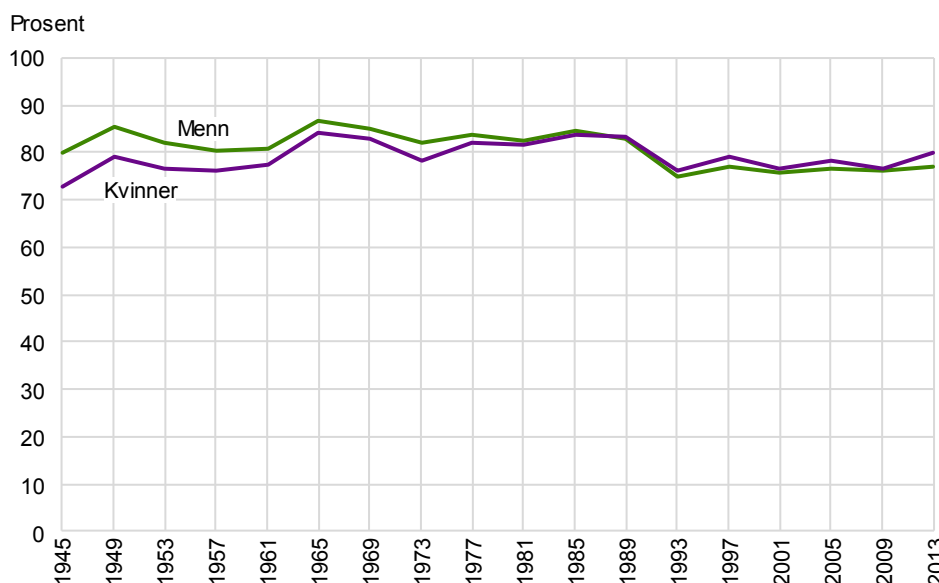
varierer mellom norske kommuner, men vi skal i kapittel 6 se spesielt på deltakelsen i Oslo.

3.4. Flere kvinner enn menn bruker stemmeretten

I mellomkrigstiden hadde menn mellom 10 og 15 prosentpoeng høyere valgdeltakelse enn kvinner. Etter krigen har disse forskjellene langsomt jevnet seg ut og ved stortingsvalget i 1985 var valgdeltakelsen til menn og kvinner tilnærmet lik. I 1985 sluttet SSB å skille på valgdeltakelse mellom menn og kvinner, fordi forskjellene var så små. Etter dette har vi bare utvalgsundersøkelser å forholde oss til for å finne forskjeller i deltakelse mellom kjønnene. Disse undersøkelsene indikerer at kvinner nå deltar i noe større grad enn menn. Særlig i 2013 ser vi en økning for kvinner. Dette kan igjen sees i sammenheng med alder. Ved de siste valg ser vi at unge kvinner deltar i noe større grad enn unge menn, mens eldre menn deltar i noe større grad enn eldre kvinner. Dette er funn som vi også finner i Sverige (SCB 2004) og Danmark (Elklit et al 2005).

I analysene av valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn skiller vi mellom kvinner og menn, og også her ser vi at totalt sett deltar kvinnene ved valg i større grad enn mennene. Dersom vi bryter ned på landbakgrunn, ser vi imidlertid at det for noen enkeltland er store forskjeller mellom kvinner og menn. I kapittel 4.4 går vi nærmere inn på dette.

Figur 3.3. Valgdeltakelse etter kjønn 1945-2013³. Prosent

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå og Valgundersøkelsen ISF.

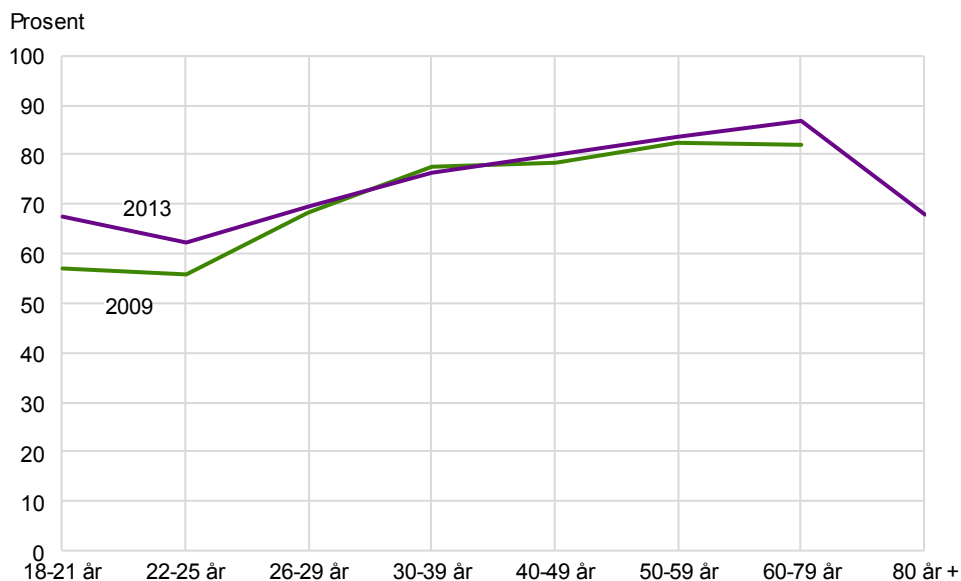
3.5. Høyest deltakelse blant eldre – men førstegangsvelgerne deltar mer enn før

Det har i de siste tiårene vært et økende fokus på den fallende valgdeltakelsen blant unge stemmeberettigede. Dette synes å ha snudd ved de to siste valgene (kommunevalget i 2011 og stortingsvalget i 2013), hvor de yngste stemmeberettigede har hatt en økende valgdeltakelse. Ved valget i 2013 stemte 68 prosent i alderen 18-21 år. Det er en oppgang på 11 prosentpoeng sammenlignet med valget i 2009. Ved de tidligere valgene på 2000-tallet var valgdeltakelsen rundt 20 prosentpoeng lavere for førstegangsvelgerne sammenlignet med befolkningen i alt, i 2013 er denne forskjellen redusert til 10 prosentpoeng. Også blant innvandrere er det slik at de eldre deltar i større grad enn de yngre, men disse forskjellene varierer mellom de ulike innvandrergruppene (se kapittel 4 og 5).

³ Basert på utvalgsundersøkelser fra 1985.

Fra og med valget i 2013 har vi også tall for valgdeltakelsen blant de aller eldste stemmeberettigede, de i gruppen 80 år og over. For denne gruppen ser vi at valgdeltakelsen synker og er på samme nivå som for den yngste aldersgruppa.

Figur 3.4. Valgdeltakelse etter alder. Stortingsvalget 2009-2013. Prosent

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå og Valgundersøkelsen ISF.

3.6. Noe lavere valgdeltakelse blant dem med lav utdanning

I internasjonal valgforskning er det tradisjonelt vist til at valgdeltakelsen varierer sterkt med utdanning. Typisk er her eksempler fra USA hvor det er svært store forskjeller i deltakelse mellom dem med høy utdanning og dem med lav eller ingen utdanning. Høy utdanning borger for høy deltakelse, mens lav utdanning gjerne gir lavere valgdeltakelse. De samme funnene finner vi til en viss grad også i Skandinavia og i Norge, men her dempes den direkte effekten av utdanning av både en sterk bonde- og arbeiderbevegelse som begge har vært mobiliserende innenfor sine velgergrupper gjennom store deler av etterkrigstiden (for mer om dette, se bl.a. Rokkan 1970). For eksempel var forskjellene i valgdeltakelse mellom dem med grunnskoleutdanning og universitetsutdanning bare på et par prosentpoeng ved stortingsvalgene på 1960-tallet. Det har i de senere årene vært reist spørsmål ved om denne effekten har blitt svakere, da både bondebevegelsen og arbeiderbevegelsen gradvis har tapt innflytelse og har blitt svekket.

I tillegg har det skjedd store endringer i det generelle utdanningsnivået i befolkningen. Andelen med høyere utdanning har økt, mens andelen med bare grunnskole har sunket. Noen hovedtall fra utdanningsstatistikken illustrerer dette. I 1970 hadde for eksempel et flertall (53 prosent) av befolkningen over 16 år ikke utdanning utover grunnskolenivå, tilsvarende var det bare 7 prosent av befolkningen som hadde høyere utdanning. I 2013 er dette bildet helt forandret og det er nå flere (30 prosent) personer som har høyere utdannelse enn det er personer som har kun grunnskoleutdanning (28 prosent).

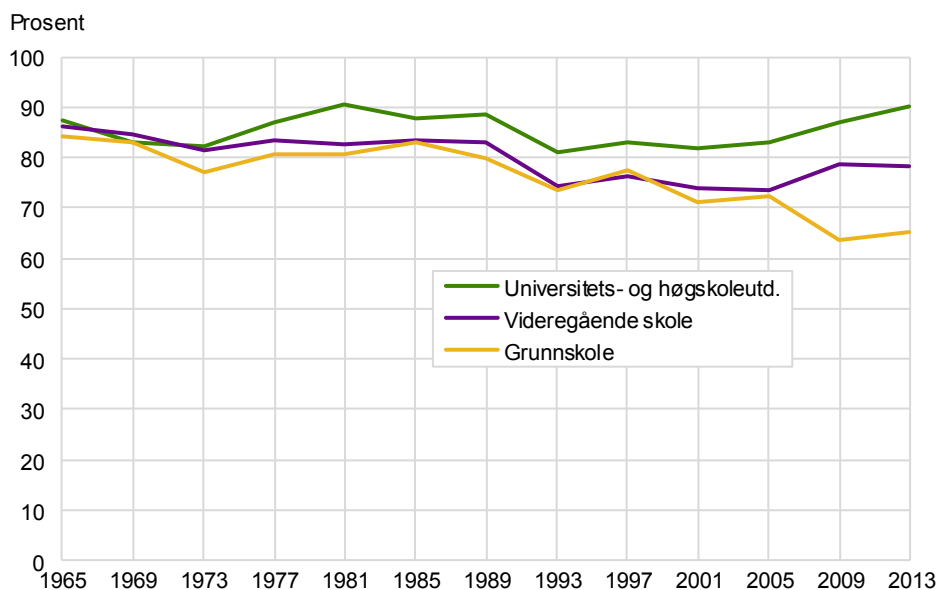
Andelen med lang utdanning er nå høyest i gruppene 30-39 år og 40-49 år, mens andelen med lav utdanning er høyest blant de aller yngste (som ennå ikke har rukket å ta høyere utdannelse) og blant de aller eldste. Blant de over 67 år har for eksempel bare 18 prosent høyere utdannelse, mens blant 30-39-åringene er andelen 47 prosent.

Ved stortingsvalget i 2005 var det en forskjell på hele 12 prosentpoeng mellom dem høyest utdanning og dem med lavest utdanning og vi ser av figur 3.5 at disse forskjellene har blitt større ved de to siste stortingsvalgene. Ved valget i 2013 var forskjellene i deltakelse mellom dem med høy og lav utdannelse så stor som 25

prosentpoeng. Vi vil i senere kapitler vise om vi også finner de samme forskjeller i deltakelse blant innvandrere og deres norskfødte barn.

Figur 3.5. Valgdeltakelse etter utdanning. Stortingsvalget 1965-2013. Prosent

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå og Valgundersøkelsen ISF.

3.7. Lavere inntekt gir lavere valgdeltakelse

De samme mekanismer som slår inn for utdanning med hensyn til valgdeltakelse forventes å spille inn for inntekt. Inntekt henger gjerne nært sammen med tilknytning til arbeidsmarkedet. Flere studier i SSB har vist at innvandrere har lavere inntekt enn befolkningen ellers, særlig innvandrere fra Afrika Asia, Øst-Europa og Latin-Amerika (se f. eks. Enes 2010). Fra valgundersøkelsen i 2005 finner vi at forskjellen i valgdeltakelse mellom dem i det laveste inntektsintervallet og dem i det høyeste er på seks prosentpoeng (Aardal m.fl, 2007). Tilsvarende funn har blitt gjort i Danmark (Elklit, 2005). Her er det også blitt kontrollert for alder, fordi inntekt er en variabel som er nær knyttet til hvor gammel du er. Ved kontroll for alder forsvinner noe av forskjellen i valgdeltakelse mellom de i det laveste og det høyeste inntektsintervallet, men fortsatt er forskjellen på fire prosentpoeng.

3.8. Hva betyr dette for deltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn?

Disse eksemplene fra norske valg er tatt med for å vise at valgdeltakelsen varierer sterkt med befolkningens demografiske sammensetning og hvordan den fordeler seg på forskjellige levekårsindikatorer som utdanning og inntekt. Det vil være langt mer sannsynlig at en høyt utdannet eldre person med høy inntekt, bosatt i Akershus, vil delta ved valg enn en som er ung, med lav utdanning og lav inntekt, bosatt i Finnmark.

De ovenstående eksemplene på forskjeller i valgdeltakelse virker å være så befestet at det i dag gjøres langt mindre forskning på dette området enn tidligere. SSB samler ved hvert stortingsvalg inn store datasett som kobles til befolkningsregister og registre over yrke og inntekt. Denne informasjonen brukes imidlertid mer til å forklare *hva* folk stemmer - ikke hvorvidt de stemmer eller ikke. Når det gjelder innvandrernes valgdeltakelse så er slik valgdemografi mer upløyd mark. Vi har liten grunn til å tro at innvandreres deltakelse ikke skulle variere med de samme variablene som vi har beskrevet over. Vi vet at personer med innvandrerbakgrunn er yngre enn befolkningen uten innvandrerbakgrunn, og de har lavere utdanning, sysselsetting og inntekt (Daugstad 2008, Blom og Henriksen 2008). Dette kan bidra til å forklare hvorfor det politiske målet om at valgdeltakelsen blant personer

med innvandrerbakgrunn skal være på nivå med deltakelsen i befolkningen i alt, ikke er nådd.

3.9. Demokratiske tradisjoner

Man kan tenke seg at også de demokratiske tradisjonene innvandrerne kjenner fra sitt opprinnelsesland, og erfaringen de har med å delta i valg, vil virke inn på deres velgeratferd i Norge. Av de utvalgte landene vi ser nærmere på i kapittel 5, kommer noen innvandrere fra land hvor det ikke er mulig å stemme på ulike politiske partier, som vietnameserne. Andre innvandrere kommer fra land med lange demokratiske tradisjoner, som inderne. Mange innvandrere har erfaring med at politikk er nært forbundet med krig og konflikt, som de fra Balkan, og mange flykter nettopp på grunn av det politiske regimet i opprinnelseslandet, som de fra Iran. Flere land har vært politisk ustabile og vekslet mellom å være diktaturer til mer fungerende demokratier, som Chile, slik at innvandrere fra samme land kan ha svært ulike politiske erfaringer.

Å redegjøre for de politiske og demokratiske tradisjonene i de ulike landene som omtales spesielt her, blir for omfattende for denne rapporten. Vi kunne eventuelt referert til rangeringer som for eksempel gjøres av den uavhengige organisasjonen «Freedom House», som rangerer land etter hvilke sivile og politiske rettigheter befolkningen har⁴. Men landenes rangering i 2014 er ikke nødvendigvis relevant for de erfaringene innvandrerne i Norge har fra sitt opprinnelsesland. De har kommet til Norge på ulike tidspunkt, og de sivile og politiske rettighetene, særlig i politisk ustabile land, kan være endret fra de forhold innvandrerne bosatt i Norge opplevde før de utvandret.

3.10. Stemmer innvandrerne i andre nordiske land?

Internasjonale sammenligninger er vanskelige. For alle valg vil det være spesielle forhold som påvirker valgdeltakelsen. Det være seg institusjonelle faktorer slik som valgordning eller politisk konfliktnivå ved valget. Direkte sammenligninger uten å ta hensyn til nasjonale kontekster vil ofte være lite fruktbare. Ofte er heller ikke datagrunnlaget og måten å gjøre opp beregninger på den samme slik at data blir lite egnet til sammenlignende analyser. I Skandinavia skulle vi ha brukbare muligheter til å få til reelle sammenligninger landene i mellom da vi har en relativt enhetlig begrepsbruk og gode registerdata. Muligheten for sammenligning svekkes imidlertid av at i Danmark og Sverige har det blitt avholdt lokale og nasjonale valg på samme tidspunkt ved de siste valgene. Dette gjør at valgdeltakelsen nok blir høyere for begge valg (og særlig for lokalvalg som ofte får mindre oppmerksomhet enn nasjonale valg), se f.eks. Aardal 2002. Disse forskjellene vil også gjelde når vi sammenligner valgdeltakelsen blant innvandrere.

I Elklit et. al. 2005 er det gjort noen forsøk på sammenligning mellom de skandinaviske landene for kommunevalgene i 2003 i Norge og i Danmark i 2001. Forfatterne viser at valgdeltakelsen blant innvandrere i Danmark er vesentlig høyere enn for innvandrere i Norge. Det må legges til at valgdeltakelsen i alt er høyere i Danmark. Ved kommunevalget i 2001 lå den samlede valgdeltakelsen på 82 prosent, mens den i Norge var 59 prosent. Men også om det måles etter differanse mellom personer med innvandrerbakgrunn og dem uten, ligger innvandrerne i Danmark vesentlig høyere enn i Norge. Tall fra riksdagsvalg i Sverige tyder også på at forskjellene i valgdeltakelse der er mindre mellom innvandrere og dem uten innvandrerbakgrunn sammenlignet med Norge. Ved valget i 2010 deltok 87 prosent av de «inrikes fødda», mot 73 prosent av de «utrikes fødda», en forskjell på 14 prosentpoeng (SCB 2012). Som vi skal vise senere så er dette mindre forskjeller enn det vi finner ved norske stortingsvalg, i tillegg ligger deltakelsen også på et høyere nivå.

⁴ <http://www.freedomhouse.org/report-types/freedom-world>.

4. Valgdeltakelsen blant innvandrere 1997-2013

I dette kapitlet skal vi se nærmere på hovedtall fra undersøkelsene om valgdeltakelse blant personer med innvandrerbakgrunn, som er gjennomført i forbindelse med stortingsvalgene i 1997, 2001, 2005, 2009 og 2013.

4.1. Stor variasjon etter landbakgrunn

Figur 4.1 viser valgdeltakelse etter verdensdel. Ved alle fem valgundersøkelsene ser vi at valgdeltakelsen varierer sterkt mellom ulike innvandrergrupper.

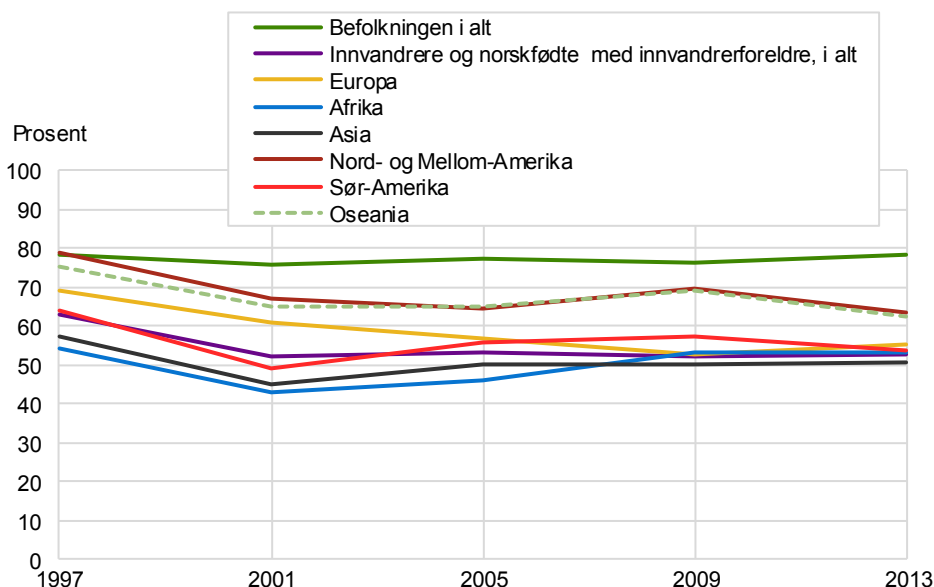
Ved hvert valg har valgdeltakelsen blant dem i utvalget med bakgrunn fra Nord-Amerika og Oseania ligget høyest. Ved 2013-valget gikk valgdeltakelsen i denne gruppen ned. En mulig forklaring til denne nedgangen kan være at alderssammensetningen i denne gruppen har endret seg sammenlignet med valget i 2009, med en økt andel stemmebrettigde blant de yngste.

Innvandrere med bakgrunn fra Europa er en variert gruppe, da denne kategorien inneholder personer med bakgrunn fra land både innenfor og utenfor EU/EØS. Hvilke land som er med i EU/EØS har endret seg siden 1997, derfor ser vi på Europa samlet.

Personer med bakgrunn fra Europa har ligget over gjennomsnittet for personer med innvandrerbakgrunn generelt, men fra og med undersøkelsen i 2005 har andel som har stemt ved stortingsvalg dalt. Årsaken til dette er at sammensetning av denne gruppen har endret seg. Som vi så i kapittel 2.1 har det vært en stor vekst i antall innvandrere med bakgrunn fra Europa utenfor EU, spesielt Balkan.

Det kom store grupper med flyktninger fra Bosnia-Hercegovina på begynnelsen av 1990-tallet og fra Kosovo på slutten av 1990-tallet, og disse gruppene har tradisjonelt hatt svært lav valgdeltakelse. Fra undersøkelsene har vi også sett at valgdeltakelsen blant innvandrere fra Balkan ikke har økt med botid i landet. Dette kan forklare hvorfor deltakelsen i den europeiske gruppen har gått så mye ned etter 2005. Vi kan imidlertid antyde en liten oppgang ved valget i 2013.

Figur 4.1. Valgdeltakelse, befolkningen i alt og etter landbakgrunn for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Stortingsvalgene 1997-2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Valgdeltakelsen for personer med innvandrerbakgrunn fra Sør-Amerika har ligget rundt gjennomsnittet for personer med innvandrerbakgrunn i alt, men med en liten økning i 2005 og 2009. Lavest valgdeltakelse finner vi blant dem i utvalget med

bakgrunn fra Asia og Afrika, men fra 2009 ser vi at andel med bakgrunn fra Afrika som har stemt har økt, og ligger dermed rundt gjennomsnittet for undersøkelsene i 2009 og 2013.

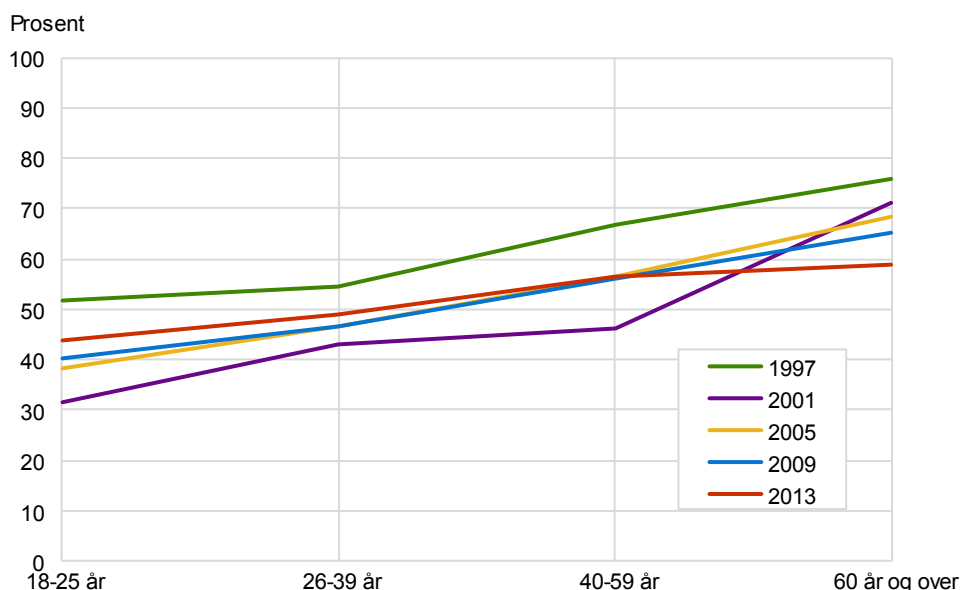
Sammensetningen av stemmeberettigede innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre har forandret seg mye siden 1997, som vi så i tabell 1.1. Når valgdeltakelsen for personer med innvandrerbakgrunn var så mye høyere ved undersøkelsen i 1997 enn ved valgene etter, kan det være fordi noen grupper trekker gjennomsnittet ned. Det er derfor fruktbart å studere de enkelte landene hver for seg heller enn å se på gjennomsnittet, noe vi gjør i kapittel 5. Tallene blir for små om man deler inn enkeltland etter botid og alder, og endringene blir ikke signifikante. Derfor vil vi først gi en beskrivelse av valgdeltakelsen blant innvandrere sett under ett etter alder, botid og kjønn før vi fokuserer på de enkelte landene.

4.2. Høyere valgdeltakelse blant de eldre

Valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn følger det tradisjonelle mønsteret hvor valgdeltakelsen øker med alderen. Vi så i kapittel 3.5 at valgdeltakelsen ligger omtrent 20 prosentpoeng høyere blant de eldre sammenlignet med de yngste. I valgundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn har de over 60 år generelt hatt 25-30 prosentpoengs høyere deltakelse enn de som er 18-25 år, slik at forskjellen mellom de yngste og de eldste er enda større her. Innen de ulike aldersgruppene er det imidlertid ganske ulik sammensetning, for eksempel når det gjelder landbakgrunn (figur 2.2 og 2.3), slik at vi kan anta at dette også har betydning for valgdeltakelsen i de ulike aldersgruppene. Over åtte av ti har bakgrunn fra «Afrika, Asia etc.», og det er derfor naturlig at de utgjør en høy andel i alle aldersgruppene, men de dominerer langt mer i de yngste gruppene enn i den eldste.

Blant dem over 60 år er landbakgrunnen mer variert, med andelsvis langt flere fra «EU, Nord-Amerika etc.». Uavhengig av alder finner vi høy valgdeltakelse blant de med bakgrunn fra disse landene. Når valgdeltakelsen i de eldste gruppene i utvalget er høyere enn i de yngre, skyldes det både at eldre uansett deltar mer enn yngre, men også at sammensetningen i landbakgrunn i den eldste gruppen er så annerledes enn i de yngre.

Figur 4.2. Valgdeltakelse, etter alder og valgår. Stortingsvalgene 1997-2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

I 2013 var imidlertid differansen i valgdeltakelse mellom yngste og eldste aldersgruppe redusert til kun 15 prosentpoeng, på grunn av både økt valgdeltakelse

blant de yngste og en redusert valgdeltakelse blant de eldste. Det har vært en endring i sammensetning i de ulike aldersgruppene, både når det gjelder hvor stor andel personer med innvandrerbakgrunn fra «Afrika, Asia etc.» som har blitt over 60 år, og når det gjelder andel norskfødte personer med innvandrerforeldre i den yngste aldersgruppen. Personer med bakgrunn fra «Afrika, Asia etc.» har tradisjonelt hatt en lavere valgdeltakelse enn personer med bakgrunn fra «EU, Nord-Amerika etc.», og samtidig ser vi at norskfødte personer med innvandrerforeldre har høyere valgdeltakelse enn innvandrere (se kapittel 4.5).

Valgdeltakelsen for de ulike aldersgruppene er noenlunde lik ved undersøkelsene for de tre siste stortingsvalgene, men lå høyere i 1997 for alle aldersgruppene. Differansen i valgdeltakelse mellom personer med innvandrerbakgrunn og befolkningen generelt, var lik for alle aldersgrupper i 2013. Økningen i valgdeltakelsen blant de yngste stemmeberettigede finner vi både hos dem med innvandrerbakgrunn og i befolkningen ellers (jfr. kapittel 3.5 og figur 3.4).

4.3. Økt deltakelse blant dem med kortest botid

Når vi ser på valgdeltakelse etter botid er det mest naturlig kun å se på innvandrere, og ikke norskfødte med innvandrerforeldre. I dette kapitlet har vi derfor skilt ut kun innvandrerne i utvalget.

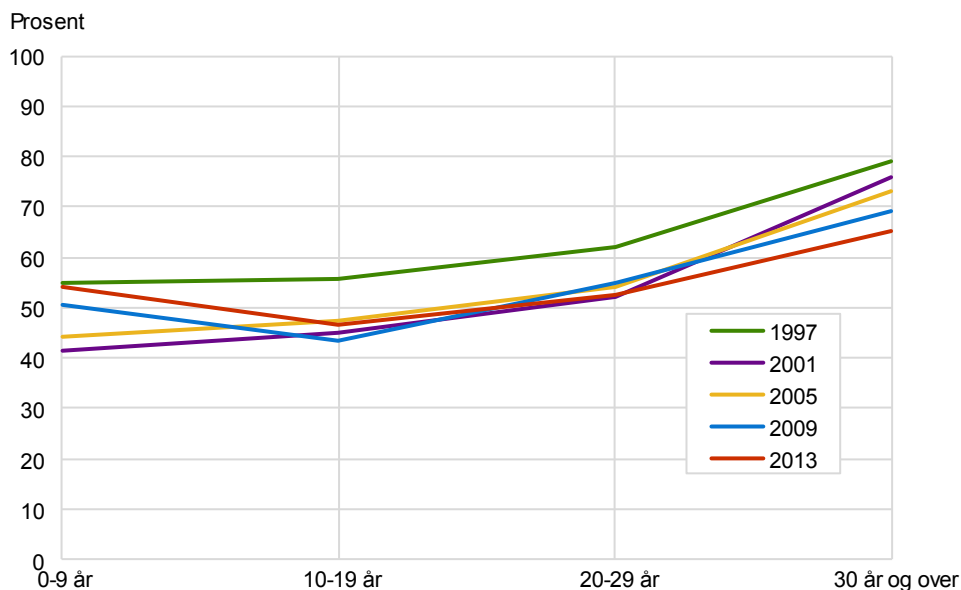
Valgdeltakelsen blant innvandrere som har bodd i Norge i 30 år eller mer har generelt vært 20-30 prosentpoeng høyere enn blant dem som har bodd i Norge under 10 år. Dette stemmer for øvrig godt med hypotesen om at jo lenger man bor i et land, jo bedre tilpasser man seg landets politiske liv og valgdeltakelsen stiger. For stortingsvalget i 2013 ser vi imidlertid at differansen mellom dem med kortest og lengst botid har blitt mindre og er på kun 11 prosentpoeng. Dette er tilsvarende som vi så for aldersgruppene, hvor differansen mellom de yngste og de eldste var blitt mindre.

For innvandrere med kortest botid (0-9 år) har det de to siste stortingsvalgene vært en høyere valgdeltakelse enn ved valgene i 2001 og 2005, og i 2009 og 2013 har valgdeltakelsen i denne botidsgruppen vært høyere enn for dem med 10-19 års botid, og på nivå med dem med 20-29 års botid. I 2013 var valgdeltakelsen blant dem med 0-9 års botid litt over gjennomsnittet for personer med innvandrerbakgrunn i alt.

Det at gruppen med kortest botid (0-9 år) har høyere deltakelse enn de påfølgende gruppene med lengre botid (10-19 år og 20-29 år) finner vi både hos innvandrere fra Europa, Asia og Afrika, og er et resultat som bryter med tidligere funn.

Det er de med kortest og lengst botid som skiller seg mest ut, ellers er det liten forskjell mellom de to andre botidsgruppene. I undersøkelsene for 1997, 2001 og 2005 var valgdeltakelsen blant innvandrere med mer enn 30 års botid på nivå med befolkningen i alt. Fra valget i 2009 gikk valgdeltakelsen blant dem med lengst botid ned, og har etter det vært lavere enn deltakelsen i hele befolkningen (jfr. valgundersøkelsen 2009 og 2013).

Figur 4.3 viser valgdeltakelse etter botid kun for innvandrerne i utvalget. I tidligere rapporter om valgdeltakelse ved stortingsvalg, har vi sett på valgdeltakelse etter botid for hele utvalget, det vil si norskfødte inkludert. Gruppen av norskfødte utgjør en stadig større andel, slik at det påvirker det samlede resultatet i større grad. Botid for norskfødte med innvandrerforeldre regnes fra fødselsdato, og ved å inkludere de norskfødte når vi ser på valgdeltakelse etter botid, har det størst effekt på valgdeltakelsen for botidsgruppen 20-29 år. Valgdeltakelsen i denne botidsgruppen går ned med rundt to prosentpoeng i årene 2001-2013 dersom vi inkluderer de norskfødte. Det kan forklares med at botidsgruppen 20-29 år da får en høyere andel unge som har generelt en lavere valgdeltakelse enn eldre.

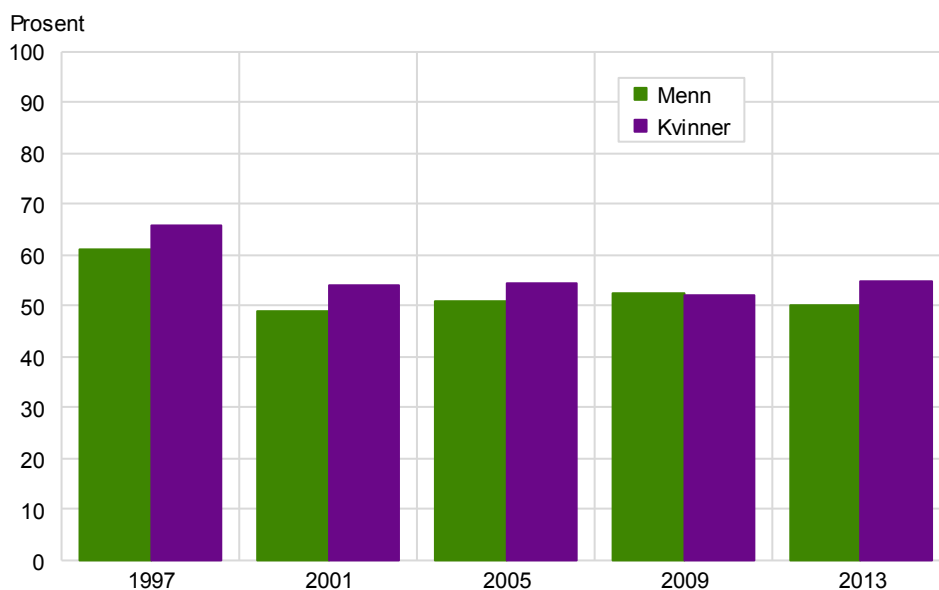
Figur 4.3. Valgdeltakelse blant innvandrere etter botid og valgår. Stortingsvalgene 1997-2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Ulike innvandrergupper er forskjellig representert i de ulike botidskategoriene, slik vi så i figur 2.2 og 2.4. Når valgdeltakelsen varierer etter botid, kan det også skyldes at sammensetningen i de ulike botidsgruppene er forskjellig når det gjelder alder og landbakgrunn. Særlig skiller gruppa med lengst botid seg ut. Her utgjør de fra «EU, Nord-Amerika etc.» en langt større andel enn i de andre botidsintervallene, og dette er grupper med høy valgdeltakelse uavhengig av botid. I tillegg kan vi også anta at sammensetningen i botidsgruppene varierer når det gjelder utdanningsnivå og sysselsetting, som vi også skal se har betydning for valgdeltakelse.

4.4. Kvinnene deltar i større grad enn mennene

Kvinner med innvandrerbakgrunn har ved de fleste foregående valgundersøkelsene hatt en noe høyere valgdeltakelse enn menn, og dette ser vi også i 2013. I 2009 stemte kvinner og menn i like høy grad. Vi så i kapittel 3 at i befolkningen generelt har kvinnene høyere valgdeltakelse enn mennene, selv om forskjellene er små.

Figur 4.4. Valgdeltakelse etter kjønn og valgår. Stortingsvalgene 1997-2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Forskjellig stemmefrekvens blant kvinner og menn kan ha utslag på resultatene for enkeltland, da kjønnsfordelingen i populasjonen kan variere fra land til land. Fra noen land kommer det stort sett kvinnelige innvandrere, mens andre land har en overvekt av menn (se figur 2.2 og 2.5). Dersom vi ser på valgdeltakelse fordelt på kjønn og enkeltland, ser vi også noen variasjoner. I hovedsak ser vi at valgdeltakelsen er høyere for kvinner enn for menn uavhengig av landbakgrunn. Kvinner med bakgrunn fra Sverige, Thailand og Somalia stemmer i mye høyere grad enn mennene. Afghanistan, India, Irak og noen av landene fra Balkan skiller seg ut med lavere valgdeltakelse blant kvinnene enn blant mennene.

Tabell 4.1. Valgdeltakelse, etter kjønn og landbakgrunn. Stortingsvalget 2013. Prosent

	I alt	Menn	Kvinner
Sverige	75	61	82
Thailand	53	36	55
Somalia	58	51	66
Polen	61	53	64
Russland	52	45	54
Kroatia	36	32	40
Makedonia	34	30	38
Marokko	46	42	50
Tyrkia	48	45	53
Chile	52	48	55
Danmark	81	77	83
Kina	40	37	42
Vietnam	49	47	52
Irak	43	41	46
Pakistan	52	50	54
Filippinene	57	54	58
Sri Lanka	59	58	59
USA	66	65	66
Storbritannia	73	74	72
Tyskland	81	82	80
Kosovo	29	31	26
Iran	49	51	46
Bosnia-Hercegovina	49	53	46
Afghanistan	54	57	49
India	53	60	48

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

4.5. Høyere valgdeltakelse blant de norskfødte med innvandrereforeldre

Rundt 28 000 norskfødte med innvandrereforeldre hadde stemmerett ved forrige stortingsvalg. I manntallet utgjorde de 13 prosent. Til sammenligning utgjorde de 9 prosent av populasjonen i 2009.

Utvalget til valgundersøkelsen blant innvandrere i 2013 var på litt under 6 800 personer, hvorav rundt 800 personer var norskfødte med innvandrereforeldre. Nesten 90 prosent av disse er under 40 år.

Som vi så i figur 2.6 utgjør de norskfødte med innvandrereforeldre en betydelig større andel av utvalget i aldersgruppen 18-25 år enn de gjør totalt sett. Nesten halvparten av personene i utvalget i alderen 18-25 år er norskfødte med innvandrereforeldre. Dersom valgdeltakelsen til de norskfødte med innvandrereforeldre skiller seg fra valgdeltakelsen for innvandrere, vil det i stor grad ha betydning for gjennomsnittet i denne aldersgruppen.

På den ene siden kan vi forvente høyere valgdeltakelse blant norskfødte enn for innvandrere, ettersom de er født og oppvokst i Norge, har gått på norske skoler og kanskje kjenner det politiske systemet bedre enn deres foreldre. På den annen side er disse stort sett unge, mange vil være førstegangsvelgere, og vi vet at valgdeltakelsen blant unge generelt er lav.

Halvparten av de norskfødte med innvandrereforeldre i utvalget deltok ved valget i 2013 (51 prosent), tilsvarende andel som i 2009. Er dette mye? Det kommer an på hvem man sammenligner med.

Gjennomsnittsalderen blant de norskfødte med innvandrerforeldre er mye lavere enn gjennomsnittsalderen for innvandrere, og som vi har sett tidligere har alder mye å si for valgdeltakelse: valgdeltakelsen er høyere blant eldre enn yngre. Totalt er valgdeltakelsen til norskfødte barn av innvandrere i valgundersøkelsen for 2013 lavere enn for innvandrere, 51 vs 53 prosent. Hvis vi derimot ser valgdeltakelsen fordelt på alder, ser vi at deltakelsen blant de norskfødte med innvandrerforeldre er høyere enn blant innvandrere i *den enkelte aldersgruppe*. Grunnen til at gjennomsnittlig valgdeltakelse faktisk er to prosentpoeng lavere for de norskfødte enn for innvandrerne, er fordi valgdeltakelsen generelt er lavere hos de unge, og blant de norskfødte er det en stor overvekt av unge.

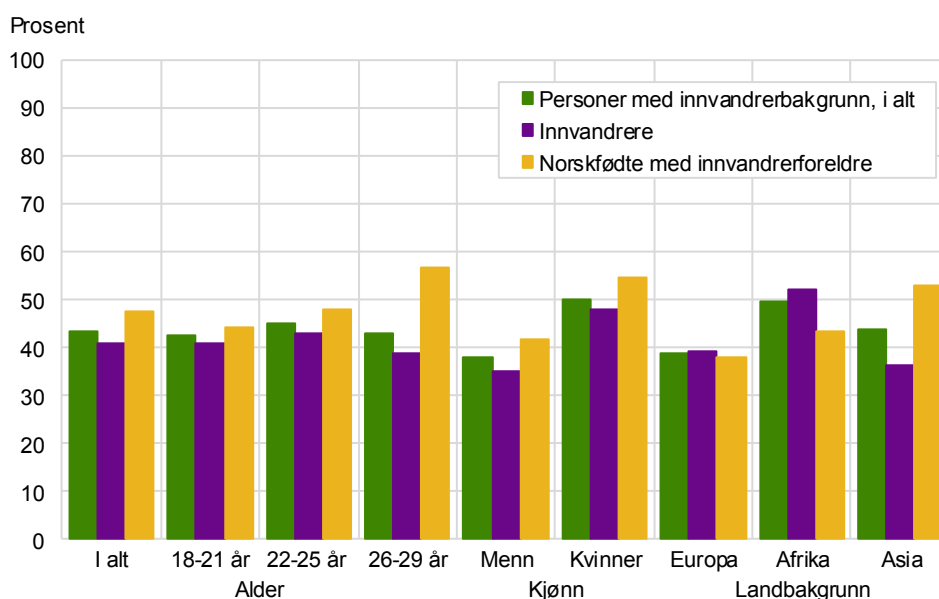
Tabell 4.2. Valgdeltakelse etter alder og innvandrerbakgrunn, og antall i utvalget. Stortingsvalget 2013.

	I alt	18-21 år	22-25 år	26-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-79 år	80 år og over
Andel som har stemt									
Valgundersøkelsen, befolkningen i alt	78	68	62	70	76	80	84	87	68
Valgundersøkelsen blant innvandrere og norskfødte, i alt	53	43	45	43	51	58	55	58	65
- Norskfødte med innvandrerforeldre	51	44	48	57	50	73	84	..	..
- Innvandrere	53	41	43	39	51	58	54	..	..
Antall i utvalget									
Valgundersøkelsen, befolkningen	12 808	931	883	750	1 949	2 435	2 186	3 089	585
Valgundersøkelsen blant innvandrere og norskfødte, i alt	6 774	536	496	400	1 433	1 492	1 151	1 043	223
- Norskfødte med innvandrerforeldre	791	272	187	85	151	36	43	..	..
- Innvandrere	5 983	264	309	315	1 282	1 456	1 108	..	..

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Det blir derfor mer riktig å se på samme aldersgruppe når vi sammenligner innvandrere og norskfødte. Aldersgruppen 18-29 år er da en relevant aldersgruppe. I tabell 4.2 ser vi at valgdeltakelsen blant befolkningen i alderen 18-29 år var på 60-70 prosent i 2013. Ser vi på valgdeltakelsen til de norskfødte med innvandrerforeldre i samme aldersgruppe, var den mellom 44-57 prosent, og med andre ord langt *lavere* enn gjennomsnittet for unge generelt i Norge, men noe høyere enn for innvandrere i samme aldersgruppe (som var mellom 39-43 prosent).

Figur 4.5. Valgdeltakelse etter innvandrerbakgrunn, alder, kjønn og landbakgrunn, personer i alderen 18-29 år. Stortingsvalget 2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

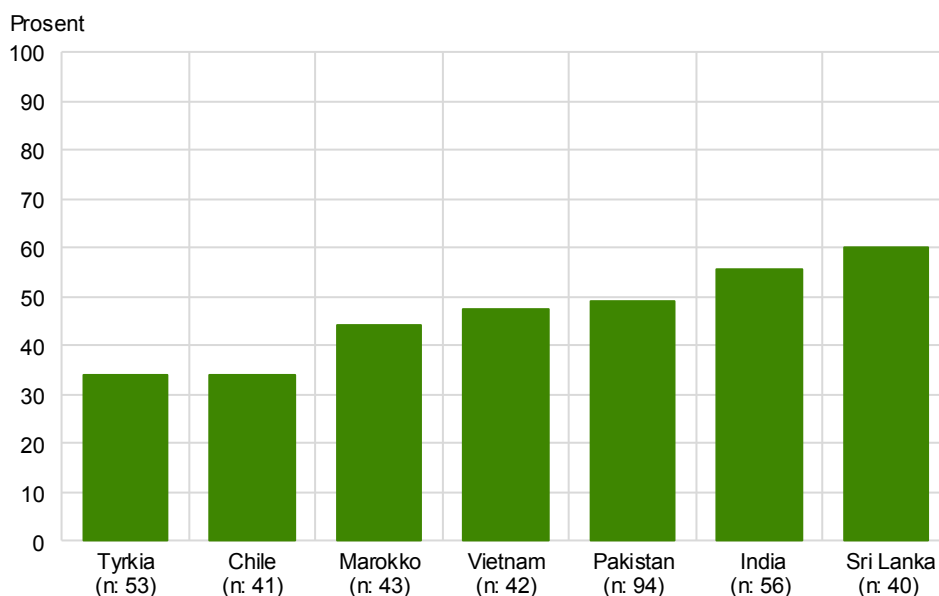

Figur 4.5 viser valgdeltakelse for innvandrere og norskfødte i alderen 18-29 år, etter landbakgrunn, kjønn og aldersgruppe. Samlet ser vi at de norskfødte har 7 prosentpoeng høyere deltagelse enn innvandrere i samme aldersintervall.

Sammenlignet med innvandrere i utvalget i alderen 18-29 år med bakgrunn fra Afrika er valgdeltakelsen blant norskfødte med afrikanske foreldre lavere. Mens for personer med bakgrunn fra Asia, ser vi en mye høyere deltagelse blant de norskfødte med asiatiske foreldre sammenlignet med innvandrere fra Asia i samme aldersgruppe.

Sammensetningen hva gjelder landbakgrunn for de norskfødte med foreldre fra Asia og Afrika er forskjellig fra sammensetningen blant innvandrere med asiatiske og afrikansk bakgrunn. For eksempel vil de med pakistansk bakgrunn utgjøre en større andel i gruppen norskfødte med asiatiske foreldre langt mer enn om vi ser på innvandrere med asiatiske bakgrunn. Og tilsvarende vil de med marokkansk bakgrunn utgjøre en større andel i gruppen med afrikanske foreldre enn i gruppen for innvandrere med afrikansk bakgrunn.

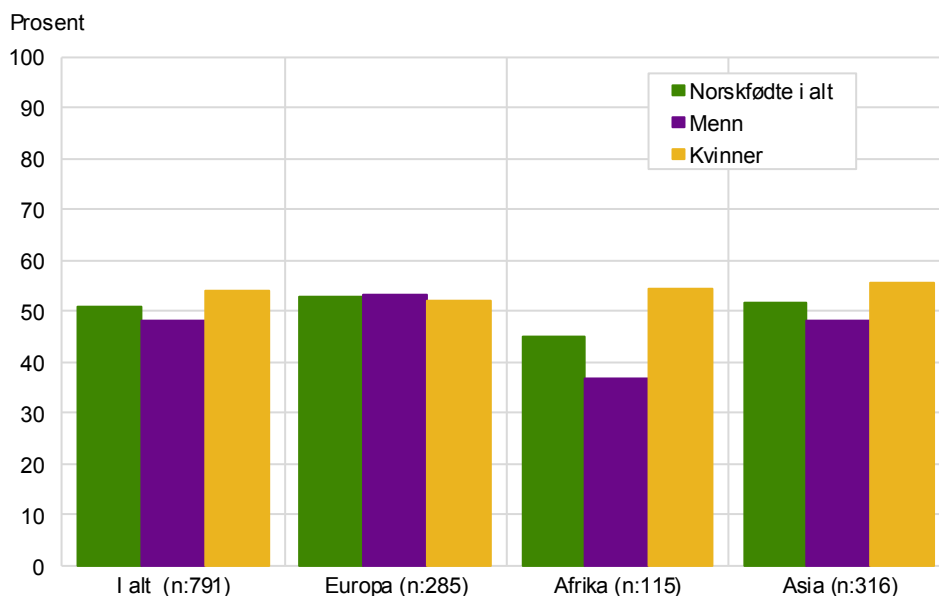
Figur 4.6. Valgdeltakelse blant norskfødte personer med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. Stortingsvalget 2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Derfor ville det vært mer relevant å se på enkeltland. I kapittel 5 vil vi se spesielt på valgdeltakelsen for norskfødte med innvandrerforeldre fra Tyrkia, Marokko, India, Pakistan, Vietnam og Chile, som er de enkeltlandene som har høyest andel av norskfødte. Figur 4.6 viser en oversikt over valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerforeldre fra disse landene. Valgdeltakelsen blant unge i befolkningen generelt, i alderen 18-29 år, ligger på mellom 62-70 prosent. Norskfødte med innvandrerforeldre fra Sri Lanka har dermed en valgdeltakelse som ligger nær det vi finner blant unge i befolkningen generelt.

I figur 4.7 ser vi nærmere på forskjeller i valgdeltakelse etter kjønn og landbakgrunn for norskfødte personer med innvandrerforeldre. Forskjellen i valgdeltakelse for norskfødte menn og kvinner er på seks prosentpoeng i kvinnene favør. Det er særlig blant kvinnene med foreldre fra Afrika og Asia at valgdeltakelsen er høyere enn for mennene. På grunn av lite utvalg er det ikke mulig å bryte ned på kjønn for enkeltland. Vi vil se nærmere på kjønnsforskjeller for *alle* personer med innvandrerbakgrunn fordelt på enkeltland i kapittel 5.

Figur 4.7. Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn og kjønn. Stortingsvalget 2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

4.6. Valgdeltakelse henger sammen med utdanningsnivå og sysselsetting

Basert på teoriene i kapittel 3 kan vi legge til grunn en hypotese om at innvandrergrupper som har høyt utdanningsnivå og sterk tilknytning til arbeidslivet også vil ha høyere valgdeltakelse enn grupper som skårer lavt på disse variablene. Ved å koble til informasjon om utdanningsnivå og status på arbeidsmarkedet til utvalget for undersøkelsen i 2013, kan vi se hvordan valgdeltakelse varierer etter utdanningsnivå og sysselsetting.

Sysselsettingstall er pr 4. kvartal 2013 og høyeste utdanningsnivå er pr 1.10.2013. Det er ikke alle personene i utvalget vi har informasjon om sysselsetting og utdanning (vi mangler sysselsettingsdata for 609 av personene i utvalget, og utdanningsdata for 257)⁵.

Sysselsatt: personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuken. Sysselsatte er summen av lønntakere og selvstendige næringsdrivende

Arbeidsstyrken: summen av sysselsatte og registrert arbeidsledige

Utenfor arbeidsstyrken: verken sysselsatt eller registrert arbeidsledig i referanseuka

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk

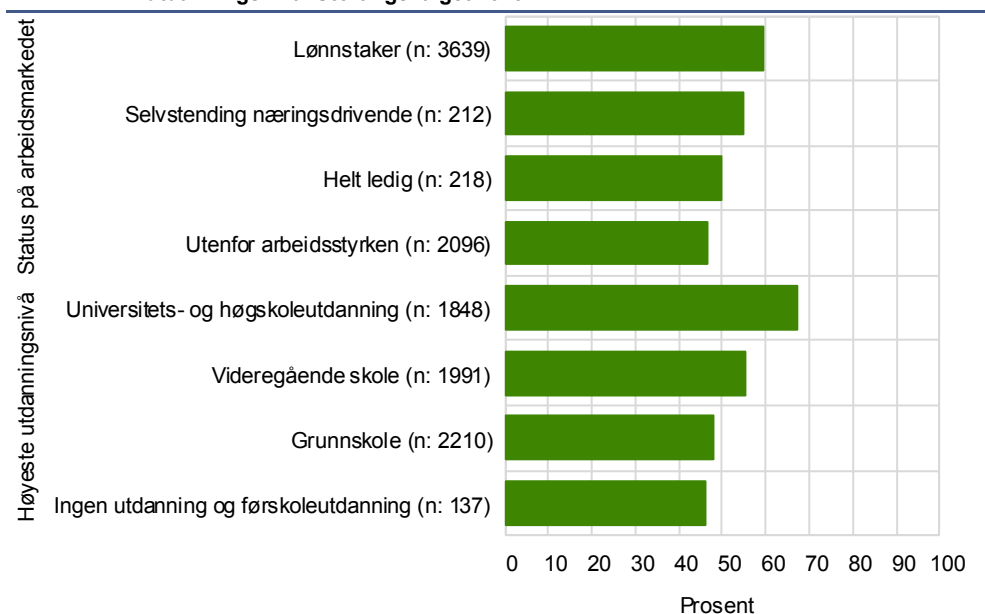
Blant dem i utvalget som var lønntakere hadde en større andel stemt ved stortingsvalget i 2013 enn blant dem som var selvstendig næringsdrivende, registrert helt ledige eller som er utenfor arbeidsstyrken. Rundt 60 prosent av dem som var lønntakere stemte ved stortingsvalget, mens det gjaldt under 50 prosent av dem som ikke var i arbeid. Selvstendig næringsdrivende hadde en valgdeltakelse på 55 prosent.

Når det gjelder utdanning er det en stor differanse mellom de som har høyest og lavest utdanningsnivå. Nesten 70 prosent av personene i utvalget med universitets- og høyskoleutdanning (inkludert forskerutdanning) stemte ved stortingsvalget i

⁵ Blant dem vi manglet utdanningsdata på, var det nærmest ingen som hadde deltatt ved valget. Det kan dreie seg om personer som ikke er i landet lenger. Blant dem vi manglet sysselsettingsdata på, var dette alle de vi også manglet utdanningsdata på, i tillegg var det stort sett personer over 60 år.

2013, mens blant dem med grunnskole som høyeste utdanningsnivå var valgdeltakelsen 20 prosentpoeng lavere.

Figur 4.8. Andel som har stemt ved valget, etter arbeidsmarkedsstatus og høyeste utdanningsnivå. Stortingsvalget 2013

Kilde: Valgstatistikk, arbeidsmarkedsstatistikk og utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Det kan dermed tyde på at resultatene for valgundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn understøtter den sosiologiske forklaringsmodellen om at utdanningsnivå og tilknytning til arbeidsmarkedet har en effekt på valgdeltakelsen. Vi skal se litt nærmere på dette når vi presenterer funn for enkeltland i kapittel 5.

4.7. Hva har størst betydning for valgdeltakelse?

Vi har sett at fordeling av kjønn, alder, botid, sysselsetting og utdanning varierer for de ulike gruppene av landbakgrunn. For eksempel har vi sett at det er en høyere andel fra «EU, Nord-Amerika etc.» som har stemt enn blant dem fra «Afrika, Asia etc.». Samtidig har vi sett at alderssammensetningen er svært ulik i de to gruppene: de eldre utgjør en større andel av «EU, Nord-Amerika etc.», mens det er en stor andel blant dem fra «Afrika, Asia etc.» under 40 år. Vi ser også at eldre stemmer i høyere grad enn yngre. Men det vi ikke har sett på så langt, er om det f.eks. er alder som har størst betydning for om man stemmer eller ei, om det er landbakgrunn, eller om det er andre variabler som har større effekt. Ut fra den sosiologiske forklaringsmodellen vil det være spesielt interessant å se på hvordan utdanningsnivå og sysselsetting har betydning for valgdeltakelse.

Vi kan ved hjelp av en logistisk regresjon (se tekstboks) kontrollere for om variablene landbakgrunn, alder, botid, kjønn, innvandringskategori, utdanning og sysselsetting har sammenheng med hvorvidt man stemmer ved valg. Personene i utvalget som vi mangler informasjon om utdanning og sysselsetting for, er ikke med i modellen.

Logistisk regresjon er en multivariat analysemetode som benyttes for å studere den unike effekten av flere forklaringsvariabler på en avhengig variabel. Metoden er velegnet når den avhengige variabelen er dikotom, altså har to uavhengige verdier, og vi har flere mulige årsaksvariabler. I denne analysen ser vi på sannsynligheten for å ha stemt ved stortingsvalget i 2013 ut i fra variablene kjønn, alder, landbakgrunn, innvandringskategori, botid, utdanningsnivå og sysselsetting. For mer om logistisk regresjon, se for eksempel Ringdal (2001).

Tabell 4.3 viser en hypotesetest for hver av variablene i modellen individuelt. Kji-kvadrat og tilhørende p-verdier i tabellen viser at hver av variablene i modellen signifikant forbedrer modellen. Alle variablene har en effekt på hvorvidt man har stemmer eller ikke. Utdanningsnivå er imidlertid den variabelen som har sterkest effekt, gitt at de andre variablene er med i modellen. Deretter kommer sysselsetting og landbakgrunn. Alder og botid har også en effekt, mens kjønn ser ut til å være den variabelen som har minst effekt.

I modellen har vi gruppert landbakgrunn etter verdensdel istedenfor enkeltland. Hovedforskjellene i valgdeltakelse er imidlertid etter enkeltland, men vi vet hvilke land som er representert i de ulike verdensdelene. Vi ser nærmere på enkeltland i kapittel 5. Ved å bruke enkeltland i modellen fremfor verdensdel, ville landbakgrunn fått større effekt, mens effekten og estimatene for de andre uavhengige variablene er noenlunde lik. Estimaten for enkeltland ville ikke blitt signifikant forskjellig, på grunn av at det ville blitt for små og mange grupper.

Når det gjelder botid, så er det unaturlig å snakke om botid for norskfødte personer med innvandrerforeldre, da de er født i Norge. I variabelen «botidsgruppe» er derfor norskfødte gruppert som en egen kategori, og innvandrere er kategorisert etter ulike intervaller med botid.

Tabell 4.3. Type 3 Analysis of Effects

Effect	DF	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
Landbakgrunn	5	77,9427	<.0001
Kjønn	1	16,0758	<.0001
Aldersgruppe	4	64,6799	<.0001
Utdanningsnivå	4	138,9779	<.0001
Yrkesstatus	3	75,0506	<.0001
Botidsgruppe	4	66,3936	<.0001

Kilde: Valgstatistikk, arbeidsmarkedsstatistikk og utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Estimatene i tabell 4.4 er uttrykt som odds ratio. Referansegruppen har verdien 1. En verdi høyere enn 1 på en av de uavhengige variablene (kjønn, innvandringskategori, botid, alder, landbakgrunn, utdanning og yrkesstatus), viser at den relative sannsynligheten for å stemme er høyere enn referansegruppen, mens en verdi lavere enn 1 viser at den relative sannsynligheten er lavere enn referansegruppen. Ganger man estimatet for odds ratio med 100, får man sannsynligheten angitt i prosent. Tabellen viser også konfidensintervallet. Dersom konfidensintervallet krysser verdien 1, betyr det at resultatet ikke er signifikant forskjellig fra referansegruppen.

Tabell 4.4. Odds Ratio Estimates and Wald Confidence Intervals

	Effect	Estimate	95% Confidence Limits		
Landbakgrunn	Afrika	0,858	0,702	1,049	
	Asia	0,668	0,565	0,789	
	Referansekategori: Europa utenom EU/EØS	0,458	0,376	0,559	
	EU/EØS	1,051	0,751	1,469	
Kjønn	Sør- og Mellom-Amerika	0,701	0,542	0,905	
	Referansekategori: Mann	Kvinne	1,245	1,119	1,386
Aldersgruppe	30-39 år	1,408	1,192	1,663	
	40-49 år	1,960	1,649	2,331	
	Referansekategori: 18-29 år	50-59 år	1,766	1,458	2,140
	60 år og over	1,922	1,512	2,443	
Utdanningsnivå	Grunnskole	1,229	0,843	1,791	
	Referansekategori: Universitets- og høyskoleutdanning	2,369	1,617	3,472	
	Ingen utdanning/ førskoleutdanning	Uoppgitt	0,663	0,429	1,024
	Videregående skole	1,479	1,011	2,165	
Yrkesstatus	Helt ledig	1,283	0,957	1,721	
	Referansekategori: Utenfor arbeidsstyrken	Lønnstaker	1,701	1,506	1,921
	Selvstendig	1,176	0,871	1,587	
	Botidsgruppe	Innvandrer med 0-9 års botid	1,004	0,809	1,246
Referansekategori: Norskfødte med innvandrerforeldre	Innvandrer med 10-19 års botid	0,616	0,509	0,746	
	Innvandrer med 20-29 års botid	0,696	0,565	0,858	
	Innvandrer med 30 års botid og over	1,119	0,862	1,453	

Kilde: Valgstatistikk, arbeidsmarkedsstatistikk og utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

For eksempel, for aldersgruppen 30-39 år er estimatet for at man stemmer 1,408. Referansegruppen er personer på 18-29 år. Dette betyr at sannsynligheten for at personer i alderen 30-39 år stemmer, er 1,4 ganger høyere, eller 140 prosent av sannsynligheten for dem som er 18-29 år, kontrollert for de andre variablene i modellen. Konfidensintervallet er over verdien 1, fra 1,192 til 1,386, noe som betyr at valgdeltakelsen blant aldersgruppen 30-39 år er signifikant forskjellig fra referansegruppen. Modellen tar hensyn til at sammensetningen av kjønn, landbakgrunn, botid, utdanning og sysselsetting varierer i de ulike aldersgruppene.

Vi så i tabell 4.3 at utdanningsnivå er den variabelen som har størst effekt på om man stemmer ved valget eller ikke. I tabell 4.4 er de med ingen utdanning referansegruppe. Sammenligner vi disse med personer med grunnskoleutdanning, ser vi at sannsynligheten for at de skal stemme er noenlunde lik. Det er større sannsynlighet at personer med videregående utdanning stemmer sammenlignet med referansegruppen, og for personer med universitets- eller høyskoleutdanning var sannsynligheten hele 2,4 ganger høyere. Den eneste gruppen med lavere sannsynlighet til å stemme enn referansegruppen, er personer med uoppgitt utdanning.

For variabelen landbakgrunn, er personer med bakgrunn fra EU/EØS referansegruppe. Sannsynligheten for at personer med bakgrunn fra Nord-Amerika og Oseania skal stemme er lik referansegruppen, gitt at de andre variablene er med i modellen. Sannsynligheten for at personer fra noen av de andre verdensdelene stemmer er alle lavere enn referansegruppen. For eksempel viser modellen at sannsynligheten for at personer med bakgrunn fra Europa utenom EU/EØS deltar ved valg er bare 50 prosent av sannsynligheten for at personer fra EU/EØS.

Variabelen «Botidsgruppe» er inndelt i kategorier med innvandrere med forskjellige intervaller av botid, og norskfødte med innvandrerforeldre som en egen kategori. Sistnevnte er satt som referansegruppe. Det er et interessant å se at innvandrere med 0-9 års botid og med 30 års botid eller mer har lik sannsynlighet for å stemme som norskfødte med innvandrerforeldre. De to andre botidsgruppene (innvandrere med botid 10-19 og 20-29 år) har lavere sannsynlighet for å stemme.

Hvis vi kjører modellen kun for innvandrere, hvor vi holder norskfødte med innvandrerforeldre utenfor, ser vi det samme mønsteret for botid – at de med kortest og lengst botid har større sannsynlighet for å delta ved valg enn dem med 10-29 års botid, kontrollert for de andre variablene i modellen. Vi har tidligere sett at ved de to siste stortingsvalgene har det vært økt valgdeltakelse blant innvandrere med kort botid (figur 4.3). Ut i fra dette kan det se ut til at økt botid i landet i seg selv ikke nødvendigvis har så stor effekt på om man stemmer ved valg eller ikke.

Det er altså større sannsynlighet at norskfødte med innvandrerforeldre vil delta ved valg enn innvandrere med botid på 10-29 år. Ved å kjøre modellen uten botidsintervallene, og kun med innvandrerkategoriene «innvandrer» og «norskfødt med innvandrerforeldre», finner vi at sannsynligheten for at en innvandrer skal stemme er kun 74 prosent av sannsynligheten for at en norskfødt med innvandrerforeldre skal stemme, gitt at de andre variablene er med i modellen.

Når det gjelder yrkesstatus, er de som er utenfor arbeidsstyrken referansegruppe. Det å være lønnskaker øker sannsynligheten for å stemme ved valg, mens sannsynligheten for å delta ved valg er tilnærmet lik referansegruppen for de helt ledige og selvstendig næringsdrivende. Vi kan se en antydning til at de helt ledige har en noe økt sannsynlighet til å stemme. Personer som er registrert som arbeidsledige tilhører arbeidsstyrken i og med at de er tilgjengelige for arbeidsmarkedet, og har med det en sterkere tilknytning til arbeidslivet enn de som er utenfor arbeidsstyrken.

5. Hovedfunn for utvalgte land

I forrige kapittel beskrev vi sentrale trekk ved utviklingen i valgdeltakelsen fra undersøkelsene i 1997-2013. Mye av endringene i valgdeltakelse skyldes at sammensetningen i innvandrergruppen endres over tid. For å unngå slike sammensetningseffekter er det nyttig å se på utviklingen i valgdeltakelse for enkeltland.

Valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn har ved de fire siste undersøkelsene ved stortingsvalg vært på 52-53 prosent. Denne stabiliteten skjuler imidlertid store underliggende forskjeller.

Vi vil i det følgende ha en tilnærming hvor vi ser på utvalgte land enten i geografisk sammenheng eller knyttet opp til bakgrunn for innvandring. Et naturlig sammenligningsgrunnlag vil gjennomgående være å holde opp valgdeltakelsen for personer fra disse landene mot den gjennomsnittlige valgdeltakelsen totalt i undersøkelsen (som var 53 prosent), og vi sammenligner også med dem i utvalget med bakgrunn fra aktuelle verdensdeler eller landgrupper. Detaljerte tall for hvert enkelt land etter kjønn, alder og botid finnes i vedleggstabellene.

Vi vil også vise til sysselsetting og høyeste utdanningsnivå. Vi bruker da registeropplysninger om sysselsetting og utdanningsnivå for utvalget i undersøkelsen. Som vi så i kapittel 4.6 og 4.7 ser det ut til å være en positiv sammenheng mellom sysselsettings- og utdanningsnivå og valgdeltakelse, men det er også noen grupper som utgjør unntak fra en slik regel. Et eksempel er personer med bakgrunn fra Somalia, som har det laveste sysselsettings- og utdanningsnivået, men valgdeltakelse på gjennomsnittet. Et annet er dem med bakgrunn fra Balkan, som har relativt høyt sysselsettings- og utdanningsnivå, men lav valgdeltakelse.

Sysselsettingsnivået for utvalget i undersøkelsen kan i noen tilfeller avvike fra nivået for innvandrere i den generelle sysselsettingsstatistikken. Dette kan ha sammenheng med at stemmeberettigede personer med innvandrerbakgrunn er over 18 år og har som regel minst syv års botid i landet. Vi oppgir derfor generelt sysselsettingsnivå for innvandrere over 18 år og med minst 7 års botid. Det kan likevel være at de stemmeberettigede innvandrerne på enkelte områder skiller seg fra de som ikke har norsk statsborgerskap, og at dette kan ha utslag på sysselsettingstallene, uten at vi vet noe sikkert om dette.

5.1. Størst økning i valgdeltakelse blant personer fra Bosnia-Hercegovina og Vietnam

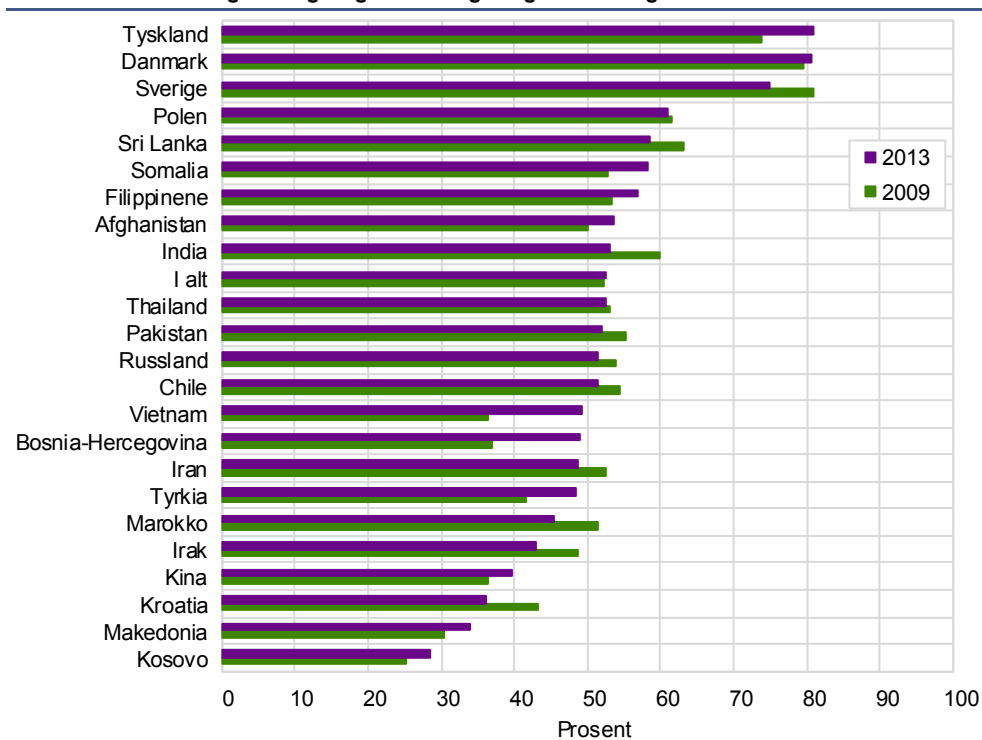
Vi skal først se nærmere på endringene fra 2009 til 2013 for de landene som var med i valgundersøkelsen begge år. Det er relativt små grupper per land, slik at forskjeller kan komme av tilfeldigheter i utvalget⁶.

11 av de 23 landene som var representert i utvalget hadde en økning i valgdeltakelsen, resten hadde en nedgang. Størst økning hadde Bosnia-Hercegovina og Vietnam, hvor hele 12 og 13 prosentpoeng flere stemte i 2013 enn i 2009. I 2013 var valgdeltakelsen blant personer med bakgrunn fra disse to landene like under gjennomsnittet for alle med innvandrerbakgrunn, mens de i 2009 lå mye lavere. For tolv land gikk deltakelsen tilbake med minst ett prosentpoeng, og størst tilbakegang hadde Kroatia og India. Begge grupper hadde en reduksjon på rundt syv prosentpoeng. For Kroatia sin del var dermed valgdeltakelsen langt under gjennomsnittet, mens India som tradisjonelt har hatt høy valgdeltakelse havnet omtrent på gjennomsnittet i 2013.

⁶ Det er kun endringene i valgdeltakelse for Tyskland, Bosnia-Hercegovina og Vietnam som er signifikante på fem prosents signifikansnivå.

For å finne forklaringer på hvorfor valgdeltakelsen går opp eller ned for de ulike landene, må vi se nærmere på hvert enkelt land. I neste kapittel skal vi se nærmere på valgdeltakelsen i utvalgte land, endringer over tid, og fordelt på kvinner og menn.

Figur 5.1. Valgdeltakelse blant innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalgene 2009 og 2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

5.2. Fortsatt lav deltakelse blant flyktninger fra Balkan

I utvalget er følgende fire land fra Balkan med: Bosnia-Hercegovina, Makedonia, Kosovo og Kroatia. Vi har omtalt dem her som *flyktninger* da personer med flyktningebakgrunn utgjør et stort flertall av de nesten 38 000 personene som har bakgrunn fra disse fire landene. Men det kan også være arbeidsinnvandrere fra det tidligere Jugoslavia på 1970-tallet med her. Til sammen utgjør innvandrere fra Balkan den nest største gruppen i Norge ved inngangen til 2013, etter de med bakgrunn fra Polen. Over halvparten av innvandrerne fra de fire landene har norsk statsborgerskap og dermed stemmerett i Norge.

Det er få norskfødte med foreldre fra det tidligere Jugoslavia som har blitt myndige og dermed gamle nok til å delta ved valg. Blant stemmeberettigede fra Balkan, varierer andel norskfødte med innvandrereforeldre fra rundt 5-10 prosent fra Bosnia-Hercegovina, Kosovo og Kroatia, mens det fra Makedonia er i overkant av 20 prosent som er norskfødte. Totalt er stemmeberettigede personer med bakgrunn fra Balkan i stor grad innvandrere, og ikke norskfødte med innvandrerbakgrunn.

I 4. kvartal 2013 var sysselsettingsnivået blant personene i utvalget med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina 66 prosent, Kroatia og Kosovo 63 prosent, og Makedonia 62 prosent. Samtlige grupper var godt over gjennomsnittlig sysselsettingsnivå for personer med flyktningebakgrunn (50 prosent), og like rundt gjennomsnittet for alle innvandrere over 18 år og med minst syv års botid, som var 64 prosent (både i alt og for dem fra Europa utenom EU). Andel sysselsatte i hele befolkningen var 69 prosent i 4. kvartal 2013.⁷

⁷ Tall på sysselsetting blant personer med flyktningebakgrunn er fra Olsen (2014), de øvrige tallene er fra Arbeidsmarkedsstatistikk SSB (2013).

Tabell 5.1. Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå per 1.10.2013*, etter landbakgrunn. Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Kroatia og Makedonia

	Utvalget, i alt	Bosnia- Hercegovina	Kosovo	Kroatia	Makedonia
Sysselsetting					
Andel sysselsatt per 4. kvartal 2013	61	66	63	63	62
Høyeste utdanningsnivå per 1.10.2013					
Grunnskole	36	21	42	26	44
Videregående skole	29	43	35	48	32
Universitet/høgskole	27	31	19	21	14

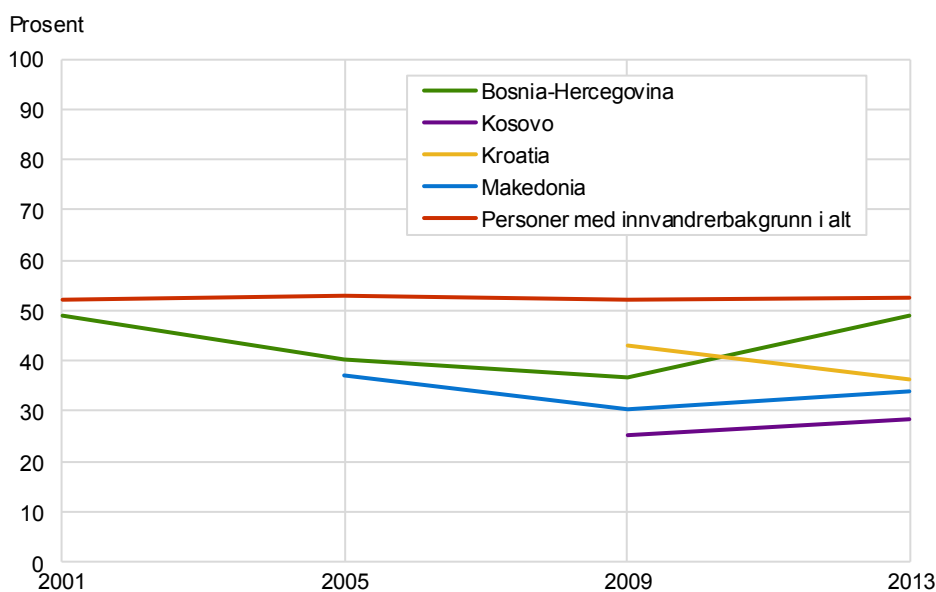
*Andel med ingen utdanning eller med uoppgitt utdanning vises ikke.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, utdanningsstatistikk og valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Av personene fra Balkan er det en lav andel som har høyere utdanning, bortsett fra Bosnia-Hercegovina som skiller seg ut med et høyt utdanningsnivå. I Levekårsundersøkelsen blant innvandrere (Blom og Henriksen, 2008) ble personer fra Bosnia-Hercegovina og Serbia og Montenegro (hvorav de fleste er fra Kosovo) intervjuet. Det viste seg at disse to gruppene hadde nokså ulik formell kompetanse da de kom til Norge. Personer fra Bosnia-Hercegovina var noe høyere utdannet, flere hadde hatt yrker med høyere status, og kvinnene herfra hadde vært mer yrkesaktive enn kvinnene fra Serbia og Montenegro (Henriksen 2010). Dette gjenspeiler seg også i sysselsettingsstatistikken, hvor kvinner fra Bosnia-Hercegovina har høyest sysselsetting sammenlignet med kvinner fra de tre andre landene (Arbeidsmarkedsstatistikk, SSB 2013).

Ut fra teorien om at de med høyt utdanningsnivå og høy grad av sysselsetting også har høy valgdeltakelse, kan vi forvente at valgdeltakelsen ligger omtrent på gjennomsnittet, og at den er høyere for personer fra Bosnia-Hercegovina enn for personer fra de andre landene.

Resultatene fra stortingsvalgundersøkelsene viser imidlertid at denne gruppen har en svært lav valgdeltakelse. Kosovo, Makedonia og Kroatia har lavest deltagelse av alle land som var representert i undersøkelsen, med henholdsvis 29, 34 og 36 prosent. Blant de fire landene var valgdeltakelsen høyest for Bosnia-Hercegovina, med 49 prosent. Dette er likevel under gjennomsnittet for alle i utvalget (53 prosent), og for alle med bakgrunn fra «Afrika, Asia etc.» (50 prosent). Selv om personene med bakgrunn fra Balkan har en lav valgdeltakelse sett i forhold til hva vi kan forvente, er forskjellene innad i gruppa likevel i tråd med mønsteret for sysselsetting og utdanning.

Figur 5.2. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalget 2013. Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Kroatia og Makedonia

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

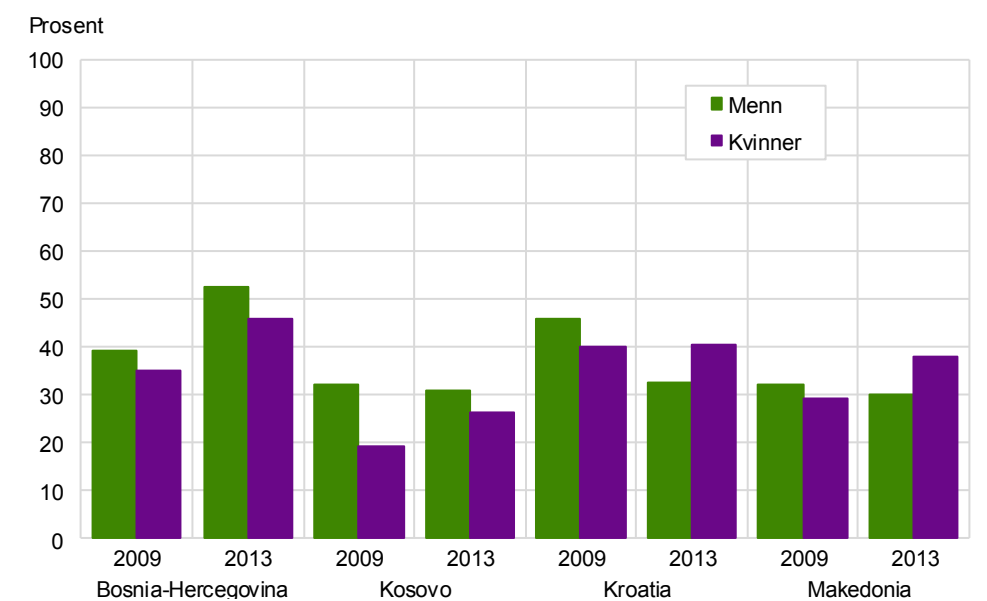
Hvordan har så deltakelsen utviklet seg over tid? For denne gruppen er det en komplisert øvelse å sammenligne tilbake i tid, ettersom det har vært så mange endringer i statsgrensene på Balkan. Mellom 1945 og 1991 eksisterte Jugoslavia som en egen stat. I 1991 erklærte Slovenia, Kroatia og Makedonia uavhengighet og i 1992 gjorde Bosnia-Hercegovina det samme. Fra 1992 besto rest-Jugoslavia av Serbia og Montenegro, som i 2003 ble omdøpt til Serbia og Montenegro. Frem til 2008 var Kosovo en del av denne republikken. Personer fra Kosovo utgjorde etter hvert den desidert største gruppen i Norge av innvandrere fra Serbia og Montenegro.

De fra Bosnia-Hercegovina og Makedonia hadde en klart lavere valgdeltakelse i 2009 sammenlignet med valgundersøkelser fra tidligere år. Valgdeltakelse for begge disse landene gikk også opp igjen i 2013. Kroatia var det eneste av de fire landene som hadde en nedgang i valgdeltakelse fra 2009 til 2013, fra 43 prosent deltakelse til 2009 til bare 36 prosent deltakelse i 2013. Blant alle landene i utvalget har Kroatia hatt den største nedgangen i valgdeltakelse fra 2009, sammen med India⁸.

Ved valgundersøkelsen for stortingsvalget i 2009 var valgdeltakelsen jevnt over høyere blant mennene enn kvinnene fra Balkan. Dette gjelder også for landene Bosnia-Hercegovina og Kosovo i 2013. I 2013 var imidlertid valgdeltakelsen høyere for kvinnene enn mennene fra Kroatia og Makedonia, hvor kvinnene hadde hele åtte prosentpoeng høyere valgdeltakelse enn mennene⁹.

Når det gjelder kvinner med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina kunne vi ha forventet en høyere valgdeltakelse, da vi ser i utvalget at kvinnene har både høyere sysselsetting og høyere utdanningsnivå enn mennene fra Bosnia-Hercegovina. Sammenlignet med kvinnene fra de tre andre landene, ser vi imidlertid at kvinnene fra Bosnia-Hercegovina har høyest valgdeltakelse.

Figur 5.3. Valgdeltakelse etter kjønn, landbakgrunn og valgår. Stortingsvalget 2013. Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Kroatia og Makedonia

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

⁸ Endringene i valgdeltakelse for Kroatia fra 2009 til 2013 er ikke signifikante på fem prosents signifikansnivå.

⁹ Forskjell mellom kvinner og menn når det gjelder valgdeltakelse i 2013 er ikke signifikant.

5.3. Familieinnvandrere fra Filippinene, Thailand og Russland – relativt høy deltakelse

Kvinner utgjør et stort flertall blant innvandrerne fra Filippinene, Thailand og Russland. De fleste av kvinnene kommer som medfølgende eller ved gjenforening, eller de har giftet seg med menn uten innvandrerbakgrunn bosatt i Norge (Sandnes, 2014). Fra Russland har det riktignok de siste årene vært en stor flyktninginnvandring, og etterhvert har også en del av disse hatt lang nok botid til å få stemmerett ved valget.¹⁰

Blant innvandrere med bakgrunn fra disse tre landene er det altså en høy andel kvinner, og dermed også i utvalget til undersøkelsen. Andelen kvinner blant stemmeberettigede i alt varierer fra 71 prosent for Russland, 79 prosent fra Filippinene og 84 prosent for innvandrere fra Thailand. Kjønnfordelingen er tilsvarende i utvalget.

Andel sysselsatte er høy for personene i utvalget fra Russland, Thailand og spesielt blant dem fra Filippinene. Sysselsettingsnivået ligger over gjennomsnittlig sysselsettingsnivå for innvandrere generelt med minst 7 års botid (64 prosent), og mye høyere enn gjennomsnittet til innvandrere fra Asia som er 59 prosent. I utvalget kan vi se at personer fra Russland og Filippinene har høy utdanning, mens de som kommer fra Thailand har mye lavere utdanningsnivå. Dette stemmer også overens med det vi vet om innvandrere fra disse landene fra før (Henriksen, 2007).

Tabell 5.2. Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå pr 1.10.2013*, etter landbakgrunn. Russland, Thailand og Filippinene

	Utvalget, i alt	Russland	Thailand	Filippinene
Sysselsetting				
Andel sysselsatt pr 4. kvartal 2013	61	68	68	78
Høyeste utdanningsnivå pr 1.10.2013				
Grunnskole	36	29	51	23
Videregående skole	29	29	25	28
Universitet/høgskole	27	41	13	41

*Andel med ingen utdanning eller med uoppgitt utdanning vises ikke.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, utdanningsstatistikk og valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

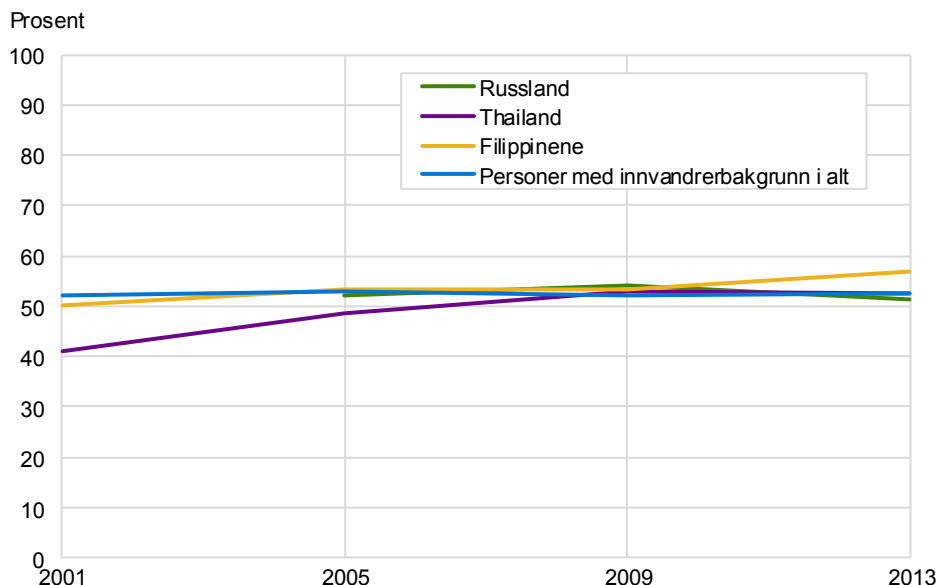
Det er svært få norskfødte med to innvandrerforeldre fra disse landene som er myndige og har stemmerett. Høyest andel norskfødte med innvandrerforeldre er det fra Filippinene, omtrent åtte prosent i populasjonen. For Thailand og Russland er andel norskfødte i populasjonen henholdsvis 2 og 1 prosent. Personer i utvalget med bakgrunn fra disse tre landene er med andre ord i hovedsak innvandrere.

Av disse tre landene var valgdeltakelsen i 2013 høyest blant personene i utvalget med bakgrunn fra Filippinene. Russland og Thailand ligger like under gjennomsnittet for alle personer med innvandrerbakgrunn (53 prosent), mens Filippinene ligger fire prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet. De tre landene ligger noe over gjennomsnittet for dem fra Asia totalt sett i undersøkelsen, hvor valgdeltakelsen var 50 prosent. Dette stemmer godt ut ifra det vi vet om sysselsettings- og utdanningsnivået, og om sammensetningen av populasjonen.

Undersøkelsene vi har data fra viser at valgdeltakelsen blant personer med bakgrunn fra Russland har vært stabil, og den har ligget jevnt med gjennomsnittet for alle personer med innvandrerbakgrunn. Det er imidlertid store forskjeller i andel som har stemt når vi ser på menn og kvinner fra Russland hver for seg. Deltakelsen er mye høyere blant kvinner enn blant (de få) mennene.

¹⁰ Per 1. januar 2013 hadde 28 prosent (ca 1 400 av 5 000) av flyktningene fra Russland norsk statsborgerskap og var over 18 år, mot 11 prosent i 2009. Til sammen var det nesten 5 000 stemmeberettigede fra Russland i 2013.

Figur 5.4. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalget 2013. Filippinene, Thailand og Russland

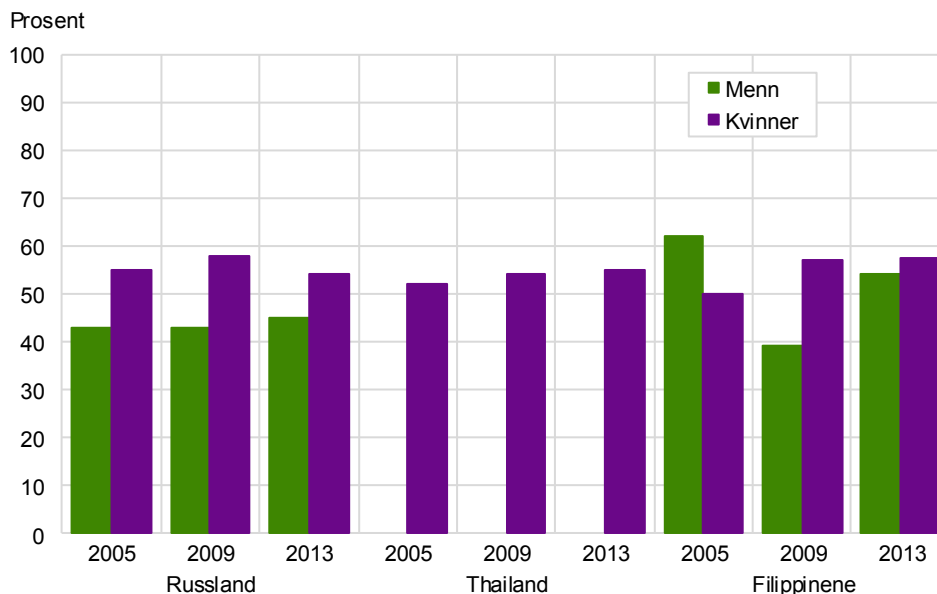

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Valgdeltakelsen blant thailenderne har steget jevnt fra undersøkelsen i 2001 til 2009, men stoppet opp litt i 2013. Som tidligere tyder resultatene på at kvinner fra Thailand stemmer i større grad ved valget enn mennene fra Thailand, men det er for få menn i utvalget fra Thailand (bare 28 personer) til at vi kan trekke konklusjoner ut av disse tallene.

Innvandrere fra Filippinene har hatt en stabil valgdeltakelse på i overkant av 50 prosent ved alle de fem valgene undersøkelsen er gjennomført for. Det ser ut til at valgdeltakelsen er høyere blant kvinnene fra Filippinene enn blant mennene, men antallet filippinske menn i utvalget er imidlertid såpass lite at tall på stemmegivning er sårbart for tilfeldige svingninger.

Figur 5.5. Valgdeltakelse blant stemmeberettigede fra Thailand, Russland og Filippinene, etter kjønn og valgår*

* Det er for få menn fra Thailand i utvalget til at vi viser deres resultat i figuren.
Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

5.4. Lavere valgdeltakelse blant innvandrere fra Sri Lanka og India

Norske statsborgere med bakgrunn fra Sri Lanka er i all hovedsak tamiler som kom til Norge som flyktninger fra borgerkrigen fra slutten av 1980-tallet, men også tamiler som kom til Norge som utdanningsøkende (og noen få arbeidsinnvandrere) fra slutten av 1970-tallet og ti år framover. Innvandring fra India har kommet i to bølger: først en bølge med arbeidsinnvandrere på 1970-tallet, hvor det i hovedsak var ufaglært arbeidskraft til industrien og landbruket. Deretter kom det en ny bølge på midten av 2000-tallet, med spesialisert og faglært arbeidskraft. Det har også vært familieinnvandring fra India.

Selv om innvandringen fra Sri Lanka og India har vært av ulik karakter, behandles landene sammen her fordi innvandrere fra disse to landene har en del fellestrekk, blant annet høy yrkesdeltakelse og en geografisk nærhet. Sysselsettingsnivået for innvandrere fra India og Sri Lanka er høyere enn for innvandrere i Norge med botid på minst syv år generelt (64 prosent), og fra Asia spesielt (59 prosent). Særlig inderne i utvalget har høy utdanning, mens de fleste fra Sri Lanka har grunnskole eller videregående som høyeste utdanning. Dette stemmer også overens med det vi vet generelt om utdanningsnivået til innvandrere fra disse to landene (Henriksen 2007 og Henriksen 2010).

Tabell 5.3. Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå per 1.10.2013*, etter landbakgrunn. India og Sri Lanka.

	Utvalget, i alt	Sri Lanka	India
Sysselsetting			
Andel sysselsatt pr 4. kvartal 2013	61	70	66
Høyeste utdanningsnivå pr 1.10.2013			
Grunnskole	36	39	26
Videregående skole	29	31	25
Universitet/høgskole	27	25	46

*Andel med ingen utdanning eller med uoppgitt utdanning vises ikke.

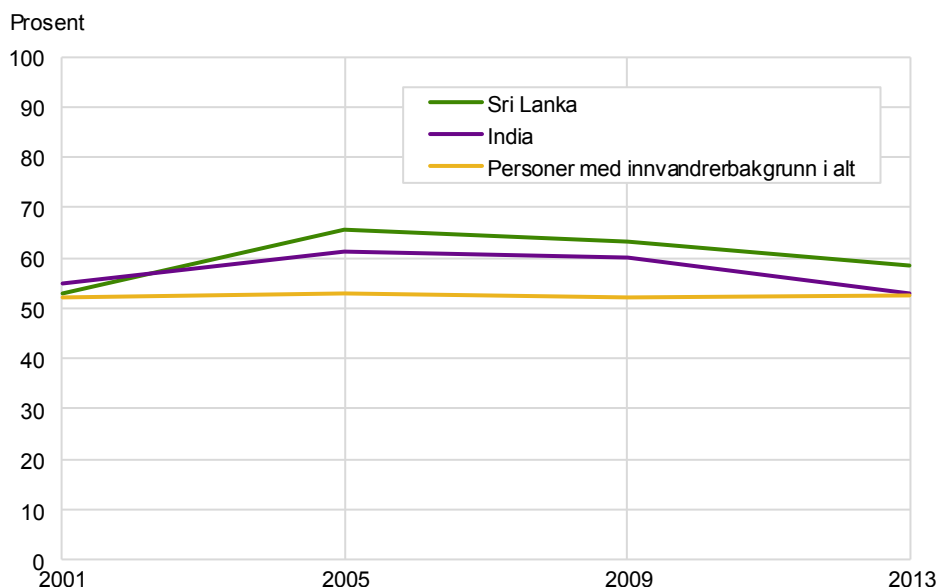
Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, utdanningsstatistikk og valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

I henhold til forklaringsmodellen om utdanning, sysselsetting og valgdeltakelse, kan vi forvente høy deltakelse fra personene i utvalget fra disse to landene. I tidligere år er dette to av landene utenfor Europa hvor deltakelsen har vært høyest. Ved de to forrige stortingsvalg-undersøkelsene har valgdeltakelsen ligget på 60 prosent og over for begge landene, og dette har vært høyere enn både gjennomsnittet i undersøkelsene for personer med innvandrerbakgrunn generelt (52-53 prosent) og for personer fra Asia spesielt (50 prosent). I 2013 derimot har valgdeltakelsen for personer i utvalget med bakgrunn fra Sri Lanka og India sunket med hhv fire og syv prosentpoeng.

Det har vært en endring i sammensettingen i gruppen av innvandrere fra India. Flere av de høyt utdannede arbeidsinnvandrerne fra India som kom på midten av 2000-tallet har blitt stemmeberettigede. Samtidig har en større andel av indiske innvandreres norskfødte barn også blitt det, og som vi ser i figur 4.6 og 5.8 har de en høy valgdeltakelse. Ut i fra denne endringen kunne man ha forventet en fortsatt høy deltakelse blant personer med innvandringsbakgrunn fra India, men vi ser altså en nedgang i valgdeltakelse til tross for dette. Valgdeltakelsen for inderne i 2013 er imidlertid ikke signifikant forskjellig fra 2009, slik at det kan komme av tilfeldigheter ved utvalgene.

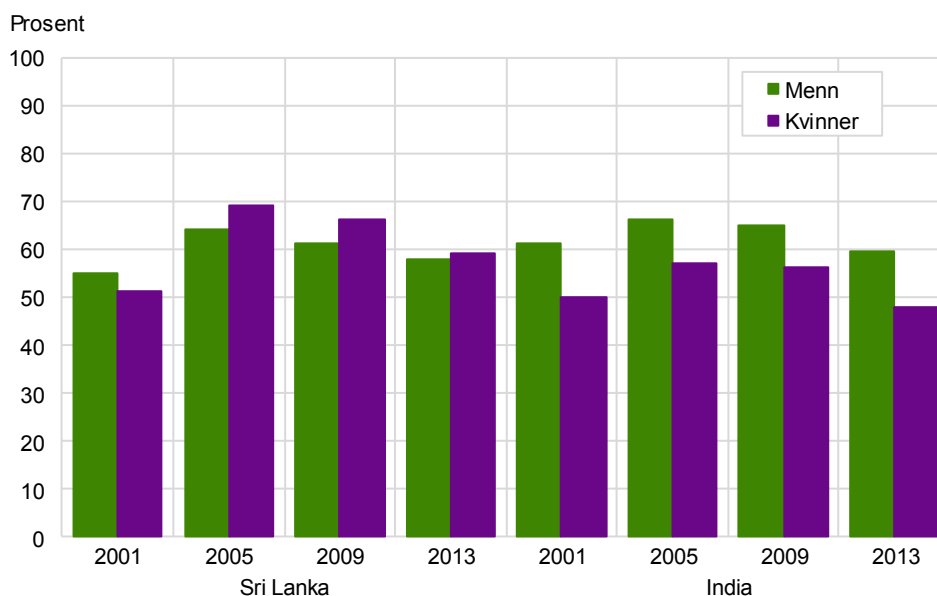
Ved de fleste valg (unntatt 2001) har kvinner fra Sri Lanka stemt i noe større grad enn menn fra Sri Lanka. Kjønnforskjellen er motsatt blant inderne: Mennenes deltakelse var hele 9 prosentpoeng høyere enn kvinnenes i undersøkelsen i 2013, og det er en signifikant forskjell. Generelt i undersøkelsene ser vi at valgdeltakelsen pleier å være høyere blant kvinner enn blant menn, slik at her skiller India seg ut. Denne tendensen ser vi også i noen få andre land i undersøkelsen i 2013, som Afghanistan, Iran og Balkan.

Figur 5.6. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalgene 2001-2013. Sri Lanka og India

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

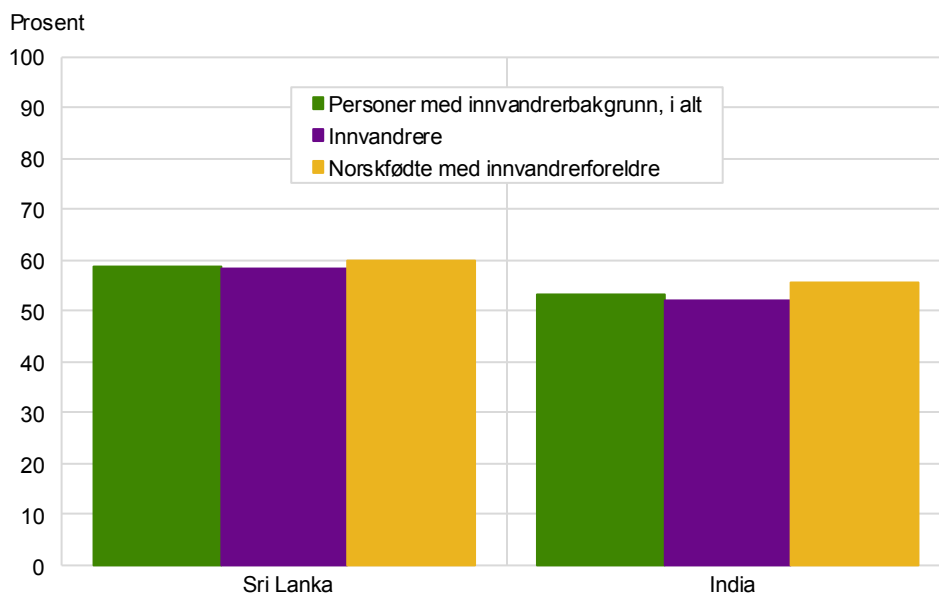
Figur 5.7. Valgdeltakelse blant stemmeberettigede innvandrere og norskfødte med bakgrunn fra Sri Lanka og India, etter kjønn og år. Stortingsvalgene 2001-2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Innvandrere fra Sri Lanka og India har såpass lang botid i Norge at deres norskfødte barn har rukket å bli over 18 år og stemmeberettigede. Blant de stemmeberettigede med bakgrunn fra Sri Lanka er 16 prosent norskfødte med innvandrerforeldre, mens tilsvarende andel for India er 28 prosent. Det beste ville vært å se på valgdeltakelsen for dem i alderen 18-29 år når vi sammenligner norskfødte med innvandrere fra enkeltland, men siden de norskfødte utgjør en så stor andel av denne aldersgruppen, er det for få innvandrere i antall til at vi kan avgrense den aldersgruppen.

Undersøkelsen viser at valgdeltakelsen blant alle norskfødte personer med foreldre fra Sri Lanka og India er høyere enn valgdeltakelsen i alt for personer med bakgrunn fra disse landene. Dette til tross for at de norskfødte i gjennomsnitt er mye yngre enn innvandrerne, og vi har sett tidligere at det er generelt en lavere valgdeltakelse blant yngre enn blant eldre.

Figur 5.8. Valgdeltakelse etter land og innvandrerbakgrunn. Sri Lanka og India. Stortingsvalget 2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

5.5. Pakistan, Tyrkia og Marokko – de 'gamle' arbeidsinnvandrerlandene

Pakistan, Tyrkia og Marokko er av de landene utenfor Europa som har den lengste innvandringshistorien til Norge (i alle fall i nyere tid), med arbeidsinnvandringen som startet sent på 1960-tallet for å dekke behovet for arbeidskraft i industrien på det sentrale Østlandsområdet. Etter innvandringsstoppen på midten av 1970-tallet har innvandringen fra disse tre landene i hovedsak vært familiegjenforeninger, men fra Tyrkia har det også kommet noen flyktninger.

Sysselsettingsnivået for personer med innvandrerbakgrunn fra disse tre landene ligger langt under nivået blant innvandrere generelt med botid på minst syv år, som er 64 prosent. Det ligger også under gjennomsnittet for innvandrere fra Asia med minst syv års botid (59 prosent). Samtidig ser vi at det er en lav andel av personene i utvalget fra disse tre landene som har utdanning på universitets-/høgskolenivå. En stor andel (omtrent halvparten) har grunnskole som høyeste utdanning. Ut fra teorien om at grad av sysselsetting har betydning for grad av valgdeltakelse, kan vi vente at personene i utvalget med bakgrunn fra Pakistan, Tyrkia og Marokko har lav valgdeltakelse.

Tabell 5.4. Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå pr 1.10.2013*, etter landbakgrunn. Tyrkia, Marokko, Pakistan

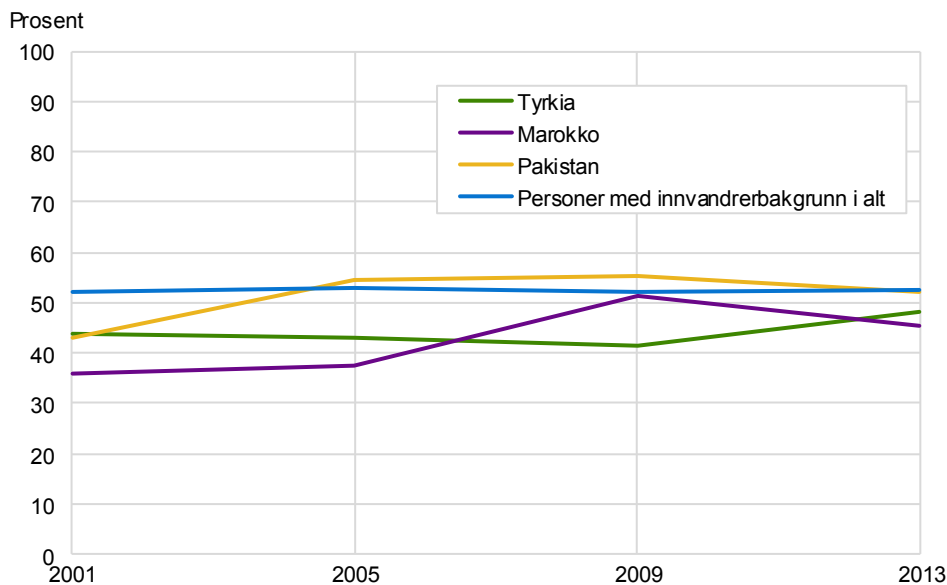
	Utvalget, i alt	Tyrkia	Marokko	Pakistan
Sysselsetting				
Andel sysselsatt pr 4. kvartal 2013	61	52	47	52
Høyeste utdanningsnivå per 1.10.2013				
Grunnskole	36	54	42	48
Videregående skole	29	20	24	23
Universitet/høgskole	27	17	18	18

*Andel med ingen utdanning eller med uoppgitt utdanning vises ikke.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, utdanningsstatistikk og valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

I undersøkelsen for stortingsvalget i 2013 var valgdeltakelsen blant innvandrere og norskfødte med foreldre fra Marokko, Tyrkia og Pakistan henholdsvis 46, 48 og 52 prosent. I 2013 var andel av personene med bakgrunn fra Pakistan som stemte tilsvarende gjennomsnittet for undersøkelsen totalt (53 prosent) og litt høyere enn gjennomsnittet for dem fra Asia samlet (50 prosent). Valgdeltakelsen blant dem med bakgrunn fra Marokko og Tyrkia ligger generelt lavere enn deltakelsen til dem som har bakgrunn fra Pakistan.

Figur 5.9. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalget 2013. Marokko, Tyrkia og Pakistan. Prosent

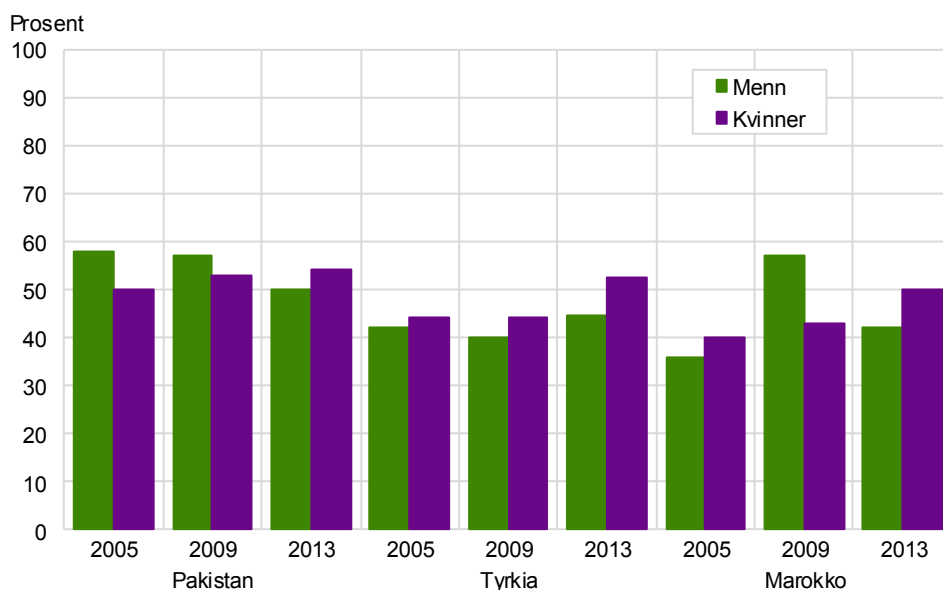
Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Bortsett fra i 2001 har valgdeltakelsen for Pakistan ligget rundt gjennomsnittet ved valgundersøkelsene blant innvandrere. I undersøkelsen for stortingsvalget i 2013 ser vi at valgdeltakelsen har gått ned med tre prosentpoeng sammenlignet med 2009.

Valgdeltakelsen blant dem med tyrkisk bakgrunn har vært jevnt lav i undersøkelsene for 2001-2009. Vi ser et oppsving i undersøkelsen for 2013, men deltakelsen er fremdeles en del under gjennomsnittet for alle.

Undersøkelsene viser at marokkanerne har hatt en mer variert valgdeltakelse, med en klar topp i 2009 hvor de hadde den største økningen fra 2005 av alle landene i valgundersøkelsen. Vi minner om at dette er utvalgsundersøkelser med relativt små utvalg per land, og at variasjonene kan komme av tilfeldigheter.¹¹

Figur 5.10. Valgdeltakelse, etter landbakgrunn, kjønn og valgår. Stortingsvalgene 2005-2013. Marokko, Tyrkia og Pakistan. Prosent

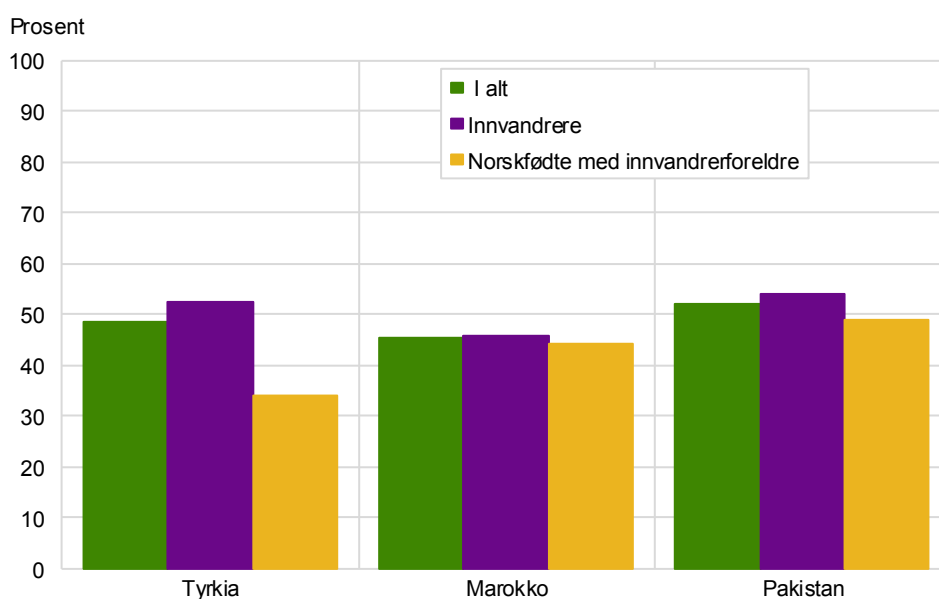
Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

¹¹ Endringene i valgdeltakelse fra 2009 til 2013 for disse tre landene er ikke signifikante på 5 prosent signifikansnivå.

I alle tre gruppene er det generelt stor forskjell i mennenes og kvinnenes sysselsettningsnivå: Mennene er i mye høyere grad sysselsatt enn kvinnene fra disse landene (Arbeidsmarkedsstatistikk, 2013). Også på andre områder, som norskferdigheter og kompetanse fra hjemlandet, er det stor forskjell mellom menn og kvinner fra Pakistan og Tyrkia (Henriksen 2010, omtaler ikke Marokko). Det er også forskjell mellom mennene og kvinnene når det kommer til andel som deltar ved valg, men da med motsatt fortegn: Det er en tendens til at kvinnene i utvalget fra disse landene i større grad har gått til urnene enn mennene.

Blant personer med bakgrunn fra Pakistan, Tyrkia og Marokko er det en mye større andel norskfødte med innvandrerforeldre sammenlignet med de andre landene, nettopp på grunn av at innvandrere fra disse landene har hatt lenger botid i landet. Blant de stemmeberettigede med bakgrunn fra Pakistan er hele 37 prosent norskfødte, mens tilsvarende andel for Tyrkia og Marokko er henholdsvis 23 og 24 prosent.

Figur 5.11. Valgdeltakelse, etter innvandrerkategori og landbakgrunn. Stortingsvalget i 2013. Marokko, Tyrkia og Pakistan. Prosent

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Det ville vært mest hensiktsmessig å avgrense til kun aldersgruppen 18-29 år når vi sammenligner norskfødte med innvandrere fra disse tre landene, men det er så få innvandrere i utvalget i denne aldersgruppen slik at det ikke gir mening å sammenligne tallene. De norskfødte utgjør hele 75-85 prosent av utvalget i den aldersgruppen fra disse landene.

Hvis vi derimot ser på gjennomsnittlig valgdeltakelse uavhengig av alder (figur 5.11), er valgdeltakelsen noe lavere for de norskfødte enn for innvandrerne. Differansen er størst mellom disse to gruppene når vi ser på Tyrkia. Men som vi så i kapittel 4.3 er valgdeltakelsen blant de norskfødte i utvalget generelt mye høyere enn blant innvandrerne når vi ser på disse to gruppene fordelt på alder. Vi vet også at valgdeltakelsen er generelt lavere blant yngre aldersgrupper enn blant eldre, og gjennomsnittsalderen for norskfødte er mye lavere enn gjennomsnittsalderen for innvandrerne i utvalget. Ut i fra dette kan vi tross alt si at valgdeltakelsen til de norskfødte med pakistanske og marokkanske foreldre er relativt høy.

5.6. Flyktninger fra Somalia, Afghanistan og Irak – høy valgdeltakelse blant somaliske kvinner spesielt

Innvandrerne i Norge fra Irak, Somalia og Afghanistan er i hovedsak flyktninger og har bodd i Norge i relativt kort tid. De første somaliske flyktningene kom til

Norge på midten av 1980-tallet, men den store innvandringen fra Somalia kom først fra slutten av 1990-tallet. De fleste irakerne har kommet fra samme tid, med en topp rundt år 2000, mens de fleste afghanerne har kommet etter Talibans fall i 2001. Det er en meget liten andel av de stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn fra disse landene som er norskfødte.

Det er en lav andel sysselsatte blant personene i utvalget med bakgrunn fra Somalia og Irak. Blant dem fra Afghanistan finner vi en høyere andel sysselsatte. Gjennomsnittlig ligger sysselsettingsnivået for flyktninger med minst syv års botid på rundt 57 prosent (Olsen, 2014). Forskjellene mellom andel sysselsatte menn og kvinner er også store for disse tre landene, med en mye høyere andel sysselsatte menn enn kvinner (Arbeidsmarkedsstatistikk, 2013). De fleste nyankomne fra disse landene deltar i introduksjonsprogrammet, og herfra er resultatene svært forskjellige. Mens afghanerne, særlig mennene, har hatt gode resultater fra programmet, er det relativt få fra Somalia og Irak som går over i arbeid eller utdanning etter endt program (Enes 2014).

Utdanningsnivået er spesielt lavt blant dem fra Somalia og Afghanistan. Det er et noe høyere utdanningsnivå blant dem fra Irak. Om somalierne vet vi generelt at mange, særlig kvinner, har kommet til Norge uten utdanning og yrkeserfaring fra Somalia. Blant irakerne er det flere kvinner som har høyere utdanning enn blant somalierne, men også her mangler et flertall av kvinnene yrkeserfaring fra hjemlandet (Henriksen 2010). Vi vet mindre om bakgrunnen til dem fra Afghanistan siden denne gruppen ikke ble intervjuet i Statistisk sentralbyrås Levekårsundersøkelse blant innvandrere.

Tabell 5.5. Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå per 1.10.2013*, etter landbakgrunn. Somalia, Afghanistan og Irak

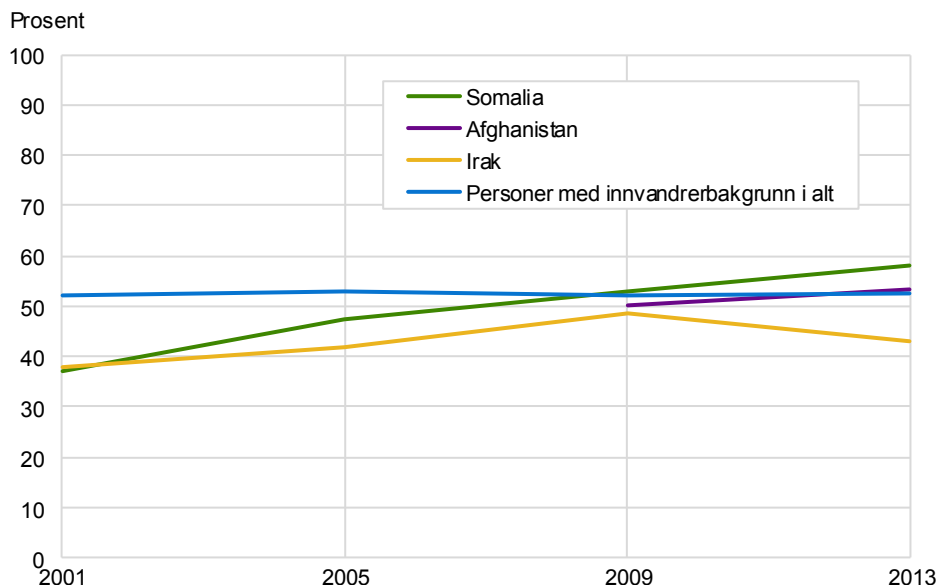
	Utvalget, i alt	Somalia	Afghanistan	Irak
Sysselsetting				
Andel sysselsatt pr 4. kvartal 2013	61	44	63	46
Høyeste utdanningsnivå pr 1.10.2013				
Grunnskole	36	58	51	41
Videregående skole	29	19	19	23
Universitet/høgskole	27	7	18	26

*Andel med ingen utdanning eller med uoppgitt utdanning vises ikke.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, utdanningsstatistikk og valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Kombinasjonen av kort botid, lavt utdanningsnivå (for Somalia og Afghanistan) og lavt sysselsettingsnivå (for Irak og Somalia) tilsier at disse tre gruppene skal ha relativt lav deltakelse ved valg. Disse landene skiller seg imidlertid ikke spesielt negativt ut. I 2013 var valgdeltakelsen blant personer i utvalget med bakgrunn fra Somalia på hele 58 prosent, noe som er mye høyere enn både gjennomsnittet generelt og gjennomsnittet for dem fra Afrika spesielt samme år (53 prosent). Hvis vi ser på utviklingen over tid, ser vi at valgdeltakelsen blant dem med bakgrunn fra Somalia har vært jevnt stigende for hver valgundersøkelse. Det er spesielt blant kvinner fra Somalia at valgdeltakelsen er høy. Men også unge somaliere har en høy valgdeltakelse, i gruppen 18-25 år deltok 52 prosent, mot 44 blant alle unge med innvandrerbakgrunn (se vedleggstabell A2).

Valgdeltakelsen blant dem med bakgrunn fra Afghanistan (54 prosent) er også høyere enn gjennomsnittet i undersøkelsen generelt og for de fra Asia spesielt (50 prosent). Irak har lavest valgdeltakelse av de tre landene, og ligger også en del under gjennomsnittet for undersøkelsen i 2013 totalt, og også lavere enn gjennomsnittet for dem med bakgrunn fra Asia. Andelen fra Irak som har stemt ved stortingsvalg steg gradvis i undersøkelsene for årene 2001-2009, men i 2013 sank deltakelsen med seks prosentpoeng sammenlignet med 2009.

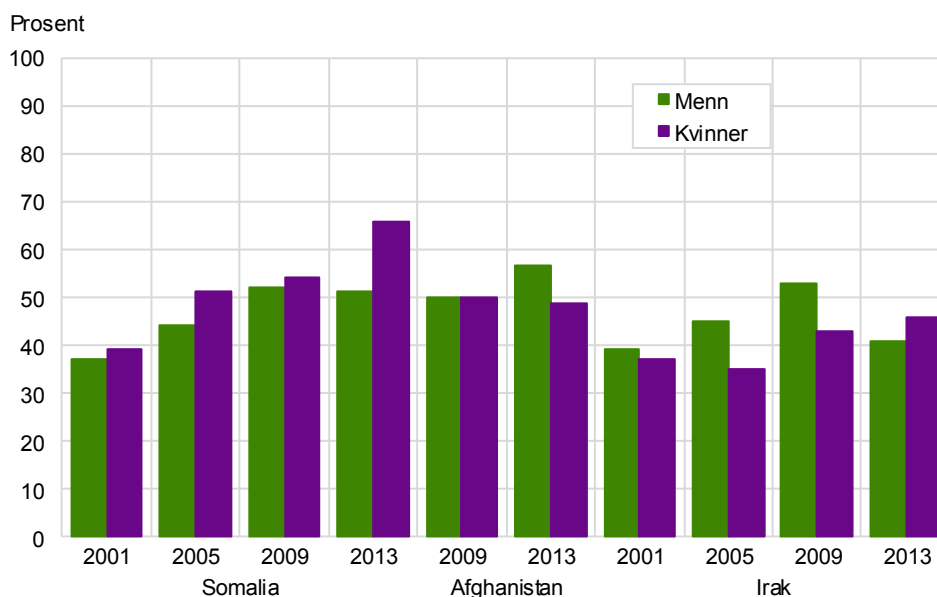
Figur 5.12. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalgene 2001-2013. Somalia, Afghanistan og Irak

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Kvinner i utvalget fra Somalia har ved alle fire valg siden 2001 deltatt i høyere grad enn menn, og differansen i valgdeltakelse mellom somaliske menn og kvinner er spesielt stor i 2013. Somaliske kvinner i undersøkelsen har en meget høy valgdeltakelse i 2013 – hele 66 prosent av denne gruppen i utvalget stemte. Som vi ser i tabell 4.1 (kapittel 4.3), så ligger de somaliske kvinnene helt på topp når det gjelder valgdeltakelse, kun slått av kvinner fra EØS-land og Nord-Amerika.

Blant irakerne i utvalget er kjønnsforskjellen mindre, men også her er valgdeltakelsen høyere blant kvinnene i utvalget. Tidligere valgundersøkelser har det derimot vært høyere deltagelse blant menn enn kvinner fra Irak.

Menn med bakgrunn fra Afghanistan deltok i større grad enn kvinnene fra Afghanistan i 2013, mens i undersøkelsen for 2009 var det like stor andel menn og kvinner som stemte.

Figur 5.13. Valgdeltakelse etter kjønn og valgår. Stortingsvalgene 2001-2013. Somalia, Afghanistan og Irak. Prosent

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

5.7. Flyktninger fra Vietnam, Iran og Chile – økende deltakelse blant vietnameserne

Innvandrere fra Chile, Vietnam og Iran er flyktninggrupper som kom til Norge på 1970- og 1980-tallet. Alle har gjennomsnittlig lang botid, de fra Chile og Vietnam noe lenger enn de fra Iran (Henriksen 2010).

Det er en høy andel sysselsatte i utvalget blant dem fra Vietnam og Chile, på nivå med sysselsettingen i befolkningen generelt. Sysselsettingsnivået er en del lavere blant dem fra Iran. Samtlige grupper var over gjennomsnittet for personer med flyktningbakgrunn med tilsvarende botid, som ligger på rundt 57 prosent (Olsen, 2014). Generelt er andel sysselsatte kvinner litt lavere enn andel sysselsatte menn fra disse tre landene.

Utdanningsnivået blant personene fra disse tre landene er relativt likt, men vi finner den største andelen med høy utdanning blant dem fra Iran, og lavest andel blant dem fra Vietnam. Mange iranere og chilenerer kom til Norge med høy utdanning fra hjemlandet, og i disse to gruppene er kvinner vel så godt utdannet som mennene. Vietnameserne hadde lite utdanning da de kom til Norge. Vietnameserne skiller seg også ut ved at de behersker norsk mye dårligere enn de andre to gruppene. Knappt noen fra Chile eller Iran synes selv de snakker dårlig norsk (Henriksen 2010).

Tabell 5.6. Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå per 1.10.2013*, etter landbakgrunn. Iran, Vietnam og Chile

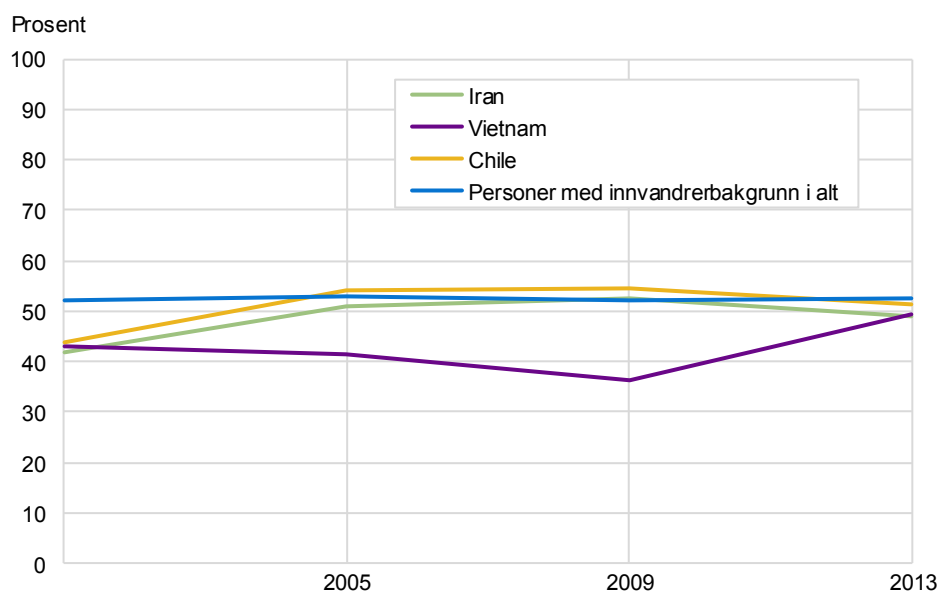
	Utvalget, i alt	Iran	Vietnam	Chile
Sysselsetting				
Andel sysselsatt pr 4. kvartal 2013	61	59	71	69
Høyeste utdanningsnivå pr 1.10.2013				
Grunnskole	36	27	38	33
Videregående skole	29	30	31	35
Universitet/høgskole	27	35	22	29

*Andel med ingen utdanning eller med uoppgitt utdanning vises ikke.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, utdanningsstatistikk og valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Ut i fra det vi vet om sysselsetting og utdanning, kunne vi forventet høy valgdeltakelse for personer med bakgrunn fra disse landene. Imidlertid ser vi at deltakelsen ligger like under gjennomsnittet.

Figur 5.14. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Vietnam, Iran og Chile. Stortingsvalgene 2001-2013

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Ved tidligere stortingsvalg har valgdeltakelsen til dem fra Vietnam vært betraktelig lavere. Det at vietnameserne i gjennomsnitt har et lavere utdanningsnivå enn de to andre landene, kan kanskje bidra til å forklare dette. At valgdeltakelsen blant vietnamesere har ligget så lavt ved tidligere valgundersøkelser er et funn som har overrasket ettersom vietnamesere deltar i stadig økende grad på andre samfunnsområder. I gjennomsnitt har det vært en stadig økende sysselsetting og synkende ledighet gjennom hele 1990-tallet og på 2000-tallet for denne gruppen. Den tidligere manglende deltakelsen ved valg kunne heller ikke forklares med at det har vært mange nyankomne, da det har vært lite tilflytting de siste årene av nye grupper vietnamesere. I figur 1.3 så vi Vietnam lå på topp når det gjaldt andel innvandrere som har fått norsk statsborgerskap

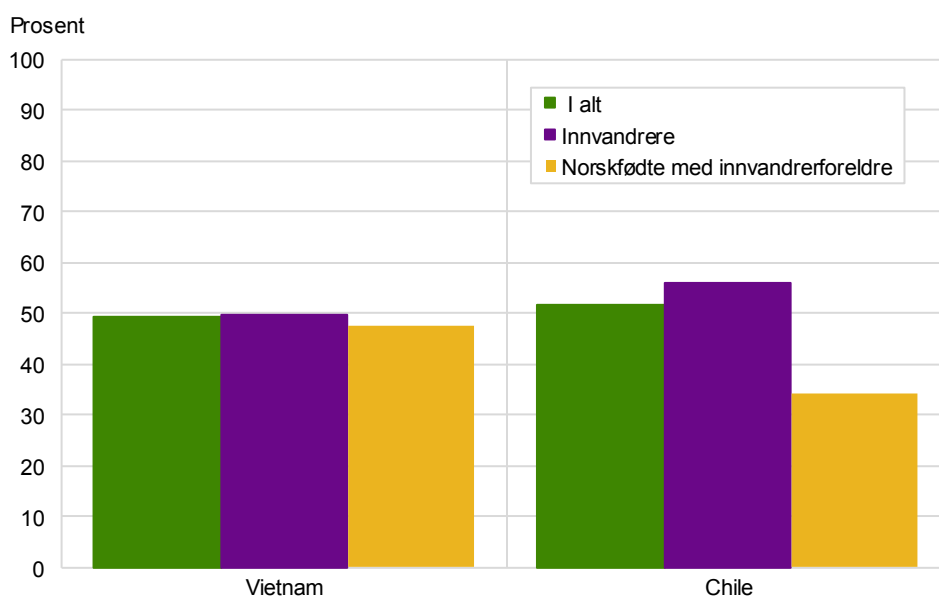
Andelen norskfødte med innvandrerforeldre fra Vietnam og Chile har begynt å bli ganske stor i populasjonen av stemmeberettigede. 21 prosent av stemmeberettigede med bakgrunn fra Chile er norskfødte, mens tilsvarende andel for Vietnam er 18 prosent. Når det gjelder Iran er det meget få av de norskfødte med iranske foreldre som er stemmeberettigede, kun 6 prosent.

I undersøkelsen i 2013 var Vietnam det enkeltlandet som hadde størst økning i valgdeltakelse, sammen med Bosnia-Hercegovina. Vietnamesiske innvandrere har generelt et lavt utdanningsnivå, men barna deres studerer imidlertid i svært høy grad (Henriksen 2010). De norskfødte med vietnamesiske foreldre har en relativt høy valgdeltakelse, spesielt med tanke på at dette er en ung gruppe. Da andelen norskfødte med vietnamesiske foreldre utgjør en stadig større andel av de stemmeberettigede fra Vietnam, de har høyere utdanning og vi ser en relativt høy valgdeltakelse i denne gruppen, kan det forklare noe av oppgangen i valgdeltakelse for personer med bakgrunn fra Vietnam i alt.

Norskfødte personer med chilenske foreldre har en mye lavere valgdeltakelse enn de med vietnamesiske foreldre. Dette kan kanskje henge sammen med at barn av chilenerne tar utdanning i mye mindre grad enn barn av vietnamesere (Henriksen 2010).

Det beste ville vært å se på valgdeltakelsen for dem i alderen 18-29 år når vi sammenligner norskfødte med innvandrere fra enkeltland, men siden de norskfødte utgjør en så stor andel av denne aldersgruppen, er det for få innvandrere i antall til at vi kan avgrense den aldersgruppen.

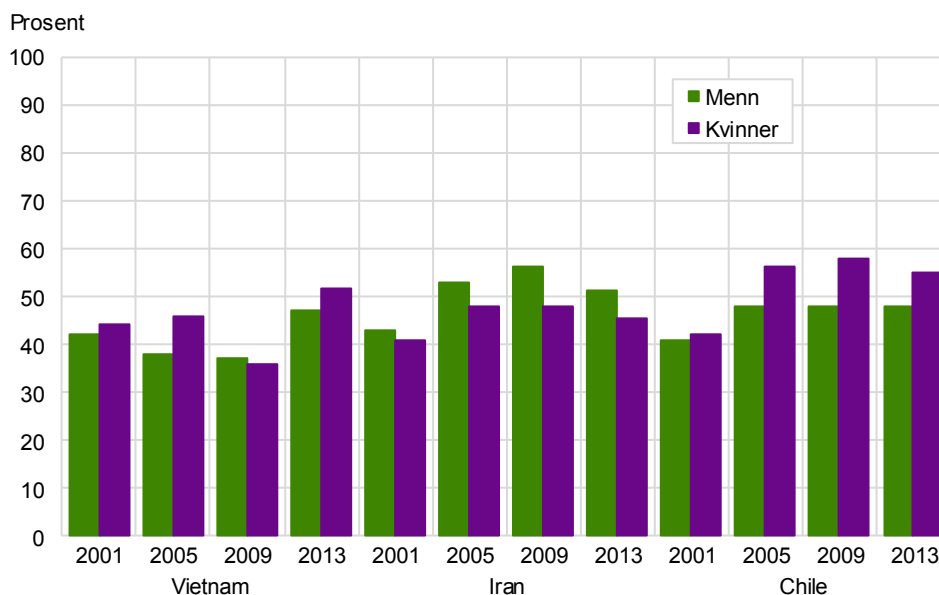
Figur 5.15. Valgdeltakelse, etter innvandrerkategori og landbakgrunn. Stortingsvalget 2013. Vietnam og Chile

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Når det gjelder forskjeller i valgdeltakelse mellom kvinner og menn fra disse tre landene, stemmer gjerne kvinnene fra Vietnam og Chile i høyere grad enn mennene. For Iran er det motsatt – her er det mennene som deltar ved valg i større grad enn kvinnene.

Figur 5.16. Valgdeltakelse, etter landbakgrunn, kjønn og valgår. Stortingsvalgene 2005-2013. Vietnam, Iran og Chile

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

6. Valgdeltakelsen blant stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn i Oslo

Ingen kommuner (eller fylker) i Norge har så mange bosatte med innvandrerbakgrunn som Oslo. Ved valget i 2013 hadde 76 000 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Oslo stemmerett, noe som utgjorde 36 prosent av alle stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn i Norge. Dette betyr at valgdeltakelsen til stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn bosatt i Oslo har stor betydning for den samlede valgdeltakelsen blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

I Oslo utgjorde personer med innvandrerbakgrunn over 17 prosent av de stemmeberettigede. Akershus er det fylket hvor det bor nest flest stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn (29 000), de utgjør syv prosent av de stemmeberettigede i fylket.

Fra lokalvalgene kjenner vi til at der hvor innvandrerne er numerisk sterke, har de også noe høyere deltakelse (Bjørklund & Kval 2001, Aalandslid 2006). De samme mulighetene for påvirkning av utfallet med hensyn til kumuleringer finnes i praksis ikke ved stortingsvalg. Likevel kan vi kanskje forvente at i områder hvor det bor mange innvandrere av samme nasjonalitet vil deltakelsen øke, særskilt om det finnes representanter fra samme nasjonalitet med muligheter til å bli innvalgt. De fleste innvandrergrupper har en høyere andel bosatt i Oslo, sammenlignet med resten av landet. Av de største gruppene gjelder dette særlig blant dem med bakgrunn fra Marokko, Pakistan, Sri Lanka, Somalia. Hvordan er så deltakelsen i Oslo for de største gruppene sammenlignet med landsgjennomsnittet? Er deltakelsen høyere her enn i resten av landet?

Tabell 6.1 viser at det særlig er de med bakgrunn fra Sri Lanka som har høyere valgdeltakelse i Oslo sammenlignet med resten av landet. Deltakelsen var 9 prosentpoeng høyere i hovedstaden enn landsgjennomsnittet. Innvandrere fra

Somalia har 7 prosentpoengs lavere deltakelse i Oslo. Ellers er forskjellene heller små. Høyest deltakelse blant de største innvandrergruppene i Oslo har innvandrere fra Sri Lanka og Filippinene – som i landet for øvrig. Lavest deltakelse har de med bakgrunn fra Vietnam, Bosnia-Hercegovina og Kina. Det ser med andre ord ikke ut til at valgdeltakelsen i Oslo er særlig forskjellig fra resten av landet.

Tabell 6.1. Valgdeltakelse ved Stortingsvalget i 2013 i Oslo og hele landet for utvalgte landgrupper

	Antall stemmeberettigede		Valgdeltakelse		Differanse	Andel i Oslo
	Norge	Oslo	Norge	Oslo		
I alt	213 383	75 961	53	54	-2	36
Pakistan	20 668	13 868	52	54	-2	67
Somalia	12 409	6 526	58	52	7	53
Sri Lanka	8 348	4 088	59	68	-9	49
Vietnam	14 689	4 224	49	56	-7	29
Iran	11 617	4 155	49	52	-3	36
Marokko	5 370	3 998	46	42	3	74
Tyrkia	9 708	3 824	48	52	-4	39
Irak	13 279	3 726	43	47	-4	28
Filippinene	6 992	1 986	57	60	-3	28
India	5 205	2 116	53	53	0	41

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

6.1. Ikke høyere deltakelse i innvandrer-tette bydeler – men minst forskjell til befolkningen i alt

Det har lenge vært store forskjeller i valgdeltakelsen mellom de østlige og de vestlige bydelene i Oslo blant befolkningen generelt. Dette har sammensatte årsaker. Vi har tidligere vært inne på hvordan sosioøkonomiske variabler er med å forklare forskjeller i valgdeltakelse. Flere studier har vist hvordan Oslo er en delt by (f. eks. Barstad og Kirkeberg 2003, Andersen et. al. 2003).

Og om vi ser på valgdeltakelsen for hele befolkningen i Oslo, er differansen hele 18 prosentpoeng mellom bydelen hvor flest stemte (Vestre Aker) og bydelen hvor færrest stemte (Alna).

I alt deltok 80,2 prosent av Oslos stemmeberettigede befolkning ved stortingsvalget i 2013, en valgdeltakelse som plasserer Oslo litt over landsgjennomsnittet på 78,2 prosent. Åtte bydeler, alle de vestlige bydelene i tillegg til Nordstrand og Sagene, har en valgdeltakelse over gjennomsnittet i Oslo (se tabell 6.2).

Tabell 6.2. Stemmeberettigede i Oslo etter bydel og forenklet landbakgrunn. Stortingsvalget 2013. Antall og prosent

Bydel	Stemmeberettigede i alt	Med innvandrerbakgrunn	Med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc.	Andel med innvandrerbakgrunn. Prosent	Andel med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. Prosent
I alt	435 787	75 961	70 354	17	16
01 Gamle Oslo	31 750	6 992	6 649	22	21
02 Grünerløkka	34 879	5 532	5 170	16	15
03 Sagene	28 137	3 299	3 037	12	11
04 St.Hanshaugen	25 010	2 122	1 816	8	7
05 Frogner	37 843	2 768	2 146	7	6
06 Ullern	21 558	1 305	936	6	4
07 Vestre Aker	31 068	1 646	1 177	5	4
08 Nordre Aker	32 755	1 779	1 430	5	4
09 Bjerke	18 701	4 984	4 801	27	26
10 Grorud	17 854	5 730	5 526	32	31
11 Stovner	20 259	7 578	7 372	37	36
12 Alna	31 793	11 765	11 400	37	36
13 Østensjø	33 506	4 539	4 197	14	13
14 Nordstrand	33 666	2 321	1 943	7	6
15 Søndre Nordstrand .	22 953	9 365	8 980	41	39

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

54 prosent av innvandrerne og norskfødte med innvandrerforeldre (sett under ett) i Oslo brukte stemmeretten, en forskjell til alle stemmeberettigede i Oslo på hele 26 prosentpoeng. Forskjellen mellom alle stemmeberettigede og de med bakgrunn fra «Afrika, Asia etc» var 27 prosentpoeng.

Andelen personer med innvandrerbakgrunn varierer sterkt mellom ulike bydeler. Dersom vi skal sammenligne valgdeltakelsen blant innvandrere og deres norskfødte barn med deltakelsen i hele landet, er det mer relevant å fokusere på bydelene hvor personer med innvandrerbakgrunn faktisk bor og ikke på valgdeltakelsen i bydeler hvor det bor få.

Tabell 6.2 viser hvor de bor i Oslo og deres andel av stemmeberettigede. Det går her et tydelig skille mellom øst og vest i Oslo. Det bor flest stemmeberettigede med bakgrunn fra «Afrika, Asia etc» i Groruddalen, Søndre Nordstrand og Gamle Oslo. Andelen er høyest på Søndre Nordstrand hvor 39 prosent av de stemmeberettigede har bakgrunn fra «Afrika, Asia etc». Lavest andel har Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker bydel, alle med 4 prosent.

Det ser ikke ut til å være et tydelig mønster i at de med bakgrunn fra «Afrika, Asia etc», deltar i størst grad i de bydelene hvor de utgjør størst andel, heller motsatt. I bydelene med færrest innvandrere; Ullern, Vestre og Nordre Aker, finner vi den høyeste valgdeltakelsen blant innvandrerbakgrunn fra «Afrika, Asia etc», men også i bydeler med mange innvandrere, som Alna og Søndre Nordstrand er blant de bydelene hvor deltakelsen i denne gruppa er høyest. Lavest valgdeltakelse blant innvandrere med bakgrunn fra «Afrika, Asia etc» finner vi i bydelene Grünerløkka og Frogner.

Tabell 6.3. Valgdeltakelse i Oslo etter bydel og landbakgrunn. Stortingsvalget 2013. Prosent

	Valgdeltakelse	Med innvandrer- bakgrunn	Med innvandrer- bakgrunn fra Afrika, Asia etc.
I alt	80,2	54	53
01 Gamle Oslo	78,3	52	51
02 Grünerløkka	79,3	44	43
03 Sagene	82,9	58	57
04 St.Hanshaugen	83,5	49	46
05 Frogner	84,3	52	42
06 Ullern	89,4	70	66
07 Vestre Aker	90,7	65	63
08 Nordre Aker	88,8	69	65
09 Bjerke	77,1	51	50
10 Grorud	73,0	53	53
11 Stovner	73,2	58	57
12 Alna	72,8	61	61
13 Østensjø	83,8	54	51
14 Nordstrand	86,6	62	58
15 Søndre Nordstrand	74,9	60	60

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

7. Hva stemte innvandrerne?¹²

Hva stemte velgerne med innvandrerbakgrunn ved stortingsvalget i 2013? De ordinære valgundersøkelsene kan ikke hjelpe oss, siden de inneholder for små utvalg av innvandrerne og deres norskfødte barn. Det er likevel mulig å gi et svar, siden det for første gang ble gjennomført en representativ utvalgsundersøkelse av stemmegivningen til personer med innvandrerbakgrunn ved stortingsvalget i 2013.

Tidligere har tilsvarende undersøkelser bare blitt gjennomført ved kommunevalg. Partivalget til utenlandske statsborgere, som for første gang fikk stemmerett i 1983 ble kartlagt ved de fire kommunevalgene fra 1987 til 1999. Ved lokalvalgene i

¹² Dette kapitlet er basert på en artikkel i Samfunnspeilet 3/2014 av Johannes Bergh, Tor Bjørklund og Vebjørn Aalandslid

2003 og 2007 ble også norske statsborgere med innvandrerbakgrunn inkludert i undersøkelsen. Da ble partivalget kartlagt for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, som både hadde norsk og utenlandsk statsborgerskap. Dermed har vi noe å sammenlikne undersøkelsen fra 2013-valget med, men sammenlikningsgrunnlaget halter riktignok noe, siden utenlandske statsborgere ikke har stemmerett ved stortingsvalg.

Om undersøkelsen

De som deltok i undersøkelsen, var stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn som stemte ved stortingsvalget i 2013. De som var med i undersøkelsen, ble stilt spørsmål over telefon om stemmegivning ved valget samt en rekke spørsmål om holdninger til ulike politiske saker. Det ble trukket et utvalg på 2 000 personer med innvandrerbakgrunn som ifølge valgmanntallet faktisk stemte ved valget. Av disse deltok 753 personer i undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 38, som er omtrent på samme nivå som for tilsvarende undersøkelse gjennomført i forbindelse med kommunevalget i 2011. Av de 753 som deltok, var 673 innvandrere, mens 80 var norskfødte med innvandrerforeldre. For mer om spørreskjema, metodevalg, utvalgsplan, skjevheter i utvalget, feilmarginer og vektorer, se egen dokumentasjonsrapport for undersøkelsen (Høstmark 2014).

7.1. Hva stemte innvandrerne?

Vi ser av tabell 7.1 og 7.2 at velgere med bakgrunn fra Asia, Afrika og Latin-Amerika, avviker mer fra velgerne for øvrig enn velgere med bakgrunn fra Europa. Dette er også noe vi har sett tidligere ved kommunevalg.

Blant norske statsborgere med europeisk innvandrerbakgrunn som stemte i stortingsvalget i 2013, er fortsatt mellompartiene underrepresentert, men i mye sterkere grad enn det som ble registrert på 1990-tallet for vestlige utenlandske statsborgere. Også Fremskrittspartiet er underrepresentert i 2013 (se tabell 7.1). De partiene som tjener på dette underskuddet, er Høyre og i særlig grad Arbeiderpartiet. Forskjellene mellom 2013 og slutten av 1990-tallet skyldes nok i første rekke at sammensetningen av de innvandrerne har endret seg. Innslaget fra land utenfor EU/EØS har økt, og nye EU-land fra den tidligere østblokken er blitt etablert som velgergrupper i Norge.

Tabell 7.1. Stemmegivning blant velgere med innvandrerbakgrunn, med bakgrunn fra Europa – i og utenfor EU/EØS - ved stortingsvalget i 2013

	Europa (EU/EØS)	Europa (ikke EU/EØS)	Europa i alt	Valgresultat 2013
Rødt	2	*	1	1,1
SV	3	5	4	4,1
AP	27	57	41	30,8
SP	1	2	2	5,5
KrF	3	*	2	5,6
V	4	1	3	5,2
H	37	23	31	26,8
Frp	17	7	12	16,3
MDG	5	4	4	2,8
Andre	1	1	1	1,8
	100	100	101	100
Antall respondenter	171	103	274	

Kilde: Velgerundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2013, Institutt for samfunnsforskning/Statistisk sentralbyrå.

Velgere med innvandrerbakgrunn fra europeiske land utenfor EU/EØS har store likhetstrekk med velgere fra Asia, Afrika og Latin-Amerika. Over halvparten av velgerne stemmer på Arbeiderpartiet. Stemmegivningen til venstre for midten er imidlertid et hakk sterkere for velgere med bakgrunn fra Asia, Afrika og Latin-Amerika enn for dem fra Europa utenfor EU/EØS. Velgere som tidligere er blitt karakterisert som ikke-vestlige, er i tidligere valgundersøkelser blitt grundigere studert enn innvandrere fra vestlige land.

7.2. Velgere fra Asia, Afrika og Latin-Amerika

Partifordelingen for velgere i 2013 med bakgrunn fra det globale sør sammenliknes med kommunevalgene 2007 og 2011 i tabell 7.2. Partifordelingen blant de utenlandske statsborgerne med det som var betegnet som ikke-vestlig bakgrunn på 1990-tallet, var svært lik fordelingen i 2007. Det slående i perioden fra 1990-tallet til 2007 var at rundt tre av fire velgere stemte til venstre for midten. Ved kommunevalget i 2011 skjedde imidlertid en merkbar endring på venstresiden. SV gikk klart tilbake og mistet sin posisjon som det nest største partiet. Halvparten av SV-velgere anno 2007 meldte overgang til Arbeiderpartiet i 2011.

Nedgangen for SV i 2011 er blitt tolket som et utslag av terrorangrepet 22. juli (Bjørklund og Bergh 2013). Valgkampen ble satt på vent. Arbeiderpartiet kom i fokus, og SV falt i skyggen. Spørsmålet var om tilbakegangen for SV ville bli midlertidig knyttet til valgets spesielle kontekst. Svaret fra valgundersøkelsen i 2013 tyder på et varig tilbakeslag for SV. Partiet har definitivt forlatt sin posisjon som det nest største partiet blant innvandrere med bakgrunn fra det globale sør. Den posisjonen er overlatt til Høyre som har en klar framgang.

Tabell 7.2. Stemmegivning blant innvandrere med bakgrunn fra Afrika, Asia og Latin-Amerika ved kommunevalgene 2007 og 2011 (norske og utenlandske statsborgere) og ved stortingsvalget i 2013 (norske statsborgere). Prosent

	Kommunevalg		Stortingsvalg 2013	Valgresultatet 2013
	2007	2011		
Rødt/RV	4	2	3	1,1
SV	20	6	6	4,1
AP	54	64	55	30,8
SP	1	*	*	5,5
KrF	3	4	3	5,6
V	3	5	3	5,2
H	10	13	26	26,8
Frp	2	4	3	16,3
MDG	-	-	1	2,8
Andre	2	1	*	1,8
	99	99	100	
Antall respondenter	311	508	368	
Rødt/RV/SV/AP	78	72	64	36
- menn	80	81	67	31
- kvinner	76	65	62	41

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå og Velgerundersøkelsene blant innvandrerbefolkningen 2007, 2011 og 2013, Institutt for samfunnsforskning/Statistisk sentralbyrå.

Oppslutningen om partier til venstre for midten har blant innvandrere fra Asia, Afrika og Latin-Amerika, trass i en solid andel, vært fallende fra 2007 til 2013, men et stabilt trekk er at mennene er noe mer venstreorientert enn kvinnene (se tabell 7.2). Et motsatt mønster gjør seg gjeldende blant velgere generelt der kvinner fra 1980-tallet i større grad enn menn har stemt til venstre for midten (Bergh 2008). Vi gjør oppmerksom på at gruppen av stemmeberettigede er ulik ved stortingsvalg og kommunevalg (se kapittel 1).

En mulig grunn til det politiske skillet etter kjønn blant innvandrere er ulikhet i innvandringsgrunn. Et flertall av kvinnene er kommet til Norge som følge av familieinnvandring, blant mennene er en høyere andel kommet som arbeidsinnvandrere og som flyktninger. Blant kvinnene finner vi også dem som har giftet seg med personer uten innvandrerbakgrunn, og som i større grad stemmer som den øvrige befolkningen.

7.3. Afrikanere stemmer på partier på venstresiden

De mest venstreorienterte, målt etter oppslutningen om Arbeiderpartiet og partier lengre til venstre, er velgere med afrikansk bakgrunn, deretter følger de med asiatisk og latin-amerikansk bakgrunn, slik tabell 7.3 viser. En mulig forklaring er at latin-amerikanerne har lengst botid av disse gruppene. Blant de stemmeberettigede innvandrere fra Latin-Amerika i vår undersøkelse har 70 prosent bodd i Norge 20 år eller lengre, mot 29 prosent av afrikanere og 47 prosent av asiaterne.

Det igjen kan føre til en stemmegivning som avviker mindre fra den som karakteriserer norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn.

Tabell 7.3. Oppslutning om venstresiden (Rødt/RV, SV, Ap) og høyresiden (Høyre, FrP), etter innvandrerbakgrunn. Kommunevalgene 2007 og 2011 og stortingsvalget i 2013. Prosent

	Kommunevalg				Stortingsvalg		Antall respondenter		
	2007		2011		2013		2007	2011	2013
	V	H	V	H	V	H			
Afrika	86	4	81	8	73	13	54	90	89
Asia	78	12	70	15	62	33	211	322	214
Latin-Amerika	71	10	69	15	53	34	46	96	64

Kilde: Velgerundersøkelsene blant innvandrerbefolkningen 2007, 2011 og 2013, Institutt for samfunnsforskning/Statistisk sentralbyrå.

Referanser

Aalandslid, V. (2013): *Innvandrere og kommunestyrevalget i 2011*. Rapporter 2013/25, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-og-kommunestyrevalget-i-2011?fane=om>

Aalandslid, V. (2006): *Valgdeltakelsen blant norske statsborgere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn ved Stortingsvalget 2005*. Rapporter 2006/23, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/valgdeltakelsen-blant-norske-statsborgere-med-ikke-vestlig-innvandrerbakgrunn-ved-stortingsvalget-2005?fane=om#content>

Aardal, B. (2002): *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. Oslo: Kommuneforlaget

Aardal, B., M. Høstmark, B.O. Lagerstrøm og G. Stavne (2007): *Valgundersøkelsen 2005. Dokumentasjon- og tabellrapport*. Rapporter 2007/31, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/valgundersokelsen-2005>

Andersen, A., T. Løwe og E. Rønning (2003): *Boforhold i storby. Utredninger til Storbymeldingen, del 4*. Notater 36/2003 Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/boforhold-i-storby?fane=om>

Arbeidsmarkedsstatistikk (2013). Registerbasert sysselsettingsstatistikk for innvandrere, 4. kvartal 2013. Statistisk sentralbyrå <http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/innvregsys/aar>

Barstad, A. og M. I. Kirkeberg (2003): *Levekår og ulikhet i storby. Utredninger til Storbymeldingen, del 2*. Notater 2003/34, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekaar-og-ulikhet-i-storby?fane=om>

Bennulf M. og Hedberg P. (1999): *Utanfør demokratin*, i Valdeltagande i forandring, SOU 1999:132.

Bergh, J. (2008): «Årsaker til kjønnsforskjeller i stemmegivning – En kunnskapsstatus», *Tidsskrift for samfunnsforskning*, vol. 49, s. 421-434, Institutt for samfunnsforskning.

Bergh, J., T. Bjørklund og V. Aalandslid (2008): «Stemmer til venstre, men er ikke venstreorientert», *Samfunnsspeilet 2/2008*, vol. 22, s. 2-11, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/stemmer-til-venstre-men-er-ikke-venstreorientert>

Bjørklund, T. og J. Bergh (2013): *Minoritetsbefolkningens møte med det politiske Norge: Partivalg, valgdeltakelse, representasjon*, Oslo: Cappelen Damm.

Bjørklund, T. og Kval, K. (2001): *Innvandrere og lokalvalget 1999*. Rapport 2:2001. Oslo, Institutt for Samfunnsforskning.

Blom, Svein og Kristin Henriksen (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. Rapporter 2008/5, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekaar-blant-innvandrere-i-norge-2005-2006?fane=om>

- Enes, Anette Walstad (2010): *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper*. Rapport 3/2010, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/okonomi-og-levekaar-for-ulike-lavinntektsgrupper-2009?fane=om>
- Enes, Anette Walstad (2014): *Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet 2007-2011. Arbeid, utdanning og inntekt*. Rapport 15/2014, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/tidligere-deltakere-i-introduksjonsprogrammet-2007-2011>
- Elklit, J., B. Møller, P. Svensson & L. Togeby (2005): *Gensyn med sofavelgerne. Valgdeltakelse i Danmark*. Århus: Aarhus Universitetsforlag
- Henriksen, K. (2007): *Fakta om 18 innvandrergupper i Norge*. Rapport 27/2009, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/fakta-om-18-innvandrergupper-i-norge>
- Henriksen, K. (2010): *Levekår og kjønnsforskjeller blant innvandrere fra ti land*. Rapport 6/2010, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekaar-og-kjonnsforskjeller-blant-innvandrere-fra-ti-land?fane=om#content>
- Høstmark, Maria (2014): *Velgerundersøkelse blant personer med innvandrerbakgrunn 2013*. Dokumentasjonsrapport. Notater 2014/29, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/velgerundersokelse-blant-personer-med-innvandrerbakgrunn-2013?fane=om#content>
- IMDi 2010: *Årsrapport 2009. Innvandrere i norske medier: Medieskapt islamfrykt og usynlig hverdagsliv*.
- Meld. St. 6 (2012-2013). Meldinger til Stortinget. En helhetlig integreringspolitikk. Kap 11, innflytelse og frivillighet, Barne- likestilling- og inkluderingsdepartementet. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-6-20122013/11.html?id=706067>
- Olsen, Bjørn (2014): *Flyktninger og arbeidsmarkedet 4. kvartal 2012*. Rapport 6/2014, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/flyktninger-og-arbeidsmarkedet-4.kvartal-2012?fane=om#content>
- Pettersen, S. (2012): *Overgang til norsk statsborgerskap 1977-2011*, Rapport 2012/25, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/overgang-til-norsk-statsborgerskap-1977-2011?fane=om#content>
- Ringdal, Kristen (2001): *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig metode og kvantitativ metode*, Fagbokforlaget, Bergen.
- Rokkan, S. (1970): *Citizens, Elections, Parties*. Bergen. Universitetsforlaget
- Sandnes, Toril (2014): *Familieinnvandring og ekteskapsmønster 1990-2012*. Rapport 2014/11, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/familieinnvandring-og-ekteskapsmonster-1990-2012?fane=om#content>
- SCB (2004): *Valdeltagandet bland utländska medborgare vid kommunfullmäktigvalen 2002*. Statistiska meddelanden. Statistiska centralbyrå
- SCB (2012): *Svenskt valdeltagande under hundra år*. Demokratistatistik rapport 13, Statistiska centralbyrå.

http://www.scb.se/statistik/_publikationer/ME0105_2010A01_BR_ME09BR1203.pdf

Stortingsvalget 2013. Valgundersøkelsen blant innvandrere, Statistisk sentralbyrå.
<http://www.ssb.no/vundinnv>

Stortingsvalget 2013. Statistisk sentralbyrå.
<http://www.ssb.no/valg/statistikker/stortingsvalg>

Stortingsvalget 2009. Valgundersøkelsen blant innvandrere, Statistisk sentralbyrå.
<http://www.ssb.no/valg/statistikker/vundinnv/hvert-4-aar/2010-01-14>

Stortingsvalget 2009. Statistisk sentralbyrå.
<http://www.ssb.no/valg/statistikker/stortingsvalg/hvert-4-aar/2009-10-15>

Stortingsvalget 2005. Valgundersøkelsen blant innvandrere, Statistisk sentralbyrå.
<http://www.ssb.no/valg/statistikker/vundinnv/hvert-4-aar/2006-02-16>

Stortingsvalget 2005. Statistisk sentralbyrå.
<http://www.ssb.no/valg/statistikker/stortingsvalg/hvert-4-aar/2005-10-27>

Stortingsvalget 2001. Valgundersøkelsen blant innvandrere, Statistisk sentralbyrå.
<http://www.ssb.no/valg/statistikker/vundinnv/hvert-4-aar/2001-12-17>

Stortingsvalget 2001. Statistisk sentralbyrå
<http://www.ssb.no/valg/statistikker/stortingsvalg/hvert-4-aar/2001-11-02>

Stortingsvalget 1997. Valgundersøkelsen blant innvandrere, Statistisk sentralbyrå.
http://www.ssb.no/ukens_statistikk/utg/9801-02/4.html

Stortingsvalget 1997. Statistisk sentralbyrå.
http://www.ssb.no/a/ukens_statistikk/utg/9749/8.html

Vedlegg A: Tabeller

Tabell A1. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, antall personer med stemmerett i utvalget, og antall stemmeberettigede norske statsborgere med innvandrerbakgrunn i alt. Etter landbakgrunn og kjønn. Stortingsvalget 2013.

Landbakgrunn	Valgdeltakelse i prosent			Personer med stemmerett i utvalget			Stemmeberettigede norske statsborgere med innvandrerbakgrunn		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	53	50	55	6 774	3 058	3 716	213 383	101 970	111 413
Europa	55	52	57	2 543	1 101	1 442	65 658	29 668	35 990
Afrika	53	49	58	1 046	533	513	33 390	17 590	15 800
Asia	50	49	52	2 488	1 140	1 348	102 968	49 897	53 071
Nord- og Mellom Amerika	63	65	63	199	76	123	3 418	1 263	2 155
Sør-Amerika	54	48	59	399	172	227	7 783	3 485	4 298
Oseania	63	58	65	99	36	63	166	67	99
Norden	79	74	82	452	179	273	8 949	3 627	5 322
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	76	76	76	346	144	202	7 664	3 592	4 072
Øst-Europa	47	45	49	1 495	648	847	39 317	17 148	22 169
Nord-Amerika og Oseania	64	60	67	195	74	121	1 843	736	1 107
Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia	51	49	53	4 286	2 013	2 273	155 610	76 867	78 743
EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	71	68	73	1 305	503	802	27 977	11 443	16 534
Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS	50	48	52	5 469	2 555	2 914	185 406	90 527	94 879
Utvalgte land									
Danmark	81	77	83	200	92	108	4 049	1 710	2 339
Sverige	75	61	82	199	64	135	3 207	1 242	1 965
Kroatia	36	32	40	199	105	94	2 132	1 112	1 020
Polen	61	53	64	200	55	145	5 027	1 637	3 390
Storbritannia	73	74	72	59	23	36	1 597	691	906
Russland	52	45	54	198	58	140	4 981	1 455	3 526
Tyrkia	48	45	53	250	130	120	9 728	5 301	4 427
Tyskland	81	82	80	199	68	131	3 118	1 335	1 783
Bosnia-Hercegovina	49	53	46	249	120	129	10 059	4 867	5 192
Makedonia	34	30	38	200	97	103	2 001	1 045	956
Kosovo	29	31	26	249	127	122	7 660	4 041	3 619
Marokko	46	42	50	198	112	86	5 370	3 015	2 355
Somalia	58	51	66	249	129	120	12 409	6 389	6 020
Afghanistan	54	57	49	200	118	82	4 953	2 856	2 097
Sri Lanka	59	58	59	248	130	118	8 348	4 432	3 916
Filippinene	57	54	58	248	50	198	6 992	1 461	5 531
India	53	60	48	200	89	111	5 205	2 608	2 597
Irak	43	41	46	249	144	105	13 279	7 147	6 132
Iran	49	51	46	250	140	110	11 617	6 306	5 311
Kina	40	37	42	199	79	120	3 491	1 483	2 008
Pakistan	52	50	54	248	132	116	20 668	10 726	9 942
Thailand	53	36	55	198	28	170	4 031	634	3 397
Vietnam	49	47	52	250	130	120	14 689	7 154	7 535
USA	66	65	66	84	34	50	1 413	567	846
Chile	52	48	55	200	102	98	4 900	2 516	2 384

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell A2. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, og antall personer med stemmerett i utvalget. Etter landbakgrunn og alder. Stortingsvalget 2013

Landbakgrunn	Valgdeltakelse i prosent. Alder					Personer med stemmerett i utvalget. Alder				
	I alt	18-25 år	26-39 år	40-59 år	60 år og over	I alt	18-25 år	26-39 år	40-59 år	60 år og over
I alt	53	44	49	57	59	6 774	1 032	1 833	2 643	1 266
Europa	55	40	44	60	66	2 543	321	565	914	743
Afrika	53	49	52	58	47	1 046	181	367	415	83
Asia	50	44	50	54	50	2 488	447	742	1045	254
Nord- og Mellom-Amerika	63	:	55	64	71	199	16	40	61	82
Sør-Amerika	54	35	57	59	53	399	57	104	181	57
Oseania	63	:	:	70	72	99	10	15	27	47
Norden	79	:	69	80	81	452	14	40	114	284
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	76	64	64	84	74	346	16	27	95	208
Øst-Europa	47	41	42	53	50	1 495	254	408	602	231
Nord-Amerika og Oseania	64	:	53	63	71	195	14	26	40	115
Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika, Tyrkia	51	44	50	56	49	4 286	734	1332	1792	428
EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	71	47	63	73	75	1 305	72	155	386	692
Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS	50	44	48	55	47	5 469	960	1678	2257	574
Utvalgte land										
Danmark	81	:	:	76	84	200	3	12	45	140
Sverige	75	:	:	81	77	199	8	20	52	119
Kroatia	36	29	37	36	42	199	31	49	83	36
Polen	61	:	68	66	60	200	17	41	87	55
Storbritannia	73	:	:	:	72	59	:	:	8	46
Russland	52	38	52	63	:	198	40	64	75	19
Tyrkia	48	30	42	64	:	250	37	90	103	20
Tyskland	81	:	:	85	83	199	10	12	54	123
Bosnia-Hercegovina	49	49	37	61	40	249	37	71	101	40
Makedonia	34	35	32	37	:	200	46	57	75	22
Kosovo	29	31	27	28	:	249	58	84	97	10
Marokko	46	48	44	45	46	198	27	70	75	26
Somalia	58	52	56	68	:	249	65	98	79	7
Afghanistan	54	40	61	56	:	200	62	76	55	7
Sri Lanka	59	52	57	63	:	248	46	54	134	14
Filippinene	57	:	60	53	77	248	24	68	130	26
India	53	62	46	57	47	200	29	55	86	30
Irak	43	37	41	50	29	249	57	73	102	17
Iran	49	43	40	56	:	250	42	65	119	24
Kina	40	39	39	40	42	199	26	54	81	38
Pakistan	52	49	51	54	55	248	57	94	68	29
Thailand	53	:	59	50	:	198	24	69	93	12
Vietnam	49	40	49	56	43	250	48	68	104	30
USA	66	:	:	:	71	84	3	10	9	62
Chile	52	38	53	60	42	200	40	49	85	26

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell A3. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av innvandrere, og antall innvandrere med stemmerett i utvalget. Etter landbakgrunn og botid. Stortingsvalget 2013.

Landbakgrunn	Valgdeltakelse i prosent. Botid					Personer med stemmerett i utvalget, kun innvandrere. Botid					Antall stemmeberettigede norske statsborgere, kun innvandrere. Botid				
	I alt	0-9 år	10-19 år	20-29 år	30 år og over	I alt	0-9 år	10-19 år	20-29 år	30 år og over	I alt	0-9 år	10-19 år	20-29 år	30 år og over
I alt	53	54	47	53	65	5 983	957	2 186	1 606	1 234	185 384	30 207	70 671	51 693	32 813
Europa	55	51	46	54	73	2 258	194	885	465	714	58 523	5 021	25 577	11 670	16 255
Afrika	54	57	53	53	50	931	253	359	235	84	30 139	8 692	12 289	6 658	2 500
Asia	50	53	45	51	59	2 172	430	792	701	249	86 568	15 251	30 578	29 325	11 414
Nord- og Mellom Amerika	62	59	48	76	69	184	32	54	21	77	3 216	521	868	417	1 410
Sør-Amerika	57	53	49	59	59	346	34	82	176	54	6 779	701	1 328	3 607	1 143
Oseania	60	:	:	:	77	92	14	14	8	56	159	21	31	16	91
Norden	78	:	68	71	82	392	10	40	41	301	7 954	248	775	770	6 161
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	76	67	74	78	77	312	26	44	24	218	6 848	381	1 015	691	4 761
Øst-Europa	47	50	43	50	63	1 357	144	742	317	154	36 220	3 707	21 541	7 395	3 577
Nord-Amerika og Oseania	62	40	33	:	70	178	23	24	13	118	1 705	173	164	111	1 257
Asia, Afrika, Sør-og Mellom-Amerika, Tyrkia	52	55	48	53	57	3 744	754	1 336	1 211	443	132 657	25 698	47 176	42 726	17 057
EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	71	58	57	67	78	1 158	77	187	188	706	24 928	1 464	4 413	4 613	14 438
Asia, Afrika, Latin- Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS	50	54	46	51	56	4 825	880	1 999	1 418	528	160 456	28 743	66 258	47 080	18 375
Utvalgte land															
Danmark	81	:	:	:	83	171	4	5	14	148	3 519	55	141	258	3 065
Sverige	74	:	70	68	80	180	6	27	25	122	2 948	168	440	332	2 008
Kroatia	34	:	35	:	30	181	10	124	17	30	1 909	68	1 313	185	343
Polen	64	:	54	64	75	180	5	46	85	44	4 480	195	1 019	2 216	1 050
Storbritannia	73	:	:	:	74	51	1	2	2	46	1 404	38	115	115	1 136
Russland	51	40	57	:	:	196	73	106	12	5	4 945	1 483	3 104	281	77
Tyrkia	52	:	49	55	54	197	14	59	83	41	7 501	685	2 246	2 814	1 756
Tyskland	80	:	69	:	82	184	19	26	12	127	2 881	199	522	236	1 924
Bosnia-Hercegovina ...	49	:	49	:	:	238	1	217	12	8	9 565	175	8 708	526	156
Makedonia	33	:	42	32	:	154	5	36	90	23	1 585	71	350	852	312
Kosovo	29	:	23	37	:	233	16	145	70	2	7 082	588	4 256	2 171	67
Marokko	46	:	44	44	43	155	23	43	52	37	4 099	446	1 261	1 377	1 015
Somalia	60	64	58	:	:	233	78	125	29	1	11 697	3 821	6 084	1 770	22
Afghanistan	54	57	49	:	-	196	107	79	10	-	4 874	2 498	2 110	263	3
Sri Lanka	58	:	55	60	:	208	18	66	119	5	7 027	415	2 371	3 967	274
Filippinene	57	64	56	47	69	225	45	82	66	32	6 451	1 306	2 133	2 193	819
India	52	:	50	51	54	144	9	34	49	52	3 727	323	827	1 208	1 369
Irak	42	48	40	47	-	246	48	168	30	-	13 033	2 778	8 832	1 402	21
Iran	49	32	50	53	:	233	25	93	112	3	10 921	1 214	4 235	5 360	112
Kina	41	56	33	35	:	184	34	57	69	24	3 115	531	917	1 278	389
Pakistan	54	:	51	50	57	154	12	37	44	61	12 964	930	3 054	4 318	4 662
Thailand	52	75	42	46	:	195	52	88	50	5	3 964	1014	1 831	923	196
Vietnam	50	:	35	50	60	208	12	37	112	47	11 643	713	2 008	6 248	2 674
USA	62	:	:	:	69	74	8	7	4	55	1 292	119	105	71	997
Chile	56	:	:	55	:	159	4	12	121	22	4 038	80	336	2 991	631

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell A4. Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, og antall personer med stemmerett i utvalget. Etter landbakgrunn og innvandrerbakgrunn. Stortingsvalget 2013

Landbakgrunn	Valgdeltakelse i prosent. Innvandrerbakgrunn			Personer med stemmerett i utvalget. Innvandrerbakgrunn		
	I alt	Innvandrere	Norskfødte med innvandrere- foreldre	I alt	Innvandrere	Norskfødte med innvandrere- foreldre
I alt	53	53	51	6 774	5 983	791
Europa	55	55	53	2 543	2 258	285
Afrika	53	54	45	1 046	931	115
Asia	50	50	51	2 488	2 172	316
Nord- og Mellom Amerika	63	62	:	199	184	15
Sør-Amerika	54	57	38	399	346	53
Oseania	63	60	:	99	92	7
Norden	79	78	81	452	392	60
Vest-Europa ellers, unntatt Tyrkia	76	76	74	346	312	34
Øst-Europa	47	47	48	1 495	1 357	138
Nord-Amerika og Oseania	64	62	:	195	178	17
Asia, Afrika, Sør- og Mellom- Amerika, Tyrkia	51	52	48	4 286	3 744	542
EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	71	71	71	1 305	1 158	147
Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS	50	50	48	5 469	4 825	644
Utvalgte land						
Tyrkia	48	52	34	250	197	53
Makedonia	34	33	37	200	154	46
Marokko	46	46	44	198	155	43
Sri Lanka	59	58	60	248	208	40
India	53	52	55	200	144	56
Pakistan	52	54	49	248	154	94
Vietnam	49	50	48	250	208	42
Chile	52	56	34	200	159	41

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell A5. Fordeling i populasjonen og i vektet utvalg, etter kjønn, landbakgrunn, alder og botid. Stortingsvalget 2013

	I alt		EU, Nord-Amerika etc		Afrika, Asia etc	
	Andel i populasjonen	Andel i utvalget	Andel i populasjonen	Andel i utvalget	Andel i populasjonen	Andel i utvalget
Kjønn						
Menn	47	48	41	40	49	49
Kvinner	53	52	59	60	51	51
Landbakgrunn						
EU, Nord-Amerika etc	13	13	-	-	-	-
Afrika, Asia etc	87	87	-	-	-	-
Alder						
18-25 år	17	17	5	6	18	18
26-39 år	29	29	14	13	31	31
40-59 år	39	39	31	31	40	40
60 år og over	15	15	50	50	10	10
Botid (kun innvandrere)						
0-9 år	16	16	6	6	18	18
10-19 år	38	38	18	18	41	42
20-29 år	28	28	19	18	29	29
30 år og over	18	18	58	58	11	12

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figurregister

2.1. Fordelingen av viktigste årsak til å søke om norsk statsborgerskap ¹ . Prosent. Vektet. (n=2019).....	14
2.2. Landbakgrunn for personene i utvalget, etter kjønn, alder og botid*. Stortingsvalget 2013	15
2.3. Aldersfordeling i utvalget, etter landbakgrunn. Stortingsvalget 2013	16
2.4. Stemmeberettigede innvandrere i utvalget, etter botid og landbakgrunn. Stortingsvalget 2013.....	16
2.5. Andel kvinner og menn i utvalget, etter landbakgrunn. Stortingsvalget 2013	17
2.6. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i utvalget, etter alder. Stortingsvalget 2013.....	17
3.1. Valgdeltakelse ved stortingsvalg 1945-2013. Prosent.....	19
3.2. Stortingsvalget 2013. Valgdeltakelse etter fylke. Prosent.....	20
3.3. Valgdeltakelse etter kjønn 1945-2013. Prosent.....	21
3.4. Valgdeltakelse etter alder. Stortingsvalget 2009-2013. Prosent.....	22
3.5. Valgdeltakelse etter utdanning. Stortingsvalget 1965-2013. Prosent	23
4.1. Valgdeltakelse, befolkningen i alt og etter landbakgrunn for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Stortingsvalgene 1997-2013.....	25
4.2. Valgdeltakelse, etter alder og valgår. Stortingsvalgene 1997-2013.....	26
4.3. Valgdeltakelse blant innvandrere etter botid og valgår. Stortingsvalgene 1997-2013 ..	28
4.4. Valgdeltakelse etter kjønn og valgår. Stortingsvalgene 1997-2013.....	28
4.5. Valgdeltakelse etter innvanderbakgrunn, alder, kjønn og landbakgrunn, personer i alderen 18-29 år. Stortingsvalget 2013	30
4.6. Valgdeltakelse blant norskfødte personer med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. Stortingsvalget 2013	31
4.7. Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn og kjønn. Stortingsvalget 2013	32
4.8. Andel som har stemt ved valget, etter arbeidsmarkedsstatus og høyeste utdanningsnivå. Stortingsvalget 2013.....	33
5.1. Valgdeltakelse blant innvandrere og norskfødte med innvanderbakgrunn, etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalgene 2009 og 2013	37
5.2. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalget 2013. Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Kroatia og Makedonia.....	38
5.3. Valgdeltakelse etter kjønn, landbakgrunn og valgår. Stortingsvalget 2013. Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Kroatia og Makedonia.....	39
5.4. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalget 2013. Filippinene, Thailand og Russland.....	41
5.5. Valgdeltakelse blant stemmeberettigede fra Thailand, Russland og Filippinene, etter kjønn og valgår*	41
5.6. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalgene 2001-2013. Sri Lanka og India	43
5.7. Valgdeltakelse blant stemmeberettigede innvandrere og norskfødte med bakgrunn fra Sri Lanka og India, etter kjønn og år. Stortingsvalgene 2001-2013.....	43
5.8. Valgdeltakelse etter land og innvanderbakgrunn. Sri Lanka og India. Stortingsvalget 2013.....	44
5.9. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalget 2013. Marokko, Tyrkia og Pakistan. Prosent.....	45
5.10. Valgdeltakelse, etter landbakgrunn, kjønn og valgår. Stortingsvalgene 2005-2013. Marokko, Tyrkia og Pakistan. Prosent.....	45
5.11. Valgdeltakelse, etter innvandrerkategori og landbakgrunn. Stortingsvalget i 2013. Marokko, Tyrkia og Pakistan. Prosent.....	46
5.12. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Stortingsvalgene 2001-2013. Somalia, Afghanistan og Irak.....	48
5.13. Valgdeltakelse etter kjønn og valgår. Stortingsvalgene 2001-2013. Somalia, Afghanistan og Irak. Prosent	48
5.14. Valgdeltakelse etter landbakgrunn og valgår. Vietnam, Iran og Chile. Stortingsvalgene 2001-2013.....	49
5.15. Valgdeltakelse, etter innvandrerkategori og landbakgrunn. Stortingsvalget 2013. Vietnam og Chile	50
5.16. Valgdeltakelse, etter landbakgrunn, kjønn og valgår. Stortingsvalgene 2005-2013. Vietnam, Iran og Chile.....	51

Tabellregister

1.1.	Oversikt over de 32 strataene	8
2.1.	Antall stemmeberettigede norske statsborgere med innvandrerbakgrunn i 1997, 2005, 2009 og 2013	11
2.2.	Stemmeberettigede, etter fylke. Antall og andel. 2013	12
2.3.	Innvandrere over 17 år, med minst 7 års botid, etter landbakgrunn og andel med norsk statsborgerskap. 01.01.2013	13
4.1.	Valgdeltakelse, etter kjønn og landbakgrunn. Stortingsvalget 2013. Prosent.....	29
4.2.	Valgdeltakelse etter alder og innvandrerbakgrunn, og antall i utvalget. Stortingsvalget 2013.....	30
4.3.	Type 3 Analysis of Effects	34
4.4.	Odds Ratio Estimates and Wald Confidence Intervals	34
5.1.	Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå per 1.10.2013*, etter landbakgrunn. Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Kroatia og Makedonia.....	38
5.2.	Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå pr 1.10.2013*, etter landbakgrunn. Russland, Thailand og Filippinene	40
5.3.	Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå per 1.10.2013*, etter landbakgrunn. India og Sri Lanka	42
5.4.	Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå pr 1.10.2013*, etter landbakgrunn. Tyrkia, Marokko, Pakistan	44
5.5.	Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå per 1.10.2013*, etter landbakgrunn. Somalia, Afghanistan og Irak.....	47
5.6.	Andel sysselsatt i utvalget pr 4. kvartal 2013, og høyeste utdanningsnivå per 1.10.2013*, etter landbakgrunn. Iran, Vietnam og Chile.....	49
6.1.	Valgdeltakelse ved Stortingsvalget i 2013 i Oslo og hele landet for utvalgte landgrupper	52
6.2.	Stemmeberettigede i Oslo etter bydel og forenklet landbakgrunn. Stortingsvalget 2013. Antall og prosent.....	52
6.3.	Valgdeltakelse i Oslo etter bydel og landbakgrunn. Stortingsvalget 2013. Prosent.....	53
7.1.	Stemmegivning blant velgere med innvandrerbakgrunn, med bakgrunn fra Europa – i og utenfor EU/EØS - ved stortingsvalget i 2013	54
7.2.	Stemmegivning blant innvandrere med bakgrunn fra Afrika, Asia og Latin-Amerika ved kommunevalgene 2007 og 2011 (norske og utenlandske statsborgere) og ved stortingsvalget i 2013 (norske statsborgere). Prosent	55
7.3.	Oppslutning om venstresiden (Rødt/RV, SV, Ap) og høyresiden (Høyre, FrP), etter innvandrerbakgrunn. Kommunevalgene 2007 og 2011 og stortingsvalget i 2013. Prosent	56
A1.	Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, antall personer med stemmerett i utvalget, og antall stemmeberettigede norske statsborgere med innvandrerbakgrunn i alt. Etter landbakgrunn og kjønn. Stortingsvalget 2013.	60
A2.	Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, og antall personer med stemmerett i utvalget. Etter landbakgrunn og alder. Stortingsvalget 2013	61
A3.	Valgdeltakelse i prosent i utvalget av innvandrere, og antall innvandrere med stemmerett i utvalget. Etter landbakgrunn og botid. Stortingsvalget 2013.....	62
A4.	Valgdeltakelse i prosent i utvalget av norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, og antall personer med stemmerett i utvalget. Etter landbakgrunn og innvandrerbakgrunn. Stortingsvalget 2013	63
A5.	Fordeling i populasjonen og i vektet utvalg, etter kjønn, landbakgrunn, alder og botid. Stortingsvalget 2013.....	63

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-9002-2 (trykt)
ISBN 978-82-537-9003-9 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

ISBN 978-82-537-9002-2

9 788253 790022

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway